

**МАЪРӮЗАИ
ВАКОЛАТДОР ОИД БА ҲУҚУҚИ КӮДАК
ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
БАРОИ СОЛИ 2017**

**ДОКЛАД
УПОЛНОМОЧЕННОГО ПО ПРАВАМ РЕБЁНКА
В РЕСПУБЛИКЕ ТАДЖИКИСТАН
ЗА 2017 ГОД**

**REPORT
OF THE COMMISSIONER
FOR CHILDREN'S RIGHTS
IN THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN
FOR 2017**

Душанбе 2018

**МАҚОМОТИ ВАКОЛАТДОР ОИД БА ҲУҚУҚИ
ИНСОН ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

**МАЪРҶҲАИ ВАКОЛАТДОР
ОИД БА ҲУҚУҚИ КҶДАК ДАР
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
БАРОИ СОЛИ 2017**

ДУШАНБЕ – 2018

МУНДАРИҶА

ПЕШГУФТОР	6
I. АСОСҲОИ ҲУҚУҚӢ ВА ТАШКИЛИИ ФАӢОЛИЯТИ ВАКОЛАТДОР ОИД БА ҲУҚУҚИ КӢДАК.....	10
1.1. Таъсисёбии ниҳоди Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон.....	11
1.2. Ҳадаф, вазифа ва принципҳои фаъолияти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак.....	13
1.3. Сохтор ва ҳайати кормандон.....	16
1.4. Стратегияи фаъолияти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак барои солҳои 2018-2020.....	18
II. ФАӢОЛИЯТИ НИӢОДИ ВАКОЛАТДОР ОИД БА ҲУҚУҚИ КӢДАК ДАР СОЛИ 2017.....	20
2.1. Муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ.....	20
2.2. Такмили қонунгузори миллӣ дар самти ҳуқуқу озодиҳои кӯдак.....	30
2.3. Санҷиши вазъи риояи ҳуқуқу озодиҳои кӯдак....	32
2.4. Баланд бардоштани маърифатнокии шаҳрвандон оид ба ҳуқуқу озодиҳои кӯдак.....	34
2.5. Ҳамкориҳо бо мақомоти давлатӣ, сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва созмонҳои байналмилалӣ дар соҳаи ҳуқуқи кӯдак.....	35
III. ВАЗӢИ РИОЯИ ҲУҚУҚУ ОЗОДИӢОИ КӢДАК ДАР ҶУМӢУРИИ ТОӢИКИСТОН.....	37

3.1.	Ҳуқуқи кӯдакон ба таҳсил	38
3.2.	Кӯдакон дар низоми адолати судӣ нисбати ноболиғон.....	45
3.3.	Ҳуқуқи кӯдакони дорои маъҷубият.....	50
3.4.	Ҳуқуқи кӯдак ба ҳифзи саломатӣ.....	58
3.5.	Ҳуқуқи кӯдак барои тарбия ёфтан дар оила....	63
	ХОТИМА	70

РҶҶҲАТИ ИҲТИСОРАҶО

ҚТ	Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВА ҚТ	Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВҚД ҚТ	Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВМКБ	Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон
ВҲИ ҚТ	Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВҲҚ ҚТ	Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВМИ ҚТ	Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВТҲИА ҚТ	Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВФ ҚТ	Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон
ИДМ	Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил
КҚ ҚТ	Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон
СММ	Созмони Милали Муттаҳид
СО ҚТ	Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон
ФР	Федератсияи Россия
ШВҚД	Шуъбаи Вазорати корҳои дохилӣ
ШНТМ	Шаҳру ноҳияҳои тобеи марказ
ШҲДҲҚ	Шуъбаи ҳифзи давлатии ҳуқуқҳои кӯдак

ПЕШГУФТОР

“Воқеан, кӯдакон ояндаи осудаву ободи ҳар як миллат, сарвати бебаҳои ҳар як оила, ҷомеа ва давлат ба шумор мераванд ва онҳо бахту саодати рӯзгори ҳар як падару модар мебошанд”.

(Аз суҳанрони Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба муносибати Рӯзи байналмилалӣ ҳифзи кӯдакон, 1 июни соли 2011)

Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷиҳати синну соли аҳоли яке аз давлатҳои ҷавонтарин ба ҳисоб меравад. Ба ҳолати 1 январи соли 2017 шумораи кӯдакон 3 528 083 нафарро ташкил медиҳанд, ки аз онҳо 1 825 666 нафар писарон ва 1 702 417 нафар духтарон мебошанд.

Дар Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар шудааст, ки модару кӯдак таҳти ҳимоя ва ғамхории махсуси давлат қарор доранд. Аз ин рӯ, дар ҷумҳурии таъмини беҳтарини манфиатҳои кӯдакон ва наврасон, фароҳам овардани шароити муносиб барои инкишофи ҳамаҷонибаи онҳо, таъмини эҳтиром, риоя ва ҳифзи ҳуқуқи

манфиатҳои кӯдакон яке аз афзалиятҳои муҳими сиёсати давлат ба шумор меравад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 1993 Конвенсияи СММ оид ба ҳуқуқҳои кӯдак, соли 2002 ду Протоколи иловагӣ Конвенсияи мазкурро вобаста ба иштироки кӯдакон дар низоъҳои мусаллаҳона ва савдои кӯдакон, ғоҳишагии кӯдакон ва порнографияи кӯдакон ба тасвиб расонидааст.

Ҷиҳати амалӣ шудани санадҳои зикршуда дар сатҳи қонунгузорӣ ва амалия тадбирҳои зарурӣ андешида мешаванд. Соли 2017 Маърузаи миллии навбатии сеюм-панҷуми Тоҷикистон оид ба татбиқи Конвенсияи ҳуқуқи кӯдак ва Маърузаҳои аввалини Тоҷикистон оид ба татбиқи 2 Протоколи иловагӣ Конвенсияи мазкур дар Кумита оид ба ҳуқуқи кӯдаки СММ баррасӣ гардида, ба Тоҷикистон тавсияҳои дахлдор пешниҳод карда шуданд.

Бо ташаббуси Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон соли 2016 вазифаи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак таъсис дода шуд. Таъсис додани чунин ниҳоди махсусгардонидашудаи ҳифзи ҳуқуқи кӯдак як қадами устуворест дар такмили низоми ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои кӯдак ва иҷрои уҳдадориҳои байналмилалӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон тибқи Конвенсияи СММ оид ба ҳуқуқи кӯдак.

Ниҳоди мазкур фаъолияти худро бо дарназардошти принципи таъмини беҳтарини манфиатҳои кӯдак ба роҳ монда, тибқи қонун ба масъалаҳои риоя ва ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак, барқарорсозии ҳуқуқҳои вайроншудаи онҳо, баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон, аз ҷумла кӯдакон, ҳамкориҳои мақомоти давлатӣ ва сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар самти мазкур мусоидат мекунад.

ВХК ҶТ Маърузаи аввалини худро дар асоси моддаи 32-7 Қонуни ҶТ “Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон” таҳия ва ба Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Маҷлиси миллии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Маҷлиси намоёндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Суди конститусионии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Суди Олии иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод менамояд.

Маъруза аз пешгуфтор, се боб ва хотима иборат мебошад. Дар боби аввал асосҳои ҳуқуқӣ ва ташкилии таъсисёбии ВХК ҶТ пешниҳод шудаанд. Дар боби дуюм оид ба самтҳои асосии фаъолияти ВХК ҶТ дар соли 2017 маълумоти муфассал оварда шудааст. Дар боби сеюм ҳуқуқҳои алоҳидаи кӯдакон, аз ҷумла ҳуқуқ ба таҳсил, кӯдакон дар низоми адолати судӣ нисбати ноболиғон, ҳуқуқи кӯдакони дорои

маъюбият, ҳуқуқ ба ҳифзи саломатӣ ва ҳуқуқи кӯдак барои тарбия ёфтан дар оила мавриди таҳлили ҳамаҷониба қарор дода шуда, ҷиҳати боз ҳам беҳтар намудани вазъи ҳуқуқу озодиҳои кӯдакон ҳулоса ва тавсияҳои Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак пешниҳод шудаанд.

Маърӯза дар асоси таҳлили санадҳои миллӣ ва байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои кӯдак, муроҷиатҳои шахсони воқеиву ҳуқуқӣ, воҳӯриву мулоқотҳо, санҷишу мониторингҳо ва маълумоти омории аз мақомоти давлатӣ ва воситаҳои ахбори омма дастрасшуда таҳия шудааст.

Боварӣ дорем, ки Маърӯзаи мазкур аз ҷониби мақомоти давлатӣ ва сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ мавриди баррасӣ қарор гирифта, ҷиҳати эҳтиром, риоя, ҳифз ва пешрафти ҳуқуқҳои кӯдак мусоидат менамояд.

АСОСҲОИ ҲУҚУҚӢ ВА ТАШКИЛИИ ВАКОЛАТДОР ОИД БА ҲУҚУҚИ КӢДАК

Ҷумҳурии Тоҷикистон уҳдадориҳои байналмилалӣ худро вобаста ба ҳуқуқи озодиҳои кӯдак дар доираи имкониятҳои мавҷуда пайваста иҷро менамояд. Соли қорӣ 25-солагии ҳамроҳшавии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Конвенсияи СММ оид ба ҳуқуқи кӯдак қашн гирифта мешавад ва таърихи навини Тоҷикистони соҳибистиқлол шаҳодат медиҳад, ки дар баробари Конститутсияи демократӣ сулҳу оромӣ ва суботи ҷомеа муҳимтарин омил барои пешбурди ҳуқуқи инсон, аз ҷумла ҳуқуқи озодиҳои кӯдак мебошад. Маҳз омилҳои зикршуда имконият доданд, ки Ҳукумати ҚТ солҳои охир дар ин самт ба дастовардҳои назаррас ноил гардад. Фароҳам овардани заминаҳои зарурии меъёрии ҳуқуқии ин самт, таъсис додани сохторҳои дахлдор, аз ҷумла Комиссияи миллӣ ва комиссияҳои маҳаллӣ оид ба ҳуқуқи кӯдак, мақомоти ВХИ ҚТ, шуъбаи ҳуқуқи кӯдак дар вазорату идораҳои марбута ва вазифаи ВХК ҚТ аз ҷумлаи чунин дастовардҳо мебошанд.

1.1. Таъсисёбии ниҳоди Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Соли 2009 мутобиқи Қонуни ҚТ “Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон” бо мақсади тақвияти кафолатҳои конституционии ҳифзи давлатии ҳуқуқи инсон ва озодиҳои асосӣ, мусоидат ба риоя ва эҳтироми онҳо аз ҷониби мақомоти давлатӣ ва шахсони мансабдор мақомоти махсусгардонидашудаи давлатӣ оид ба ҳифзи ҳуқуқи инсон – Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон таъсис дода шуд.

Соли 2010 Кумитаи СММ оид ба ҳуқуқи кӯдак зимни баррасии Маърӯзаи дуҷуми даврии ҚТ оид ба иҷрои Конвенсияи ҳуқуқи кӯдак ба кишвар тавсия дод, ки “имконияти таъсиси вазифаи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак барои амалисозии назорат аз болои иҷрои Конвенсия дар сатҳҳои миллӣ ва маҳаллӣ омӯхта шавад, то ки чунин механизм барои кӯдакон дастрас бошад, барои қабул ва баррасии шикоятҳо дар бораи вайрон шудани ҳуқуқҳои кӯдакон бо дарназардошти манфиатҳои кӯдак ваколатдор бошад ва барои баррасии онҳо бо захираҳои инсонӣ, молиявӣ ва техникӣ таъмин шуда бошад.”¹

¹ Б.13 (С) Қайдҳои хотимавии Кумитаи СММ оид ба ҳуқуқи кӯдак, Тоҷикистон. CRC/C/TJK/CO/2.2010

Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар Паёми худ ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2015 дар бораи зарурати таъсис додани ниҳоди ВХК бо мақсади таҳкими ҳифз ва пешбурди ҳуқуқҳои кӯдак таъкид намуданд.

15 март соли 2016 ба Қонуни ҶТ “Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон” боби алоҳида илова карда шуд, ки мутобиқи он вазифаи муовини Ваколадор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон – Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис дода шуд.

Дар асоси моддаи 32-3 Қонуни зикргардида 25 апрели соли 2016 бо ризоияти Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак ба вазифа таъин гардид.

Вобаста ба таъсис додани мансаби муовини ВҲИ ҶТ - ВХК ҶТ ба як қатор қонунҳои дигар, аз ҷумла Қонуни конституционии ҶТ «Дар бораи Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон», қонунҳои ҶТ «Дар бораи хизмати давлатӣ», «Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда», Кодекси иҷроӣ ҷазои ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси ҳуқуқвайронкунии

маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси мурофиаи ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон тағйиру иловаҳои дахлдор ворид карда шуданд.

1.2. Ҳадаф, вазифа ва принципҳои фаъолияти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак

Мутобиқи моддаи 32-1 Қонуни ҚТ “Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон” ҳадафи асосии ВХК ҚТ таъмини эҳтиром, риоя ва пешрафти ҳуқуқу озодиҳои кӯдак мебошад.

Вазифаҳои асосии ВХК ҚТ аз мусоидат ба риояи ҳуқуқу озодиҳои кӯдак, барқарорсозии ҳуқуқу озодиҳои вайроншудаи кӯдак, такмили қонунгузори ҚТ оид ба ҳуқуқу озодиҳои кӯдак, баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон дар соҳаи ҳуқуқу озодиҳои кӯдак, мусоидат ба ҳамкориҳои мақомоти давлатӣ, сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ вобаста ба ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак, рушд ва ҳамоҳангсозии ҳамкориҳои байналмилалӣ дар соҳаи ҳуқуқу озодиҳои кӯдак, ба тасвиб расонидани санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ дар соҳаи мазкур иборат мебошад.

Барои иҷрои вазифаҳои гузошташуда ВҲК ҚТ аз механизмҳои зерин истифода мекунад:

- қабул ва баррасии муроҷиатҳои шахрвандон;
- таҳлили қонунгузорӣ ва амалияи ҳуқуқтатбиқкунӣ;
- мониторинги ҳуқуқи инсон, таҳлил ва омӯзиши ҳолатҳои вайронкунии ҳуқуқи инсон;
- амалисозии фаъолияти таълимӣ ва маърифатӣ;
- ҷамъбаст, таҳия ва пешрафти тавсияҳо ва омодасозии маърузаҳои солона.

Ҳангоми амалисозии фаъолияти худ ВҲК ҚТ ба принципҳои бунёдии манъи таъмин, таъмини беҳтарини манфиатҳои кӯдак, ҳуқуқ ба ҳаёт, зиндамонӣ ва рушди кӯдак ва ҳамчунин эҳтироми андешаҳои кӯдак таъмин мекунад, ки дар Конвенсияи ҳуқуқи кӯдак дарҷ шудаанд.

ВҲК ҚТ дар фаъолияти худ принципҳои зеринро ба роҳбарӣ мегирад:

Мустақил будан дар ҳифзи ҳуқуқҳо ва манфиатҳои беҳтарини кӯдак

ВҲК ҚТ салоҳиятҳои худро оид ба ҳифз ва пешрафти ҳуқуқҳои кӯдак мустақилона амалӣ

мекунад; ҳангоми қабули қарорҳо вобаста ба кӯдакон диққати аввалиндараҷаро ба таъмини манфиатҳои беҳтарини кӯдак, нигоҳдории саломатии ҷисмонӣ ва таъмини рушди равонӣ, ақлонӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангии кӯдак равона месозад; дар назди мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ (ҷамоатҳо) ва шахсони мансабдор ҳисоботдиҳанда нест.

Дастрас будан барои кӯдакон

ВХК ҚТ ба тақмили сифатҳои касбӣ дар хизматрасонӣ барои кӯдакон ва ҳалли масъалаҳои онҳо талош мекунад, ки дар расмиёт ва инфрасохтори ӯ инъикос меёбад. Макони ҷойгиршавии мувофиқ ва беҳатар, тартиби қабули барои муроҷиаткунандагон мувофиқ, кормандони касбии барои кор бо кӯдакон таълимдодашуда, набудани маҳдудиятҳои забонӣ, нажодӣ, миллӣ ва ташкили шароити кории муносиб ВХК ҚТ-ро ба ниҳоди давлатии барои ҳар як кӯдак дастрас табдил медиҳад.

Шаффофият

ВХК ҚТ шикоятҳоро баррасӣ мекунад, тавсияҳо медиҳад ва ҳар гуна фаъолияти дигарро бар асоси адолат, воқеъбинӣ ва беғаразӣ анҷом медиҳад. Ҳамаи шикоятҳои инфиродӣ ба таври махфӣ бо риояи принципи таъмини манфиатҳои беҳтарини кӯдакон баррасӣ мешаванд.

ВҲК ҚТ ба ҷомеа дар бораи фаъолияти худ ва вазъи ҳуқуқи кӯдак тавассути нашри маърузаҳо, мақолаҳо ва буклетҳои иттилоотӣ, китобҳо ва баромадҳо дар ВАО, конфронсҳо ва семинарҳо маълумот медиҳад.

Баробарӣ ва манъи табъиз

ВҲК ҚТ ҳангоми амалисозии фаъолияти худ нисбат ба ҳамаи одамон бо эҳтиром ва одилона рафтор мекунад, то ки ба ҳар гуна табъиз аз рӯи аломати ҷинс, забон, синну сол, қобилиятҳои ҷисмонӣ ва равонӣ, мақоми иҷтимоӣ, миллат, қавм, ақидаҳои динӣ ва асосҳои дигар роҳ дода нашавад.

Чунин муносибат ҳамчунон ба ташкили муҳити солими корӣ дар байни кормандони муассиса мусоидат менамояд ва он дар навбати худ ба ҷолибу кушода будан ва шаффофият мусоидат менамояд.

1.3. Сохтор ва ҳаёати кормандон

Санадҳои байналмилалӣ сохтори мушаххасеро барои ниҳодҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон муқаррар накардаанд ва дар тавсияҳои Кумитаи СММ оид ба ҳамоҳангсозии фаъолияти ниҳодҳои миллии ҳифзи ҳуқуқи инсон омадааст, ки давлатҳои аъзо сохтори ниҳоди миллии ҳудро тибқи имкониятҳои мавҷуда ва хусусиятҳои хоси худ муайян мекунанд.

Аз ин лиҳоз, бо дарназардошти таҷрибаи байналмилалӣ, хусусиятҳои Тоҷикистон, яхела будани салоҳияту вазифаҳои ВҲИ ҶТ ва ВҲК ҶТ, принципҳои фаъолият ва ҳадафҳои ниҳой, имкониятҳои моддиву молиявӣ ва кадрӣ мақомоти ВҲИ ҶТ мувофиқи мақсад доништа шуд, ки вазифаи ВҲК ҶТ ба сифати муовини ВҲИ ҶТ таъсис дода шавад.

Дар робита бо таъсиси вазифаи ВҲК ҶТ тибқи Фармони Президенти ҶТ аз 15 сентябри соли 2016, №756 “Дар бораи ворид кардани тағйирот ба Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29 июни соли 2009, №673” барои Дастгоҳи ВҲИ ҶТ чор воҳиди корӣ иловагӣ ҷудо карда шуда, мутахассисон тариқи озмун ба кор қабул карда шуданд.

Таъминоти ҳуқуқӣ, ташкилӣ, илмию таҳлилӣ, иттилоотӣ ахборотӣ ва дигар фаъолияти ВҲК ҶТ ба Шуъбаи ҳифзи давлатии ҳуқуқҳои кӯдаки Дастгоҳи ВҲИ ҶТ, ки дар сохтори Дастгоҳи ВҲИ ҶТ аз моҳи июли соли 2012 амал мекунад, вогузор шудааст. Ҳамчунин ба фаъолияти ВҲК ҶТ воҳидҳои сохтории Дастгоҳи марказӣ, намоёндагӣ ва қабулгоҳҳои ҷамъиятии ВҲИ ҶТ дар маҳалҳо мусоидат мекунанд.

Ҷиҳати тақим бахшидани иқтисодӣ ВҲК ҶТ барои кормандони ШҲДҲК, намоёндагӣ ва қабулгоҳҳои ҷамъиятии ВҲИ семинарҳои омӯзишӣ ташкил ва гузаронида мешаванд. Соли

2017 барои онҳо оид ба механизмҳои миллӣ ва байналмилалӣ ҳифзи ҳуқуқи кӯдак ва ҷанбаҳои психологӣ фаъолияти касбии кормандони соҳаи ҳифзи ҳуқуқи кӯдак, ҳуқуқҳои кӯдакони маъҷубиятдошта, аз ҷумла дастрасии онҳо ба таҳсил се тренинги омӯзишӣ гузаронида шуд.

Ҷиҳати беҳтар намудани дастрасии шахрвандон ба фаъолияти ВХК ҚТ ва баланд бардоштани маърифати ҳуқуқӣ онҳо сомонаи интернетии ВХК ҚТ (www.vhk.tj) бо се забон таъсис дода шуда, муҳтавои он пайваста нав карда мешавад. Дар сомонаи мазкур маълумот дар бораи фаъолияти ВХК ҚТ, санадҳои байналмилалӣ ва миллӣ дар самти ҳуқуқу озодиҳои кӯдак, маърузаҳои миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Кумитаи СММ оид ба ҳуқуқи кӯдак, тавсияҳои Кумита ва дигар маводҳои муфид дар самти ҳуқуқи кӯдак ҷойгир карда шудаанд.

1.4. Стратегияи фаъолияти Ваколатдор оид ба ҳуқуқи кӯдак барои солҳои 2018-2020

Соли 2017 Стратегияи фаъолияти ВХК ҚТ барои солҳои 2018-2020 таҳия ва тасдиқ гардид. Ҷиҳати муайян намудани самтҳои афзалиятнок ҷанбаҳои гуногуни ҳуқуқу озодиҳои кӯдак бо дарназардошти самтҳои афзалиятноки ВҲИ ҚТ барои солҳои 2016-2020 мавриди таҳлил қарор дода шуд. Натиҷаҳои таҳлил дар вохӯриву

машваратҳо бо мақомоти давлатӣ ва сохторҳои ҷомеаи шахрвандӣ мавриди муҳокима ва баррасӣ қарор дода шуд. Аз ҷумла, бо ин мақсад 7 июли соли 2017 бо иштироки намояндагони вазорату идораҳои дахлдор, ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва воситаҳои ахбори омма мизи мудаввар гузаронида шуд.

Бо дарназардошти таҳсилоти фарогир ва мавҷудияти баъзе мушкилот дар амалисозии ҳуқуқи кӯдакони маъҷуб ба таҳсил ВХК ҚТ **ҳуқуқи кӯдакони маъҷуб ба таҳсили босифат дар муҳити фарогирро** ҳамчун самти афзалиятноки фаъолияти худ барои солҳои 2018-2020 муайян намуд.

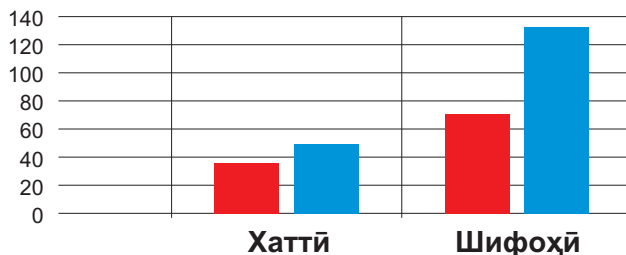

ФАЪОЛИЯТИ НИҲОДИ ВАКОЛАТДОР ОИД БА ҲУҚУҚИ КҶДАК ДАР СОЛИ 2017

2.1. Муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ

Мутобиқи моддаи 11 Қонуни ҚТ “Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон” яке аз вазифаҳои асосии ВХК ҚТ мусоидат дар барқарор намудани ҳуқуқҳои вайроншудаи инсон ва шахрванд мебошад. Дар ин раванд ниҳоди ВХК ҚТ соли 2017 182 (соли 2016 – 107 адад) муроҷиатро баррасӣ намудааст, ки аз онҳо 49 (2016-36) адад хаттӣ ва 133 (2016-71) адад шифоҳӣ мебошанд.

Муроҷиатҳо

■	Соли 2016 (107)	36	71
■	Соли 2017 (182)	49	133

Аз ҷумла, ВХК ҚТ бо ташаббуси худ 4 (соли 2016 - 1) ҳолати вайроншавии эҳтимолии ҳуқуқи озодиҳои кӯдаконро мавриди санҷиш қарор дод. Масалан, хабар ва аксҳои шабакаҳои иҷтимоии интернетӣ нисбати ноболиғ С.С., истиқоматкунандаи н.Ёвон, ки падару модараш бо ҷурми нашъаҷаллобӣ дар Федератсияи Россия ҳабс шудаанд ва гуё аз ҷониби ҳешовандонаш мавриди лату кӯб қарор гирифтааст, санҷида шуд. Зимни санҷиш ҳолатҳои лату кӯб нисбати ноболиғ С.С. тасдиқи худро наёфтанд. Бо вучуди ин, аз натиҷаи машваратҳои намоёндагони Комиссияи ҳуқуқи кӯдак, мудирӣ Бахши кор бо занон ва оилаи Мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ, муовини прокурор, кормандони ШВҚД, директори мактаби №45-и н.Ёвон бо мақсади таъмин ва ҳифзи ҳуқуқи ноболиғи зикргардида ва дар муҳити солим таълим гирифтани ӯ ба Мактаб-интернати ҷумҳуриявӣ барои кӯдакони ятим, нимиятим ва бепарасторони н.Ёвон ҷойгир карда шуд.

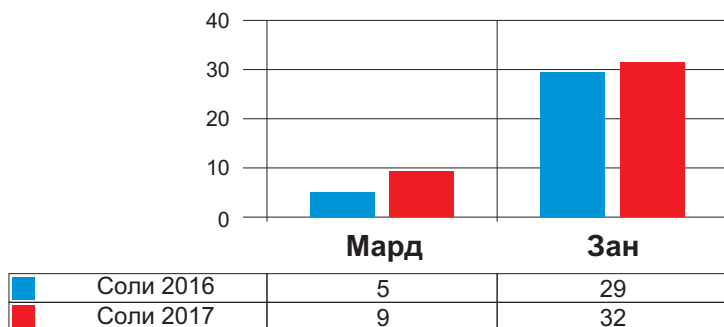
Мурочиатҳои хаттӣ аз ҷониби сокинони ш. Душанбе 22 (2016-18) адад, вилояти Суғд 5 (2016-5) адад, вилояти Хатлон 6 (2016-4) адад, шаҳру ноҳияҳои тобеи марказ 14 (2016-5) адад ва Федератсияи Россия 2 (2016-4) адад ворид гардидаанд.

Чуғрофияи муроҷиатҳо

Муроҷиатҳои хаттӣ аз ҷониби занон – 32 (2016-29) адад, мардон – 9 (2016-5) адад, созмонҳои ғайридавлатӣ – 5 (2016-2) адад, дастаҷамъона (ноболиғон) – 1 адад ва Ваколатдорони ҳуқуқи инсонии Федератсияи Россия – 2 (2016-4) адад ворид шудаанд.

Нишондоди гендерӣ

Муроҷиатҳои ҳаттӣ тибқи таснифот ба ҳуқуқу озодиҳои зерини кӯдак тааллуқ доранд:

- ҳуқуқ ба ғамхории волидайн ва дар оила тарбия гирифттан – 2 адад (2016-2);
- ҳуқуқ ба муҳокимаи одилонаи судӣ - 7 адад (2016-2);
- ҳуқуқи инсон ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ – 2 адад;
- ҳуқуқ ба дахлнопазирии шахсӣ - 5 адад (2016-2);
- ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ - 14 адад (2016-12);
- ҳуқуқ ба робитаҳои хешутаборӣ – 1 адад;
- ҳуқуқ ба сатҳи кофии зиндагӣ - 4 адад;
- ҳуқуқ ба моликият – 1 адад (2016-2);
- ҳуқуқ ба фардият – 2 адад (2016-4);
- ҳуқуқ ба ҳифзи саломатӣ – 1 адад;
- ҳуқуқ ба манзил – 3 адад (2016-3);
- ҳуқуқ ба таҳсил – 2 адад (2016-9);
- ҳуқуқ ба мусофират – 1 адад;
- ҳуқуқ ба меҳнат – 1 адад;
- дигар масъалаҳо - 3 адад (мусоидат чӣхати ҷойгир намудани кӯдаки бо қонун дар муҳолифатбуда дар муассисаи дахлдор – 2 адад, муайян намудани шароити зист – 1 адад).

Аз 49 аризаи хаттӣ, ки дар ШҲДҲК мавриди баррасӣ қарор дода шудааст, нисбати қарор ё амали (беамалии) субъектони зерин шикоят карда шудааст:

- нисбати мақомоти судӣ – 3 адад;
- нисбати Вазорати адлияи ҚТ (ичроҷиёни суд) - 9 адад (2016-10);
- нисбати Вазорати маориф ва илми ҚТ – 4 адад (2016-3);
- нисбати Вазорати корҳои дохилии ҚТ – 3 адад;
- нисбати Вазорати фарҳанги ҚТ (Директори Сирки давлатӣ) - 1 адад;
- нисбати Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии ҚТ - 1 адад;

- дигар масъалаҳо – 28 адад (2016-19) (аз ҷумла, дар мактаб-интернат ҷойгир намудан – 4 адад; баҳси манзил – 4 адад; иштирок дар мурофиаи судӣ – 4 адад; гирифтани шиносномаву шаҳодатномаҳои таваллуд - 3 адад; кӯмаки моливӣ – 2 адад ва дигарҳо).

Аз 49 муроҷиати хаттӣ 34 адад тибқи тааллуқдорӣ ба вазорату идораҳои дахлдор ирсол шуда, 15 адад дар Дастгоҳи ВХИ ҚТ баррасӣ гардиданд.

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки аз 49 муроҷиати хаттӣ 14 адад ба самти ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ тааллуқ доранд. Масалан, истиқоматкунандаи шаҳри Кӯлоб О.Т., ки дар тарбияш се набера дошта, духтару домодаш дар муҳоҷирати меҳнатӣ мебошанд, ҷиҳати дар мактаб-интернат ҷой намудани онҳо мусоидат пурсидааст. Инчунин истиқоматкунандаи шаҳри Кӯлоб Р.Х. барои таъмини фарзандони сегоникаш бо ғизо ва маводи доруворӣ кумак пурсидааст. Сокини шаҳри Душанбе М.С. бошад, аз сабаби надоштани манзили истиқоматӣ барои дар мактаб-интернат ҷой намудани писараш хоҳиш кардааст. Ҷиҳати ҳалли мусбии муроҷиатҳои мазкур мусоидат карда шуд.

Инчунин шаҳрвандон дар муроҷиатҳояшон бештар аз беамалии иҷроияи суд (9 адад) норозигӣ баён кардаанд. Масалан, муроҷиатҳои шаҳрвандон Н.Ш. ва Ш.З. дар хусуси аз ҷониби

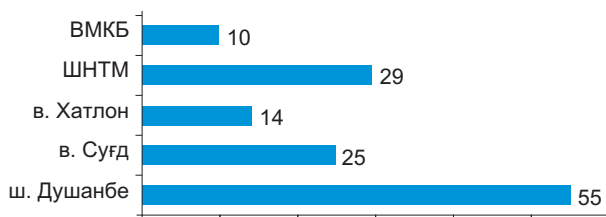
ичроҷиёни суд иҷро нагардидани ҳалномаи судӣ оид ба руёнидани алимент дар ҳамкорӣ бо ВА ҚТ ва Прокуратураи генералӣ мусбӣ ҳал гардида, маблағи пардохтнашудаи алимент ситонида шуд.

Тибқи маълумоти СО ҚТ соли 2017 оид ба саркашӣ кардан аз пардохти алимент 659 парвандаи ҷиноятӣ ворид гардида, аз онҳо нисбати 585 шахс ҳукми айбдоркунанда бароварда шудааст.

Дар соли 2017 дар ШХДХК 133 адад (мардон - 54 адад ва занон – 79 адад) (2016-71) муроҷиати шифоҳӣ баррасӣ шудаанд.

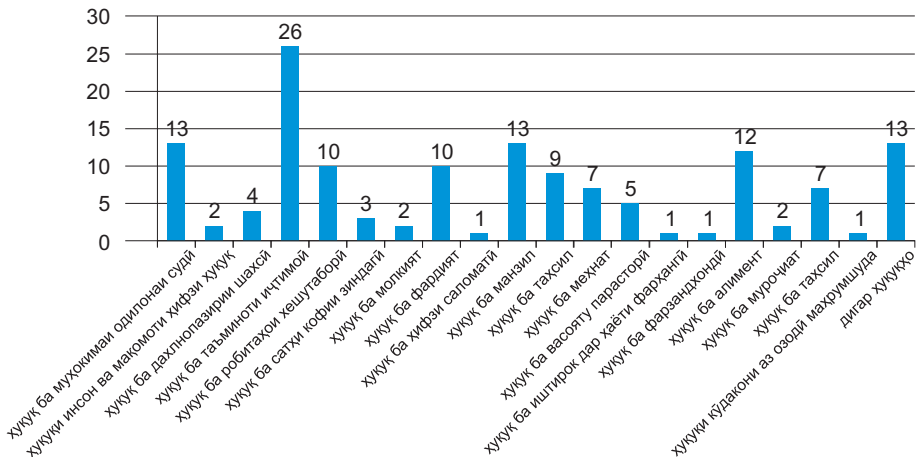
Муроҷиатҳои шифоҳӣ аз ҷониби сокинони шаҳри Душанбе – 55 адад, ВМКБ – 10 адад, вилояти Хатлон – 14 адад, вилояти Суғд – 25 адад, ва ШНТМ – 29 адад ворид гардидаанд.

Ҷуғрофияи муроҷиатҳои шифоҳӣ

Мурочиатҳои шифоӣ тибқи таснифот ба ҳукуку озодиҳои зерин тааллуқ доранд:

Таснифоти мурочиатҳо

Дар муроҷиатҳои шифоӣ нисбати қарор ё амали (беамалии) субъектони зерин шикоят шудааст:

- нисбати мақомоти судӣ - 12 адад (2016-13);
- нисбати Вазорати адлияи ҚТ (ичрочиёни суд) - 6 адад;
- нисбати Вазорати корҳои дохилии ҚТ- 8 адад (2016-3);
- нисбати Вазорати маориф ва илми ҚТ - 5 адад (2016-7);
- нисбати Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии ҚТ - 2 адад (2016-2);

- нисбати МИМХД (ш. Хоруғ, н.И.Сомонӣ) - 2 адад;
- нисбати “Тоҷиксодиротбонк” - 1 адад;
- дигар масъала (маслиҳатҳои ҳуқуқӣ) – 97 адад (2016-46).

Аз таҳлили муроҷиатҳои шифоҳӣ бармеояд, ки дар самтҳои ҳуқуқ ба таъминоти иҷтимоӣ (26 адад) (соли 2016-11) ва ҳуқуқ ба муҳокимаи одилонаи судӣ (13 адад) (соли 2016-10) муроҷиатҳо зиёд шудаанд. Шаҳрвандон асосан ҷиҳати расонидани кӯмакпулӣ, гирифтани нафақапулӣ барои маъҷубӣ, ҷойгир намудан дар муассисаҳои будубоши доимӣ, норозигӣ аз ҳалномаи суд ва иштирок дар муҳофизати судӣ муроҷиат намудаанд.

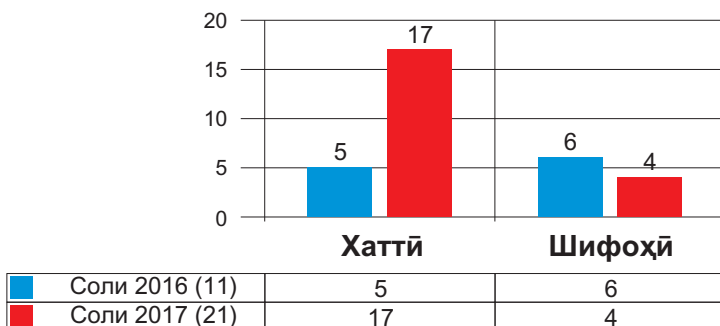
Зимни қабули шаҳрвандон аз ҷониби ВХК ҚТ ва кормандони ШХДХК дар ВМКБ, вилояти Суғд ва шаҳри Кӯлоб 38 муроҷиат ба қайд гирифта шуд. Ба шаҳрвандоне, ки шифоҳӣ муроҷиат намуданд, маслиҳатҳои ҳуқуқӣ дода шуд.

Таҳлилҳо ва натиҷаи вохӯриҳо бо шаҳрвандон нишон медиҳанд, ки то ҳанӯз масъалаи ҷудошавии оилаҳои ҷавон ташвишвар боқӣ мемонад. Дар аксари чунин ҳолатҳо модару кӯдак бе сарпаноҳ мемонанд, зеро таҷриба нишон медиҳад, ки маскункунӣ ҳалли масъала шуда наметавонад.

Муроҷиатҳои мусбӣ ҳалшуда

ВХК ҚТ дар ҳамкорӣ бо мақомоти давлатӣ дар ҳалли мусбӣи 21 адад муроҷиатҳо (соли 2016-11) мусоидат намуд, ки 17 адад (соли 2016-5) муроҷиати хаттӣ ва 4 адад (соли 2016-6) муроҷиати шифоҳӣ мебошанд.

Муроҷиатҳои мусбӣ ҳалшуда

Аз 21 адад муроҷиатҳое, ки ҳалли мусбӣи худро ёфтанд, 3 адад вобаста ба ситонидани алимент, 3 адад оид ба гирифтани шиносномаву шаҳодатномаҳои таваллуд, 4 адад оид ба расонидани ёрии молиявӣ, 1 адад оид ба мавриди зӯроварӣ қарор гирифтани ноболиғ дар оила, 1 адад вобаста ба ҷой додани ноболиғ дар Муассисаи давлатии бемориҳои равонӣ ва руҳии кӯдакон ва ҷавонони шаҳри Душанбе, 1 адад вобаста ба вайрон шудани ҳуқуқҳои кӯдак дар муассисаи таълимӣ, 1 адад оид ба барқарор

намудани ноболиғ дар ҷойи кори пешина, 2 адад вобаста ба ҷойгир намудани кӯдак дар мактаб-интернат, 1 адад вобаста ба беназорат мондан ва ба оворагардӣ машғул будани кӯдак, 1 адад вобаста ба дастрас намудани ҳалномаи суд оид ба маскункунӣ, 1 адад ҷиҳати баргардонидани ноболиғ аз Россия ба Тоҷикистон, 1 адад оид ба муайян намудани шароити зисти ноболиғ (шаҳрванди Россия) дар Тоҷикистон, 1 адад ҷиҳати иштирок намудан дар мурофиаи судӣ мебошанд.

2.2. Такмили қонунгузори милли дар самти ҳуқуқу озодиҳои кӯдак

Дар асоси Қонуни ҚТ “Дар бораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар ҚТ” яке аз вазифаҳои ВХК ҚТ мусоидат дар такмили қонунгузорӣ дар самти ҳуқуқи кӯдак мебошад. Фаъолияти мазкур бо роҳи таҳияи лоиҳаҳои санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, таҳлил ва пешниҳоди хулоса ба лоиҳаҳои санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва иштирок дар гуруҳҳои корӣ оид ба таҳияи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ амалӣ карда мешавад.

Дар соли 2017 аз ҷониби ВХК ҚТ ба 12 (2016-20) лоиҳаҳои санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ (8 лоиҳаи Қонун, 1 Қарор, 3 Низомнома/ Оиннома) ва 1 Консепсия хулосаҳо пешниҳод карда шуданд. Аз ҷумла:

- лоиҳаҳои Қонуни конститутсионии ҶТ “Дар бораи райъпурсии Ҷумҳурии Тоҷикистон”, қонунҳои ҶТ «Дар бораи низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон», «Дар бораи ворид намудани иловаҳо ба Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон», “Дар бораи ворид намудани тағйирот ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи маориф”, “Дар бораи ворид намудани тағйирот ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи таълиму тарбияи томактабӣ”, “Дар бораи ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак”, “Оид ба ворид намудани тағйиру иловаҳо ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд”;
- лоиҳаи қарори Ҳукумати ҶТ “Дар бораи Дастури Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон”;
- лоиҳаҳои Низомномаи намунавии “Комиссияи ҷамъиятӣ оид ба амалигардонии Қонуни ҶТ “Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд”, Оинномаи “Маркази дастгирии оила ва кӯдак” ва Низомномаи намунавии Хонаи кӯдакон “Маркази дастгирии оила ва кӯдак”;
- лоиҳаи Консепсияи сиёсати ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2018-2028.

- Ҳамзамон, соли 2017 ВҲК ҚТ ва кормандони ӯ ҷиҳати мусоидат дар таҳия ва такмили санадҳои дахлдор дар фаъолияти 9 (2016-11) гурӯҳҳои корӣ иштирок намуданд.

2.3. Санҷиши вазъи риояи ҳуқуқу озодиҳои кӯдак

Яке аз самтҳои муҳими фаъолияти ВҲК ҚТ гузаронидани санҷишу мониторингҳо бо мақсади муайян намудани вазъи риояи ҳуқуқу озодиҳои кӯдак дар муассисаҳои кӯдакона мебошад. Дар ин самт соли 2017 29 (2016-43) боздид ва санҷишу мониторингҳо (7 боздид, 14 санҷиш ва 8 мониторинг) анҷом дода шуд.

Соли 2017 ВҲК ҚТ аз муассисаҳои давлатии Хонаи кӯдакони №1 ш. Душанбе, Хонаи кӯдакони №2-и Раёсати тандурустии ш. Душанбе, Хонаи кӯдакони синни томактабии №1 ш. Душанбе, Мактаб-интернати №1 барои кӯдакони ҷаҳонӣ ш. Душанбе, Қабулгоҳ-таҳвилгоҳи Хадамоти пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ байни ноҷӯгон ва ҷавонони ВКД ҚТ, мактаби махсуси ҷумҳуриявӣ, муассисаи тарбиявии ЯС 3/12 СРИҚҚ ВА ҚТ боздид ба амал овард.

Аз ҷониби кормандони ШХДҲК вазъи риояи ҳуқуқҳои кӯдакон дар Мактаби махсуси ҷумҳуриявии ш. Душанбе, Қабулгоҳ-таҳвилгоҳи ноҷӯгони ВКД дар ш. Душанбе, Литсейи

касбии техникии махсуси ш. Душанбе, Литсейи касбии махсуси маъёубон дар ш. Душанбе, муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии № 54 н. Сино ва №21 н. Шоҳмансури ш. Душанбе, №115 н. Рӯдакӣ, №12 ш. Қӯрғонтеппа, №29 н. Б.Ғафуров, МД “Маркази пешгирӣ ва мубориза бар зидди бемории пайдошудаи норасоии масуният (БПНМ)-и ш. Душанбе, марказҳои саломатии ш. Қӯрғонтеппа, н. Рӯдакӣ, №5 ш. Хуҷанд ва №14 ш. Душанбе мавриди санҷиш қарор дода шуд.

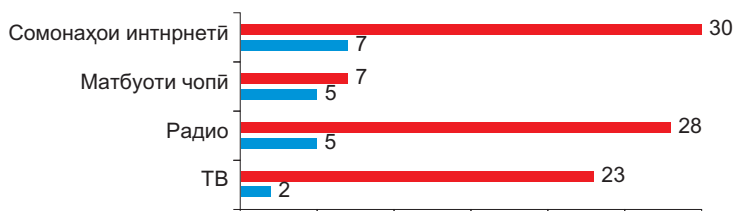
Ҳамзамон мониторинги фаъолияти 8 муассисаҳои интернатӣ, аз ҷумла Мактаб-интернати ҷумҳуриявии низомаш махсуси ш. Ҳисор, Мактаб-интернати ёрирасон барои кӯдакони ақлан носолим дар ш. Хуҷанд, Мактаб-интернат барои кӯдакони кар ва шунавоиашон сусти н. Б.Ғафуров, Мактаб-интернати ҷумҳуриявии кӯдакони шунавоиашон сусти ва деркаршудаи н. Рӯдакӣ, Мактаб-интернати ҷумҳуриявӣ барои кӯдакони ятими н.Рӯшон, Шуъбаи кӯдаконаи Хона-интернати беморони рӯҳӣ дар н. Ҷ. Расулов, Муассисаи таълимии Парастигӯҳи №40 ш. Конибодом, Мактаб-интернати ёрирасони №1 ш. Кӯлоб амалӣ карда шуда, аз натиҷаи онҳо мизи мудаввар гузаронида шуд.

2.4. Баланд бардоштани маърифатнокии шаҳрвандон оид ба ҳуқуқу озодиҳои кӯдак

Мусоидат ба баланд бардоштани маърифатнокии шаҳрвандон, аз ҷумла кӯдакон яке аз вазифаҳои асосии ВХК ҚТ ба шумор меравад.

Бо ин мақсад ва барои амалӣ гардонидани дастуру супоришҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон, ки дар Паёмашон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22 декабри соли 2016 оид ба густариши корҳои фаҳмондадиҳӣ дар байни аҳолии баён шудаанд, ВХК ҚТ ва кормандони ШХДХК соли 2017 дар васоити ахбори омма 88 баромад анҷом доданд.

Баромадҳо дар ВАО

	Сомонаҳои интэрнетӣ	Матбуоти чопӣ	Радио	ТВ
Соли 2016(19)	7	5	5	2
Соли 2017(88)	30	7	28	23

Соли 2017 бо мақсади таъмин намудани дастрасӣ ба иттилоот оид ба фаъолияти ВҲК ҚТ дар шабакаи Интернет сомонаи ВҲК ҚТ бо забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ таҳия ва фаъол гардонида шуд.

Инчунин бо дастгирии Хазионаи кӯдакони СММ дар Тоҷикистон барои кӯдакон буклети “Ҳуқуқҳои ҳудро муҳофизат намоем” таҳия ва бо теъдоди 1000 нусха нашр карда шуда, зимни санҷишу мониторингҳо, вохӯриву мулоқотҳо ва дар чорабиниҳои ВҲК ҚТ ройгон дастрас карда шуданд.

2.5. Ҳамкориҳо бо мақомоти давлатӣ, сохторҳои ҷомеаи шахрвандӣ ва созмонҳои байналмилалӣ дар соҳаи ҳуқуқи кӯдак

Дар давраи сипаришуда ВҲК ҚТ бо мақсади мусоидат дар ҳифз ва пешрафти ҳуқуқҳои кӯдак ва иҷрои уҳдадориҳои байналмилалии Тоҷикистон дар ин самт дар доираи амалӣ намудани нақшаҳои якҷояи хусусияти барномавӣ ва стратегидошта, дар баррасии лоиҳаи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, инчунин иштирок дар гурӯҳҳои корӣ бо мақомоти ҳокимияти давлатӣ, созмонҳои ғайридавлатӣ ва ташкилотҳои байналмилалӣ ҳамкорӣ намуд. Ҳамкориҳо хусусан бо Дастгоҳи иҷроияи Президенти ҚТ, Комиссия оид ба ҳуқуқи

кӯдаки назди Ҳукумати ҚТ, вазоратҳои маориф ва илм, тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли, меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳоли, адлия, корҳои хориҷӣ, Прокуратураи генералии ҚТ, комиссияҳо оид ба ҳуқуқҳои кӯдак дар вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо судманд буданд.

Ҳамкориҳои самараноки ВҲК ҚТ бо Ҳазинаи кӯдакони СММ (ЮНИСЕФ) идома доранд. Соли 2017 дар ҳамкорӣ бо Ҳазинаи кӯдакони СММ дар Тоҷикистон Стратегияи фаъолияти ВҲК ҚТ барои солҳои 2018-2020 таҳия ва бо теъдоди 300 нусха нашр карда шуда, сомонии ВҲК ҚТ дар шабакаи интернет тарҳрезӣ ва фаъл гардонида шуд.

Ҳамкориҳои ВҲК ҚТ бо сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, аз ҷумла бо “Ассотсиатсияи волидони кӯдакони дорои маъҷубият”, “Ташаббуси ҳуқуқӣ”, “Иштирок”, “Қорвони Умед”, “Рушди инклюзия”, “Рангинкамон” ва дигарҳо, ки дар самти ҳифзи ҳуқуқи кӯдакон фаъолият мекунанд, пайваста тақвият меёбанд.

ВҲК ҚТ ҷиҳати мусоидат намудан дар ҳалли мушкилиҳои кӯдакон-шаҳрвандони Тоҷикистон дар хориҷи кишвар бо мақомоту идораҳои дахлдори дигар давлатҳо ҳамкорӣ менамояд.

ВАЗЪИ РИОЯИ ҲУҚУҚУ ОЗОДИҲОИ КҶДАК ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун иштирокчии Конвенсияи ҳуқуқи кӯдаки СММ ҷиҳати дар амал татбиқ намудани принципҳои он талошҳои зиёд менамояд.

Ҳамасола аз ҷониби созмони “Бунёди ҳуқуқи кӯдак” дар ҳамкорӣ бо Донишгоҳи Ерасмуси Роттердам дар байни давлатҳои аъзои Конвенсияи ҳуқуқи кӯдаки СММ дар самтҳои ҳуқуқи кӯдак ба ҳаёт, саломатӣ, таҳсил, ҳимоя ва ҳифзи муҳити зист раддабандии “Шохиси ҳуқуқи кӯдак” гузаронида мешавад. Агар соли 2016 Тоҷикистон дар ин раддабандӣ ҷойи 57-ро ишғол намуда бошад, пас соли 2017 дар ҷойи 55 қарор гирифта, байни кишварҳои ИДМ баъд аз Қазоқистон (ҷойи 22) ва Туркменистон (ҷойи 42) дар ҷойи сеюм мебошад.

Моҳи сентябри соли 2017 Маърӯзаи муттаҳидаи сеюм-панҷуми ҚТ оид ба рафти иҷрои Конвенсияи СММ оид ба ҳуқуқҳои кӯдак ва Маърӯзаҳои якум оид ба татбиқи 2 Протоколи иловагии Конвенсияи мазкур дар Кумита оид ба ҳуқуқи кӯдаки СММ баррасӣ гардида, ба Тоҷикистон тавсияҳои дахлдор пешниҳод карда шуданд. Айни ҳол лоиҳаи нақшаҳои миллӣ оид ба амалисозии тавсияҳои Кумитаи мазкур таҳия

шуда, дар баррасии вазорату идораҳои дахлдори давлатӣ қарор доранд.

3.1. Ҳуқуқи кӯдакон ба таҳсил

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиҳати таъмини ҳуқуқҳои кӯдакон, аз ҷумла ҳуқуқи дастрасии онҳо ба таҳсил пайваста тадбирҳои мушаххас меандешад.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳсили бепул ва ҳатмии умумии асосӣ кафолат дода шудааст. Бо мақсади ҷалби бештари хатмкунандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ аз ноҳияҳои дурдасти ҷумҳурӣ низоми квотаҳои президентӣ амал мекунад ва тибқи он духтарон ва писарон метавонанд бе супоридани имтиҳоноти дохилшавӣ ба мактабҳои олии кишвар қабул шуда, ройгон таҳсил намоянд.

Тавре аз Паёми Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22 декабри соли 2017 бармеояд: “Мувофиқи назарсанҷие, ки созмонҳои бонуфузи ҷаҳонӣ доир ба кишварҳои рӯ ба инкишоф анҷом додаанд, соли 2017 Тоҷикистон аз рӯи 4 нишондиҳанда: дастрасӣ ба таҳсилот, сифати таҳсилот, сармояи инсонӣ ва қобилияти рақобати он дар миёни 101 давлати ҷаҳон ҷойи

54-умро соҳиб шудааст. Аз рӯи ин таҳлил Тоҷикистон дар фазои ИДМ яке аз ҷойҳои аввалинро ишғол менамояд”.

Тибқи маълумоти ВМИ ҚТ айни ҳол дар ҷумҳурӣ 3870 муассисаҳои таҳсилоти умумӣ, аз ҷумла 352 муассисаи таҳсилоти умумии ибтидоӣ, 489 муассисаи таҳсилоти умумии асосӣ ва 3029 муассисаи таҳсилоти миёнаи умумӣ фаъолият менамоянд. Дар онҳо 1 906 304 нафар хонандагон, аз ҷумла 914498 нафар духтарон ба таҳсил фаро гирифта шудаанд, ки нисбат ба соли гузашта 68542 хонанда, аз ҷумла 36546 духтар зиёд мебошад.

Ҳамасола маблағгузориҳои соҳаи маориф аз буҷети давлатӣ зиёд мешавад, аз ҷумла дар соли 2017 назар ба соли 2016 он 16 дарсад афзоиш ёфтааст.

Талошҳои пайвастаи Ҳукумати ҷумҳурӣ ҷиҳати азнавсозӣ ва бунёди муассисаҳои нави таълимӣ назаррас мебошанд. Соли 2017 аз ҳисоби ҳамаи сарчашмаҳо бо сарфи зиёда аз 400 миллион сомонӣ сохтмон ва азнавсозии муассисаҳои таълимӣ ба роҳ монда шуда, 24 ҳазор ҷойи нишаст муҳайё карда шудааст.

Новобаста аз чораҳои андешидашуда дар самти дастрасии кӯдак ба таҳсил баъзе мушкилиҳо боқӣ мемонанд. Дар ин раванд ВҲК ҚТ дар доираи салоҳияташ ҷиҳати ҳалли ин мушкилиҳо

мусоидат менамояд. Таҳлили вазъи дастрасии кӯдакон ба таҳсил ва натиҷаҳои санҷиши фаъолияти муассисаҳои таҳсилоти ҳамагонӣ дар ҷумҳурӣ, ки аз ҷониби кормандони ШХДҲК гузаронида шуданд, нишон медиҳанд, ки нарасидани ҷойҳои нишасти таълимӣ барои кӯдакон имрӯз низ яке аз мушкилиҳои асосии соҳаи маориф мебошад.

Масалан, санҷиши шароити таълиму тарбия дар МТМУ №115 ноҳияи Рӯдакӣ нишон медиҳад, ки ин муассисаи таълимӣ аз як бинои дуошёна ва якҷанд синфхонаҳои ҷудогона иборат буда, 1837 нафар (929 – духтар ва 908 - писар) хонанда дар 25 синф таълим мегиранд ва ба ҳисоби миёна дар як синф 35 хонанда рост меояд.

Чунин ҳолат аз меъёрҳои муқаррарнамудаи қонунгузорӣ барои мактабҳои деҳот (20 нафар) зиёд буда, дар дигар муассисаҳои таълимии мониторингшуда низ ба назар мерасад.

Соли хониши 2016-2017 дар ҷумҳурӣ аз 3865 муассисаҳои таҳсилоти умумӣ 3140 муассисаи таълимӣ дар 2 баст ва 104 муассисаи таълимӣ дар 3 баст кӯдаконро ба таҳсил фаро гирифтаанд.

Таҳким бахшидани заминаҳои моддиву техникии муассисаҳои таълимӣ тақозои замон мебошад. Санҷишҳои аз ҷониби ВХК ҚТ дар соли 2017 гузаронидашуда нишон медиҳанд, ки

таҷҳизонидани муассисаҳои таҳсилоти ҳамагонӣ бо синфҳои лингофонӣ, лавҳаҳои электронӣ, кабинетҳои фанӣ ва озмоишгоҳҳои таълимӣ масъалаҳои мубрам ва ҳалталаби рӯз мебошанд.

Дар ин раванд бо қарори Ҳукумати Тоҷикистон “Барномаи давлатии таъмини муассисаҳои таҳсилоти умумии ҷумҳурӣ бо кабинетҳои фанӣ ва озмоишгоҳҳои муҷахҳази таълимӣ барои солҳои 2018- 2020” қабул гардид.

Таҳсилоти томактабӣ барои инкишофи ҳамаҷонибаи кӯдакон нақши муҳим дорад. Дар ҷумҳурӣ дар самти таҳсилоти томактабӣ заминаи зарурии меъёрии ҳуқуқӣ муҳайё карда шуда, Барномаи давлатии рушди муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва миёнаи умумии хусусӣ барои солҳои 2014-2020 мавриди амал қарор дорад.

Тибқи маълумоти ВМИ ҚТ соли 2017 дар ҷумҳурӣ 615 муассисаи таҳсилоти томактабӣ бо фарогирии 93053 нафар (41423 духтар) кӯдак фаъолият менамояд.

Тадбирҳои андешида дар хусуси таъсиси шаклҳои алтернативии таҳсилоти томактабӣ боиси зиёд шудани фарогирии кудакони синни томактабӣ гардида, шумораи онҳо айна ҳол ба 1671 адад расидааст. Дар ин марказҳо соли

2017 43666 нафар (16856 духтар) ба таълиму тарбия ҷалб карда шуданд.

Умуман дар ҷумҳурӣ дар муассисаҳои томактабӣ ва марказҳои инкишофи кӯдак 136246 нафар (61081 духтар) ба таълиму тарбияи томактабӣ фаро гирифта шудаанд. Бо вучуди сол ба сол афзоиш ёфтани ин муассисаҳо, ки асосан дар маркази шаҳру ноҳияҳо ҷойгиранд, ба кӯдакони деҳот дастрас нестанд.

Моддаи 6 Қонуни ҚТ “Дар бораи таълиму тарбияи томактабӣ” ва муқаррароти Барномаи давлатии рушди муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва миёнаи умумии хусусӣ барои солҳои 2014-2020 имконият медиҳанд, ки муассисаҳои таълимии томактабӣ аз тарафи шахсони воқеӣ низ таъсис дода шаванд. Вале айна ҳол дар ҷумҳурӣ ҳамагӣ 81 муассисаи томактабии хусусӣ бо фарогирии 10346 кӯдак фаъолият менамоянд, ки 18,5% нақшаи пешбинишударо ташкил медиҳанд.

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки на ҳамаи оилаҳо имконияти молиявии пардохти маблағи таҳсили фарзандонашонро дар муассисаҳои томактабӣ доранд.

Ҳамзамон, кӯдакони маҳалҳои дурдасти камаҳолӣ дар самти дастрасӣ ба таҳсил душворӣ мекашанд ва онҳо асосан дар мактаб-интернатҳо ба таҳсил фаро гирифта мешаванд,

ки аз ҷойи истикоматашон дур ҷойгиранд. Аз ин лиҳоз, дар лоиҳаи Кодекси маориф, ки айна ҳол мавриди баррасӣ қарор дорад, пешбинӣ намудани моддаи алоҳидаи “Мақтаби (синфи) камнуфус” ва механизми амалисозии он мувофиқи мақсад аст.

Соли хониши 2017-2018 дар муассисаҳои таълимӣ 42304 нафар (19509 духтар) кӯдакони ятим ва бепарастор, аз ҷумла 1713 (801 духтар) бепадару бемодар, 30503 (13905 духтар) бепадар, 9646 (4615 духтар) бемодар, 415 нафар (188 духтар) аз парастории волидайн маҳрум ба таълиму тарбия фаро гирифта шудаанд.

Дастрасии кӯдакони маъҷубиятдошта ба таҳсил беҳбудиро тақозо менамояд. Айна ҳол дар 12 муассисаи томақтабии ҷумҳурӣ 392 (144 духтар), дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ 6584 (2611 духтар) ва дар хона 595 нафар (244 духтар) кӯдакони маъҷуб ба таълиму тарбия фаро гирифта шудаанд.

Ҷалби духтарон барои гирифтани таҳсилоти умумии асосӣ (ҳатмӣ) дар муассисаҳои таълимии рӯзона асосан ҳалли худро ёфтааст. Агар соли таҳсили 2015-2016 145 духтар бо сабабҳои гуногун (беморӣ, шароити вазнини иқтисодӣ, муҳочирати меҳнатӣ, монеагии падару модар, набудани муассисаи таълимӣ баъди хатми таҳсилоти ибтидоӣ ва ғайра) аз таҳсил дур

монда бошанд, дар соли таҳсили 2016-2017 танҳо 55 ва соли 2017-2018 бошад, 25 духтари синни мактабӣ аз таҳсил берун мондаанд.

Бо мақсади ба таҳсил фаро гирифтани аҳолии калонсоли ҷумҳурӣ ва пеш аз ҳама занону духтарони тарки таҳсилнамуда аз моҳи июли соли 2014 дар назди ВМИ ҶТ Муассисаи давлатии таҳсилоти миёнаи умумӣ (ғоибона) барои наврасон ва калонсолон таъсис дода шудааст. Фаъолияти муассисаи мазкур дар 2 зина (умумии асосӣ - синфҳои 5-9 ва миёнаи умумӣ - синфҳои 10-12) дар доираи Стандарти давлатии таҳсилоти умумӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба роҳ монда шудааст.

Ҷиҳати беҳтар намудани вазъ дар самти ҳуқуқи дастрасии кӯдакон ба таҳсил тавсияҳои зерин пешниҳод карда мешаванд:

- андешидани чораҳои дахлдор ҷиҳати иҷрои Барномаи давлатии рушди муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва миёнаи умумии хусусӣ барои солҳои 2014-2020;
- андешидани тадбирҳои зарурӣ ҷиҳати таъмин намудани дастрасии кӯдакон ба таҳсил дар маҳалҳои камаҳолӣ;
- таҳким бахшидани заминаҳои моддӣ-техникии муассисаҳои таълимӣ.

3.2. Кӯдакон дар низоми адолати судӣ нисбати ноболиғон

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон заминаи зарурии меъёрии ҳуқуқии низоми адолати судӣ нисбати ноболиғон муҳайё карда шуда, бо дарназардошти принципу меъёрҳои байналмилалӣ пайваста такмил дода мешавад.

Ислоҳоти низоми адолати судӣ нисбати ноболиғон идома дошта, дар робита бо ин ва ҷиҳати иҷрои стандартҳои асосии байналмилалӣ адолати судӣ нисбати кӯдакон ва тавсияҳои сохторҳои дахлдори СММ Барномаи ислоҳоти низоми адолати судӣ нисбати кӯдакон барои солҳои 2017-2021 амалӣ шуда истодааст.

Мусоидат дар риояи ҳуқуқи кӯдак дар низоми адолати судӣ нисбати ноболиғон яке аз самтҳои муҳими фаъолияти ВХК ҚТ ба шумор меравад. Ҷиҳати шиносӣ бо вазъи риояи ҳуқуқи тарбиягирандагон ва шароити будубоши онҳо ВХК ҚТ соли 2017 ба Муассисаи тарбиявии ЯС 3/12 СРИҚҶ ВА ҚТ, Мактаби махсуси ҷумҳуриявӣ, Қабулгоҳ-тахвилгоҳи ноболиғони Хадамоти пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ байни ноболиғон ва ҷавонони ВҚД ҚТ ташриф оварда, бо тарбиягирандагон ва кормандон суҳбатҳо доир намуд. Зимни суҳбатҳо оид ба ҳуқуқи озодиҳо ва вазифаҳои кӯдакону ҷавонон,

пешгирии ҷинояткорию ноболиғон, ҷалби онҳо ба таҳсил ва дигар масъалаҳо матраҳ гардиданд.

Ҳамчунон, соли 2017 аз рӯи нақшаи амали ВҲИ ҚТ дар Қабулгоҳ-таҳвилгоҳ барои ноболиғони ш. Душанбе, Литсейи махсуси касбӣ-техникии ш. Душанбе, Мактаби махсуси ҷумҳуриявии ш. Душанбе санҷиш гузаронида шуд.

Натиҷаи ташрифу санҷишҳо нишон доданд, ки дар муассисаҳои мазкур барои нигоҳдорӣ, таълиму тарбия, хизматрасонии тиббӣ, фароғат ва ислоҳшавии кӯдакон шароит таъмин карда шудааст.

Дар муассисаи ЯС 3/12 солҳои 2016-2017 ҷиҳати омодагии касбии ноболиғон аз рӯи касбҳои гуногун, аз ҷумла «Устои таъмири асбобҳои барқӣ», «Кафшергари барқӣ», “Сартарош”, “Ошпаз”, “Челонгар”, “Барномасоз” курсҳои кӯтоҳмуддат ташкил шуда, баъди хатм ба онҳо шаҳодатномаҳои тахассусӣ дода шуданд.

Ҳамзамон муайян карда шуд, ки дар муассисаҳои мазкур кормандони иҷтимоӣ ва психологҳо, ки дар пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ ва офиятбахшии кӯдакон нақши муҳим доранд, намерасанд. Дар Қабулгоҳ-таҳвилгоҳи ноболиғон ва ҷавонон дар шаҳри Душанбе бошад, эҳтиёҷоти барои духтарон хос ба назар гирифта нашудааст.

Натиҷаи мониторинги муассисаи занонаи ЯС 3/8-и СРИЧЧ ВА ҚТ нишон дод, ки барои маҳкумшудагон ва кӯдакони онҳо шароитҳои зарурӣ муҳайё шудаанд. Дар баробари ин бинои барои духтарони ноболиғ пешбинишуда ба таъмири асосӣ ниёз дорад.

Рафти санҷишу мониторингҳо нишон медиҳад, ки ҳамоҳангсозии фаъолияти мақомоти давлатӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва созмонҳои мададрасон дар самти ислоҳ ва офиятбахшии маҳкумшудагон, расонидани кӯмакҳо ба ноболиғони аз адои ҷазо озодшуда беҳбудиро тақозо мекунад.

Аз натиҷаи санҷишу мониторингҳо ба роҳбарияти муассисаҳои зикршуда ҷиҳати бартараф намудани мушкилоту норасоӣҳои мавҷуда тавсияҳои дахлдор дода шуданд.

Яке аз масъалаҳои муҳим дар низоми адолати судӣ нисбати ноболиғон пешгирии ҷинояткорӣ ба шумор меравад. Аз рӯи маълумотҳои пешниҳоднамудаи ВҚД ҚТ соли 2017 дар ҷумҳурӣ сатҳи ҷинояткорӣ дар байни ноболиғон каме рӯ ба пастравӣ ниҳодааст (соли 2016 - 693 ҷиноят, соли 2017 - 690 ҷиноят). Бо вучуди ин, аз ҷониби ноболиғон содир намудани чунин ҷиноятҳои вазнин, ба монанди одамкушӣ (2), қасдан расонидани зарари вазнин ба саломатӣ (9), ҳаракатҳои зӯроварии дорои хусусияти шаҳвонидошта (7), тайёр ва истифода бурдани

маводҳои нашъаовар (2), дуздӣ (455) боиси нигаронӣ аст.

Тибқи маълумоти пешниҳоднамудаи СО ҚТ дар соли 2017 аз рӯи моддаҳои гуногуни КҶ ҚТ ба судҳо 422 парвандаи ҷиноятӣ бо айбдории ноболиғон ворид шудааст. Аз ҷониби судҳо 410 парванда баррасӣ гардида, аз рӯи 387 парванда нисбати 549 шахс ҳукми айбдоркунанда бароварда шуда, дар асоси моддаҳои 89-90 Кодекси мазкур нисбат ба 14 парванда чораҳои маҷбуркунии хусусияти тарбиявидашта таъин карда шудааст.

Бо дарназардошти таъмини манфиатҳои беҳтарини кӯдак нисбати ноболиғон ба ҷои ҷазои ҷиноятӣ татбиқи намудани чораҳои алтернативиро Кумита оид ба ҳуқуқи кӯдаки СММ аз натиҷаи баррасии Маърузаи муттаҳидаи сеюм-панҷуми ҚТ низ тавсия додааст.

Тибқи маълумотҳои пешниҳоднамудаи ВҚД ҚТ дар Қабулгоҳ-тахвилгоҳи ноболиғони Хадамоти пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ байни ноболиғон ва ҷавонони ВҚД ҚТ дар соли 2017 953 ноболиғ (соли 2016 - 496) оварда шуданд, ки аз инҳо 646 нафар ноболиғ ба Қабулгоҳ - тахвилгоҳи ноболиғони ВҚД дар ш. Душанбе ва 307 нафар ноболиғ ба Қабулгоҳ - тахвилгоҳи ноболиғони ВҚД дар ш. Хуҷанд ҷойгир карда шудаанд.

Дар асоси Созишнома оид ба ҳамкориҳои давлатҳои ИДМ 54 нафар ноболиғони беназоратмонда аз шаҳрҳои Москва, Самара, Уфа, Санкт-Петербург, Челябинск, Красноярск, Хабаровски ФР ва шаҳри Бишкеки Ҷумҳурии Қирғизистон ба Тоҷикистон баргардонида шуда, ҷиҳати ҷойгир намудани онҳо ба оилаҳо ва ё муассисаҳои дахлдор тадбирҳои зарурӣ андешида шудаанд.

Санҷишҳои аз ҷониби Прокуратураи генералӣ гузаронидашуда нишон медиҳанд, ки толорҳои судии барои кӯдакон дар судҳои ноҳияҳои И.Сомонӣ, Шоҳмансур ва Фирдавсии шаҳри Душанбе, судҳои шаҳрҳои Кулоб, Хучанд, Бохтар ва Исфара пешбинишуда ҳангоми баррасии парвандаҳои оилавӣ ва граждании бо иштироки ноболиғон ва мақомоти тафтишотӣ зимни тафтиши парвандаҳои ҷиноятиӣ мақсаднок истифода бурда намешаванд.

Ҷиҳати беҳтар намудани вазъ дар самти адолати судӣ нисбати ноболиғон чунин тавсияҳо пешниҳод карда мешаванд:

- пайваста гузаронидани мониторинги амалиявии Барномаи ислоҳоти низоми адолати судӣ нисбати кӯдакон барои солҳои 2017-2021;
- қабули Қонуни ҚТ “Дар бораи низоми пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон” ва дар он муайян намудани механизми

ҳамоҳангсозии фаъолияти мақомоти давлатӣ оид ба пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон.

3.3. Ҳуқуқи кӯдакони дорои маъҷубият

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳифзи ҳуқуқи кӯдакони дорои маъҷубият ба Конститутсия асос ёфта, бо қонунҳои ҚТ «Дар бораи ҳифзи иҷтимоии маъҷубон», «Дар бораи маориф», «Дар бораи ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак» ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ба танзим дароварда шудааст. Конститутсияи ҚТ ҳифзи кӯдакони маъҷуб, таъминоти иҷтимоӣ ва таълиму тарбияи онҳоро кафолат додааст.

Тибқи Конвенсия дар бораи ҳуқуқҳои кӯдаки СММ кӯдаки маъҷуб ба ҳаёти арзанда, нигоҳубини махсус, таҳсилот ва омодагӣ ҳуқуқ дорад.

ВТҲИА ҚТ маълумот медиҳад, ки соли 2017 дар ҷумҳурӣ 26025 (соли 2016- 25 846) нафар кӯдакони маъҷуби синни то 18-сола ба қайд гирифта шудаанд, ки бо сабабҳои бемориҳои асаб (29,3%), равонӣ (13,2%), таъягоҳу ҳаракат (10,8%), чашм (10,6%), гӯшу гулӯ ва бинӣ (9,4%), нуқсонҳои модарзодӣ (5,9%) ва ҷарроҳӣ (4,3%) маъҷуб гардидаанд.

Бо вучуди он ки дар натиҷаи гузаронидани чорабиниҳои солимгардонӣ маъюбии миқдори муайяни кӯдакон қатъ карда мешаванд, зиёдшавии теъдоди кӯдакони маъюб нигароникунанда боқӣ мемонад.

Мувофиқи иттилооти ВТҲИА ҚТ ҳоло ҳамаи кӯдакони маъюб бо «Барномаи давлатии тавонбахшии маъюбон барои солҳои 2017-2020», ки бо қарори Ҳукумати ҚТ аз 28 октябри соли 2016 тасдиқ шудааст, фаро гирифта шудаанд. Дар натиҷаи муайянкунӣ ва даҳолати барвақтӣ аз ҷониби марказҳои хизматрасонии иҷтимоӣ дар 11 моҳи соли 2017 маъюбии 1234 нафар кӯдакон муайян гардида, аз онҳо 672 нафар ба хизматрасониҳои иҷтимоӣ ва тавонбахшӣ фаро гирифта шудаанд ва 562 нафар ба муассисаҳои тиббӣ бозравонӣ карда шудаанд.

Бо мақсади тавонбахшии кӯдакони маъюб, пешгирии ба муассисаҳои будубоши доимӣ равон кардани онҳо ва баланд бардоштани малакаи волидайн оид ба нигоҳубини чунин кӯдакон ҳамасола теъдоди марказҳои будубоши рӯзона ва марказҳои хизматрасонии иҷтимоӣ афзоиш меёбанд. Соли 2017 дар 24 чунин марказҳо ба 2575 нафар кӯдакони эҳтиёҷманд чорабиниҳои тавонбахшии иҷтимоӣ, солимгардонии ҷисмонӣ, равонӣ, рушди зеҳнӣ, мутобиқшавӣ ва ҳамгирӣ бо ҷомеа гузаронида шудаанд.

Фаъолияти марказҳои мазкур дар асоси фармоиши давлатии иҷтимоӣ ба роҳ монда шуда, соли 2017 барои ин марказҳо аз буҷети давлатӣ 3,5 млн. сомонӣ ҷудо карда шудааст.

Зимни воҳуриҳои кормандони ШХДХК бо аҳоли дар минтақаҳои ҷумҳурӣ падару модарони кӯдакони маъҷуб ва ташкилотҳои ҷамъиятии дар ин самт фаъолияткунанда аз ҷой доштани баъзе мушкилоти расмигардонии маъҷубият, аз ҷумла набудани иттилоот дар бораи хизматрасониҳои ройғони тиббӣ барои ин кӯдакон, ташкили комиссияҳои тиббӣ-иҷтимоии сайёр, инчунин ҳар ду сол аз муоинаи тиббӣ гузаштани кӯдакони маъҷубиашон якумра иброз намуданд.

Айни ҳол дар масъалаи нафақаи кӯдакони маъҷуб баъзе нобаробариҳо мушоҳида мегарданд. Дар асоси Қонуни ҶТ “Дар бораи нафақаҳои суғуртавӣ ва давлатӣ” ба нафақаи кӯдакони маъҷуб, ки 130 сомониро ташкил медиҳад, 65 сомонӣ иловапулӣ пардохт карда мешавад. Лекин кӯдаконе, ки нафақаашон тибқи Қонуни ҶТ “Дар бораи таъмини нафақаи шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон” таъин гардидааст, чунин иловапулӣ намегиранд.

Дар ҷумҳурӣ ҷиҳати дастрасии кӯдакони маъҷуб ба таҳсил тадбирҳои дахлдор андешида мешаванд. Аз маълумоти воридшудаи ВМИ ҶТ бармеояд, ки айни ҳол дар низоми маорифи ҷумҳурӣ 7571 кӯдаки маъҷуб (2999 духтар) ба

таҳсил фаро гирифта шудаанд. Аз ҷумла, дар 12 муассисаи томактабии ҷумҳурӣ 392 нафар (144 духтар), дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ 6584 нафар (2611 духтар) ва дар хона 595 нафар (244 духтар) таълиму тарбия мегиранд. Инчунин дар 13 муассисаи махсуси ҷумҳурӣ барои нобиноён, ношунавоён, дорои шунавоии суст, нуқсонҳои тақвия ҳаракат, ноқисулақл, аз оилаҳои носолим, кӯдакони یتим 3463 нафар (847 духтар) таҳсил намуда, мавриди тавонбахшӣ қарор доранд.

Ҳамзамон, вобаста ба амалисозии ҳуқуқи кӯдакони маъҷуб ба таҳсил баъзе мушкилот вучуд доранд. Аз ҷумла, номувофиқ будани инфрасохторҳои аксарияти муассисаҳои таълимӣ ва роҳраву нақлиёти ҷамъиятӣ, нарасидани омӯзгорон барои кор бо кӯдакони маъҷуб, кам будани адабиёти дарсии махсус, набудани маҳзани ягонаи маълумот оид ба маъҷубон, огоҳии нокифоя дар бораи афзалиятҳои таҳсилоти фарогир, сатҳи баланди тамғазании падару модарон, омӯзгорон ва ҳамсолон нисбат ба кӯдакони маъҷуб ва ғайраҳо аз қабилҳои онҳоянд.

Мушкилоти зикргардида аз ҷониби Кумита оид ба ҳуқуқи кӯдаки СММ зимни баррасии Маърузаи наватии ҚТ оид ба иҷрои уҳдадорӣҳо тибқи Конвенсияи СММ оид ба ҳуқуқи кӯдак низ қайд гардида, ба Тоҷикистон тавсияҳои дахлдор пешниҳод шудаанд.

ВҲК ҚТ дар Стратегияи худ барои солҳои 2018-2020 самти мусоидат ба ҳуқуқи кӯдакони маъҷуб ба таҳсили босифат дар муҳити фарогирро ҳамчун самти афзалиятнок муайян намудааст.

Ҳадафи асосии ин Стратегия мусоидат ба пешниҳоди ҳамаҷонибаи хизматрасониҳо ва ҳамкорӣ байни мақомоти давлатӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ мебошад, то ки кӯдакони маъҷуб ҳуқуқи худро ба таҳсили босифат бидуни ҳар гуна таъйиз дар муҳити фарогир амалӣ намоянд.

Бо мақсади омӯзиши вазъи риояи ҳуқуқи кӯдакони тибқи Барномаи амали мақомоти ВҲИ ҚТ ва дастгирии Хазинаи кӯдакони СММ (ЮНИСЕФ) дар ҚТ соли 2017 аз ҷониби кормандони ВҲК ҚТ мониторинги фаъолияти 9 мактаб-интернат гузаронида шуд.

Ба ҳолати имрӯза дар аксарияти муассисаҳои мазкур теъдоди бошандагон асосан тибқи меъёр аст. Танҳо дар мактаб-интернати ноҳияи Рӯшон теъдоди хонандагон аз меъёр (640 нафар) кам (327 нафар) аст.

Санҷишҳо нишон доданд, ки умуман дар муассисаҳои мониторингшуда шароити зарурӣ барои таълиму тарбияи кӯдакон таъмин аст. Ҳолати санитарияи гигиении муассисаҳо хуб буда, кӯдакон ҳамарӯза бо хӯроки гарм таъмин мебошанд.

Дар мактаб-интернатҳо устохонаҳои касбомӯзӣ амал мекунанд, ки дар онҳо касбҳои пойафзолдӯз, дуредгар, бофанда, рассом, кулолгар, дӯзанда, ошпаз ва рангуборчи омӯзонида мешаванд.

Дар Мактаб-интернати ҷумҳуриявии низомаш махсуси шаҳри Ҳисор бо мусоидати сарпараст - Хадамоти гумруки назди Ҳукумати ҚТ ҳавзи муолиҷавӣ пурра аз таъмир бароварда шуда, ба эҳтиёҷоти кӯдакони маъҷуб мутобиқ карда шудааст ва инчунин ҳаммом ва толори варзишӣ низ аз таъмир бароварда шудаанд. Дар семоҳаи аввали соли 2017 бо мусоидати ташкилоти байналмилалӣ Салиби Сурх 460 метр хатти нави обгузаронӣ ба ошхона, ҷойи дастурӯйшӯии кӯдакон ва ҳоҷатхонаҳо гузаронида шудааст.

Зимни санҷишҳо бо чанде аз омӯзгорон, мураббӣён, хонандагон ва падару модарони онҳо, ки ба аёдати фарзандонашон омада буданд, сӯҳбатҳои алоҳида гузаронида шуд. Маълум шуд, ки онҳо аз робитаи мактаб-интернатҳо бо оилаҳо ва шароити таълиму тарбия розиянд.

Мониторинги мактаб-интернатҳо нишон дод, ки муассисаҳои мазкур аз баъзе мушкилиҳо ҳолӣ нестанд. Масалан, бинои Мактаб-интернати ҷумҳуриявии низомаш махсуси шаҳри Ҳисор аз соли 1983 инҷониб қисман аз таъмири капиталӣ нагузаштааст. Шабакаҳои интиқоли барқ, мебел

ва таҷҳизоти дохилисинфӣ куҳнаву фарсуда мебошанд. Инчунин Мактаб-интернати ёрирасони №1 шаҳри Кӯлоб шабакаи корезӣ (канализатсия) надорад.

Аз мусоҳибаҳо ва пурсишномаҳо бармеояд, ки дар муассисаҳо нарасидани китобҳои дарсӣ, аз ҷумла китобҳои дарсии махсус барои кӯдакони маъҷуб ба назар мерасад. Ҳамзамон, омӯзгорон ва хонандагон хоҳиш намуданд, ки дар синфхонаҳо тахтаи электронӣ насб карда шуда, синфҳои лингофонӣ ташкил карда шаванд.

Инчунин маълум гардид, ки дар ҳамаи муассисаҳои бо мониторинг фаро гирифташуда омӯзгорону мураббӣён аз курсҳои тақмили ихтисоси махсус, ки барои кор бо категорияи махсуси кӯдакон пешбинӣ шудаанд, намегузаранд. Дар баъзе мактаб-интернатҳо бастанҳои кории психолог ва психиатр вучуд надорад.

Зимни санҷиш ВХК ҚТ ва кормандони ШХДХК бо омӯзгорон ва кӯдакон суҳбатҳои алоҳида гузаронида, дар бораи ҳуқуқҳои кӯдакон, аз ҷумла кӯдакони маъҷуб, сиёсати давлат дар ин самт, фаъолияти мақомоти ВҲИ ҚТ ва ВХК ҚТ ва тартиби муроҷиат ба ВХК ҚТ маълумот доданд.

Натиҷаи санҷишҳои гузаронидашуда дар мизи мудавваре, ки дар доираи таҷлили Рӯзи ҳуқуқи

инсон 4 декабри соли 2017 дар мақомоти ВҲИ ҚТ бо иштироки директорони муассисаҳои номбурда, кормандони вазорату идораҳои дахлдор ва ташкилотҳои байналмилалию ғайридавлатӣ доир гашт, мавриди муҳокима қарор гирифтанд.

Аз натиҷаи мизи мудаввар ҷиҳати бартараф намудани камбудҳои ҷойдошта ва беҳтар намудани вазъи кӯдакон дар муассисаҳои зикргардида ба ВМИ ҚТ ва ВТҲИА ҚТ тавсияҳои дахлдор ирсол карда шуданд. Вазоратҳои зикршуда оид ба рафти иҷрои тавсияҳои пешниҳоднамудаи ВҲК ҚТ маълумот пешниҳод намуданд.

Ҷиҳати беҳтар намудани вазъи риояи ҳуқуқҳои кӯдакони маъҷуб тавсияҳои зерин пешниҳод карда мешаванд:

- ба имзо расонидани Конвенсияи СММ оид ба ҳуқуқи маъҷубон;
- андешидани тадбирҳо ҷиҳати таъмини нафақаи баробар ба ҳамаи кӯдакони маъҷуб;
- мунтазам гузаронидани санҷиши мактаб-интернатҳо барои кӯдакони маъҷуб;
- тақвият додани иттилоотони аҳоли дар бораи ҳуқуқҳои кӯдакони маъҷуб.

3.4. Ҳуқуқи кӯдак ба ҳифзи саломатӣ

Конститутсияи ҚТ (моддаи 38) муқаррар менамояд, ки ҳар шахс ҳуқуқи ҳифзи саломатӣ дорад ва дар доираи муқаррарнамудаи қонун аз ёрии тиббии ройгон дар муассисаҳои тандурустии давлатӣ истифода менамояд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун иштирокчии Конвенсия оид ба ҳуқуқи кӯдак ҷиҳати ҳифзи саломатии кӯдакон пайваста чораандешӣ менамояд. Ҳифзи саломатӣ ва рушди кӯдак дар маркази таваҷҷуҳи доимии Ҳукумати ҷумҳурӣ қарор дорад ва ҷиҳати таъмини ҳифзи саломатии аҳоли, аз ҷумла кӯдакон санадҳои зарурии меъёрии ҳуқуқӣ, стратегия ва барномаҳои дахлдор қабул ва амалӣ шуда истодаанд.

Тибқи қонунгузори ҚТ ба шахрвандон дар муассисаҳои низоми давлатии тандурустӣ бо тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати ҚТ кӯмаки ройғони тиббӣ-санитарӣ расонида шуда, дар ҳар муассисаи табобатӣ-профилакторӣ, новобаста аз тобеияти идоравӣ-ҳудудӣ ва шакли моликият, кӯмаки тиббии фаврӣ ройгон таъмин карда мешавад.

Мусоидат ба амалигардони ҳуқуқи кӯдакон ба ҳифзи саломатӣ яке аз самтҳои муҳими фаъолияти ВХК ҚТ мебошад. Дар самти мазкур

аз ҷониби ВҲК ҚТ соли 2017 дар 4 маркази саломатии шахриву ноҳиявии ҷумҳурӣ, аз ҷумла шахрҳои Душанбе, Бохтар, Хуҷанд ва ноҳияи Рӯдакӣ санҷишҳо гузаронида шуданд. Натиҷаи санҷишҳо нишон медиҳанд, ки умуман дар марказҳои номбаршуда хизматрасонии тиббӣ ба кӯдакон хуб ба роҳ монда шудааст. Ҳамзамон, дар рафти санҷиш муайян карда шуд, ки дар самти мазкур баъзе мушкилиҳо қой доранд. Аз ҷумла, дар марказҳои саломатии санҷидашуда сарбории табибони оилавӣ аз меъёр зиёд аст. Тибқи меъёр ба як табиби оилавӣ то 1500 нафар муқаррар шудааст, вале дар амал то 2200 нафар рост меояд.

Ҳамзамон аз ҷониби баъзе духтурон дастурҳои клиникӣ оид ба истифодаи рӯйхати дорувории иҷозатдодашуда барои бемориҳои алоҳида риоя карда намешавад.

Дар марказҳои мазкур “Тартиби хизматрасонии тиббию санитарӣ ба шаҳрвандони ҚТ дар муассисаҳои системаи давлатии тандурустӣ”, ки бо қарори Ҳукумати ҚТ аз 2 декабри соли 2008 №600 тасдиқ шудааст, дар қойҳои намоён оварта нашудааст. Шаҳрвандон дар бораи санади мазкур, ки тартиб ва шартҳои пешниҳод намудани хизматрасонии тиббию санитарии ройгон ва музднокро ба шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар муассисаҳои системаи давлатии тандурустӣ муайян кардааст, маълумоти кофӣ надоранд.

Таваллуд ва фавти кӯдакон

Тибқи маълумотҳои ВТХИА ҚТ соли 2017 дар ҷумҳурӣ 230044 кӯдак таваллуд шудааст, ки аз ин шумора 120964 нафар писар ва 109080 нафарашон духтар мебошанд.

Дар ҷумҳурӣ фавти кӯдакон дар солҳои охир ба таври назаррас кам гардидааст. Соли 2017 дар миқёси ҷумҳурӣ 3784 нафар кӯдакони синни то 1-сола фавтидаанд, ки 16,3 ба 1000 зиндатаваллуд рост меояд ва нисбат ба соли 2016 177 нафар камтар аст.

Дар соли 2017 сабабҳои асосии фавти кӯдакони синни то 1-сола бемориҳои илтиҳоби шуш - 22,8%, сироятӣ - 21,2%, нуқсонҳои модарзодии инкишоф - 19,5%, кӯдакони норасид - 12,0% ва сабабҳои дигар (бемориҳои асаб, осебҳо ва ғ.) - 17,9% мебошанд.

Фавти кӯдакони синни то 5-сола дар соли 2017 4887 нафарро ташкил медиҳад, ки 20,1 ба 1000 зиндатаваллуд баробар аст.

Солимии равонии кӯдакон

Яке аз масъалаҳои ҳалталаб дар самти ҳифзи саломатии кӯдакон солимии равонии онҳо мебошад. Тавре аз маълумотҳои ВҚД ҚТ бармеояд, соли 2017 дар миқёси ҷумҳурӣ 83 ҳодисаи худкушии ноболиғон (41 писар ва 42 духтар) ба қайд гирифта шудааст. Аз инҳо 27

нафар бо сабаби бемориҳои руҳӣ, 3 нафар аз шароити вазнини зиндагӣ, 9 нафар аз муноқишаҳои оилавӣ ва 43 нафар бо сабабҳои номаълум ба худкушӣ даст задаанд.

Аз нишондиҳандаҳои болоӣ бармеояд, ки яке аз сабабҳои асосии ба худкушӣ даст задани ноболиғон бемории руҳӣ мебошад. Дигар омилҳо низ аз он шаҳодат медиҳанд, ки қор бо ҳолати руҳию равонии қўдакон дар сатҳи зарурӣ ба роҳ монда нашудааст.

Санҷишҳои аз ҷониби кормандони ШХДҲК гузаронидашуда нишон медиҳанд, ки дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ мутахассисони соҳаи равоншиносӣ намерасанд ва сатҳи дониши мутахассисони бо қўдакон коркунанда вобаста ба масъалаҳои солимии равонӣ беҳбудиро тақозо мекунад.

Бемории пайдошудаи норасоии масуният

Сол аз сол афзоиши теъдоди сироятёбии шаҳрвандон аз бемории пайдошудаи норасоии масуният (БПНМ) ташвишвар боқӣ мемонад.

Тибқи маълумоти ВТҲИА ҚТ ба ҳолати 1 январи 2018 дар ҷумҳурӣ 768 нафар қўдакони синни то 18-солаи гирифтори БПНМ, аз ҷумла соли 2017 185 нафар ба қайд гирифта шудаанд. То имрӯз 372 нафар қўдак, аз ҷумла дар соли 2017 60 нафар аз лаҳзаи таваллуд гирифтори БПНМ

мебошанд. Айни ҳол 762 нафар кӯдак бо табобати зиддиретровирусӣ фаро гирифта шудаанд.

Қонунгузориҳои миллӣ ба кӯдакони синни то 16-сола, ки мубталои вируси норасоии масунияти одам (ВНМО) ва БПНМ мебошанд, табобати зиддиретровирусии ройгонро кафолат додааст. Инчунин, дар доираи амалишавии Барномаи миллӣ оид ба муқовимат ба эпидемияи ВНМО дар ҚТ барои солҳои 2017-2020 ба ин кӯдакон кӯмакпулиҳои моҳонаи иҷтимоӣ ба андозаи 7 нишондиҳанда барои ҳисобҳо (тибқи қарори Ҳукумати ҚТ аз 3 майи соли 2010, №232) дода мешавад. Мутобиқи Барномаи мазкур дар солҳои охир барои таъмини ғизои кӯдаконе, ки аз модарони сироятёфта таваллуд шудаанд, дар ҷумҳурӣ таъмини сарикасии ҷунин оилаҳо бо ғизои сунъии кӯдаконе ба миқдори зарурӣ ба роҳ монда шудааст.

Бо мақсади боз ҳам беҳтар намудани вазъи риояи ҳуқуқи кӯдак ба ҳифзи саломатӣ тавсияҳои зерин пешниҳод карда мешаванд:

- назорати ҷиддӣ ва гирифтани пеши роҳи воридоти ғизо, либос, бозичаҳо ва дигар лавозимоти кӯдаконе пастсифт аз хориҷи кишвар;
- тақвият додани назорати риояи стандартҳои табобат ҳангоми расонидани ёрии тиббӣ;

- густариш додани чораҳои иттилоотӣ оид ба пешгирӣ, табобат ва мубориза бар зидди БНМО.

3.5. Ҳуқуқи кӯдак барои тарбия ёфтани дар оила

Ҳуқуқи кӯдак барои тарбия дар оила яке аз ҳуқуқҳои муҳими кӯдак буда, ташаккули мукаммали ҷисмонӣ, равонӣ, маънавӣ ва ахлоқии кӯдакро дар муҳити оила тақозо мекунад. Бинобар ин тибқи Конститутсияи ҚТ модару кӯдак зери ҳимоя ва ғамхории махсуси давлат қарор доранд.

Масъалаҳои вобаста ба тарбия ёфтани кӯдак дар оила дар Кодекси оилаи ҚТ, Кодекси муҳофизати гражданин ҚТ, қонунҳои ҚТ “Дар бораи баланд бардоштани масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд”, “Дар бораи ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак”, Низомномаи комиссияҳо оид ба ҳуқуқи кӯдак, Низомномаи мақомоти васоят парасторӣ, Қарори Пленуми СО ҚТ “Дар бораи таҷрибаи судии баррасии парвандаҳо оид ба фарзандхондӣ” ба танзим дароварда мешаванд.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиҳати амалӣ гардонидани сиёсати давлат дар самти ҳифзи манфиатҳои кӯдакони ятиму бепарастор, дастгирии иҷтимоии онҳо, рушди шаклҳои

алтернативии тарбия дар оила, пешгирии ба муассисаҳои иҷтимоӣ равон кардани кӯдакон тадбирҳои дахлдор андешида мешаванд.

Тавре аз маълумоти пешниҳоднамудаи ВМИ ҚТ бармеояд, дар муассисаҳои таълимӣ 42304 нафар (19509 духтар) кӯдакони یتим ва бепарастор ба таълиму тарбия фаро гирифта шудаанд, ки аз онҳо 1713 (801 духтар) бепадару бемодар, 30503 (13905 духтар) бепадар, 9646 (4615 духтар) бемодар, 415 нафар (188 духтар) аз парастории волидайн маҳрум мебошанд.

Яке аз шаклҳои афзалиятноки ҷобаҷокунии кӯдакони бе парастории падару модармонда фарзандхондӣ мебошад. Он ба манфиати кӯдак ва бо дарназардошти имконияти инкишофи пурраи ҷисмонӣ, рӯҳӣ, маънавӣ ва ахлоқии кӯдак иҷозат дода шуда, тартиби онро қонун муқаррар намудааст.

Соли 2017 тибқи иттилои СО ҚТ 1042 парванда оид ба фарзандхонӣ бо баровардани ҳалнома баррасӣ гардида, аз онҳо 60 адад аризаҳо рад карда шудаанд.

Тибқи маълумоти пешниҳоднамудаи Прокуратураи генералӣ аз ҷониби мақомоти ҳифзи ҳуқуқи ҷумҳурӣ дар соли 2017 оид ба хариду фурӯши ноболиғон нисбати 30 нафар 10 парвандаи ҷиноятӣ (соли 2016 - 6 парванда)

огозу тафтиш карда шуда, барои моҳиятан баррасӣ намудан ба суд ирсол карда шудааст.

Аз маълумоти мақомоти мазкур бармеояд, ки дар аксар ҳолатҳо хариду фурӯши ноболиғон (асосан кӯдакони навзод) аз тарафи шахсони бефарзанд ва падару модароне (асосан модарони танҳо), ки имконияти таъмин ва тарбияи фарзандони худро надоранд, содир шудаанд.

Тибқи тартиби пешбинишуда шахсоне, ки хоҳиши ба фарзандхондӣ қабул кардани кӯдакро доранд, бо ариза ба мақомоти васојату парасторӣ муроҷиат мекунанд. Мақомоти васојату парасторӣ онҳоро ба ҳисоб гирифта, ба рӯйхати махсус дохил менамоянд. Чунин рӯйхатҳо танҳо дар шаҳрҳои Душанбе, Хуҷанд ва Истаравшан тартиб дода мешаванд, зеро хонаҳои кӯдакон дар ҳамин шаҳрҳо ҷойгиранд. Баъзан шаҳрвандон аз шаҳру ноҳияҳои дурдаст, аз ҷумла ВМКБ, Хатлон, ки хоҳиши ба фарзандхондӣ қабул намудани кӯдакро доранд, маҷбур мешаванд ба шаҳри Душанбе оянд ва ин ҳолат барои онҳо мушкилӣ эҷод менамояд.

Дар қонунгузориҳои миллӣ масъалаи аз ҷониби хешовандони наздики кӯдак, ки шаҳрвандии дигар давлатро доранд ва берун аз қаламрави ҷумҳурӣ истиқомат мекунанд, ба фарзандхондӣ гирифтани кӯдаки бе парастории падару модармонда ба танзим дароварда нашудааст.

Доир ба ҳалли ҳамин масъала дар тавсияҳои Кумита оид ба ҳуқуқи кӯдаки СММ низ таъкид шудааст.

Қонуни ҚТ “Дар бораи ҳифзи ҳуқуқҳои кӯдак” барои нигоҳубини кӯдакони ятиму бепарастор ба оилаи (мураббии) парастор супоридани онҳоро пешбинӣ намудааст. Ҳамзамон дар Қонун омадааст, ки шартҳо ва тартиби барои тарбия ба оилаи (мураббии) парастор додани кӯдакони ятим ва бепарастор, маҳдудиятҳо, талабот нисбат ба шахсоне, ки кӯдакони ятим ва бепарасторро ба тарбия мегиранд, инчунин ҳуқуқи уҳдадорихои онҳо, риояи ҳатмии меъёрҳои шартнома дар хусуси барои тарбия ба оилаи (мураббии) парастор додани кӯдакони ятим ва бепарастор тибқи қонунгузори ҚТ муқаррар карда мешаванд. Вале то ҳол механизми амалишавии меъёри мазкур таҳия нашудааст. Инчунин мувофиқи мақсад аст, ки ба ғайр аз кӯдакони ятиму бепарастор имконияти ба оилаи парастор додани дигар гурӯҳҳои осебпазири кӯдакон мавриди омӯзиш қарор дода шавад.

Қонунгузори амалкунанда дар сурати набудани имконияти дар муҳити оила тарбия ёфтани кӯдакони ятиму бепарастор, ба муассисаҳои таълимӣ, тарбиявӣ, табобатӣ ё ба дигар муассисаҳои ба онҳо монанд ҷойгир кардани онҳоро пешбинӣ менамояд.

Яке аз сабабҳои даст кашидан аз тарбияи кӯдак дар оила танқисии моддиву молиявии оилаҳо мебошад. Тибқи маълумоти ВТҲИА ҚТ танҳо дар соли 2017 ба хонаҳои кӯдакони зерсохтори Вазорат 51 нафар кӯдаконе, ки волидайнашон аз онҳо даст кашидаанд, ворид гардидаанд. Аз ин шумора 33 нафар кӯдакон аз таваллудхонаҳо ворид гардидаанд.

Бо мақсади таъмин намудани манфиатҳои қонунии кӯдакон дар синну соли бармаҳал, ки ба ҳолати душвори зиндагӣ дучор шудаанд ва мусоидат намудан барои тарбия ва нигоҳубини онҳо дар муҳити оилаи муносиб, аз тарафи гурӯҳи кории ВТҲИА ҚТ лоиҳаи Низомномаи намунавии “Маркази дастгирии оила ва кӯдак” таҳия шудааст. Яке аз вазифаҳои асосии он пешгирии рад намудани волидайн аз тарбияи кӯдак ва мусоидат намудан барои ҳар чӣ зудтар баргаштани кӯдак ба оилаи худ бо роҳи тавсеа додани хизматрасониҳои инноватсионии тиббию иҷтимоӣ ва усулҳои ба оилаҳои осебпазир нигаронидашуда иборат мебошад.

Дар ҷумҳурӣ 68 муассисаи навъи мактаб-интернат бо фарогирии 10881 нафар хонанда, аз ҷумла 2967 нафар духтар фаъолият менамоянд.

Дар мактаб-интернатҳо дар баробари кӯдакони ятиму бепарастор, инчунин кӯдакони маъҷуб низ таълиму тарбия мегиранд. Ҷиҳати роҳ надодан барои ба муассисаҳои будубоши доимӣ равон

кардани кӯдакон чораҳои дахлдор андешида мешаванд, аз қабili дастгирии иҷтимоии оилаҳои камбизоат, мусоидат ба нигоҳубини кӯдакони маъҷуб дар хона, ташкили марказҳои будубоши рӯзона ва ғайра.

Бо вуҷуди ин дар самти мазкур мушкилиҳо боқӣ мемонанд. Натиҷаи санҷишҳои мактаб-интернатҳо, ки аз ҷониби ВХК ҚТ дар соли 2017 гузаронида шуданд, аз ҷумла нишон медиҳанд, ки кӯдакони аз оилаҳои камбизоат ба муассисаҳои махсус ҷойгир кардашуда метавонанд солҳои дароз дар он ҷо бимонанд. Аз ҷониби комиссияҳои ҳуқуқи кӯдак мониторинги ин оилаҳо гузаронида намешавад. Мувофиқи мақсад аст, ки ҳамкориҳои муассисаҳои интернатӣ бо комиссияҳои ҳуқуқи кӯдак дар ин самт тақвият дода шавад. Ҳамчунин бо дарназардошти манфиатҳои беҳтарини кӯдак мувофиқи мақсад аст, ки чиҳати дастгирии оилаҳое, ки бинобар камбизоатӣ кӯдакони худро ба муассисаҳои интернатӣ равон меkunанд, чораҳои дахлдор андешида шаванд. Иттилоотонии аҳоли оид ба моҳияти дар оила тарбия ёфтани кӯдак низ зарур аст.

ВХК ҚТ ва кормандони ӯ зимни санҷишҳои мактаб-интернатҳо ва вохӯриҳо бо падару модарони кӯдаконе, ки дар ин мактаб-интернатҳо тарбия меёбанд, дар бораи зарурати дар оила тарбия ёфтани кӯдакон сӯҳбатҳо мегузаронанд.

**Бо мақсади боз ҳам беҳтар намудани вазъи
риояи ҳуқуқи кӯдакон барои тарбия ёфтан
дар оила тавсияҳои зерин пешниҳод карда
мешаванд:**

- тақвият додани корҳои фаҳмондадиҳӣ дар
ҷомеа бо мақсади баланд бардоштани
маърифати падару модарон оид ба таълиму
тарбияи фарзанд ва таъсири манфии
фиристодани кӯдак ба муассисаи будубоши
доимӣ;
- таҳияи механизми фарзандхондии кӯдаки
ятому бепарастор аз ҷониби хешу табори
наздики шаҳрвандии хориҷидошта ва ба
оилаи (мураббии) парастор додани чунин
кӯдакон;
- зиёд намудани теъдоди марказҳои муҷахҳази
будубоши рӯзона ва марказҳои
хизматрасонии иҷтимоӣ барои кӯдакон
ҳамчун алтернативаи муассисаҳои
статсионарии кӯдакона;
- дастгирии ҳамаҷонибаи оила бо мақсади
пешгирии фиристодани кӯдакон ба
муассисаҳои будубоши доимӣ.

ХОТИМА

Дар Маърӯзаи аввалини ВҲК ҚТ асосҳои ҳуқуқиву ташкилии таъсисёбӣ, натиҷаҳои фаъолияти ниҳоди навтаъсис дар соли 2017, инчунин таҳлили вазъи риояи ҳуқуқ ва озодиҳои кӯдак дар ҷумҳурӣ дар самтҳои алоҳида пешниҳод шудаанд.

Аз боби якум бармеояд, ки дар ин раванд барои фаъолияти самараноки ВҲК ҚТ заминаҳои зарурии ҳуқуқиву ташкилӣ фароҳам оварда шудааст.

Ҳадафҳо ва вазифаҳои асосии фаъолияти ВҲК ҚТ барои се соли оянда дар аввалин Стратегияи ВҲК ҚТ барои солҳои 2018-2020 муайян шудаанд.

Дар Стратегия мусоидат ба таъмини ҳуқуқи кӯдакони маъҷуб ба таҳсили босифат дар муҳити фарогир ба ҳайси самти афзалиятноки ВҲК ҚТ интихоб шудааст.

Таъминоти ҳуқуқӣ, ташкилӣ, илмию таҳлилӣ, иттилоотию ахборотӣ ва дигар фаъолияти ВҲК ҚТ-ро ШҲДҲК Дастгоҳи ВҲИ ҚТ ва дигар воҳидҳои сохтори Дастгоҳи марказӣ, намоёндагӣҳо ва қабулгоҳҳои ҷамъиятии ВҲИ ҚТ амалӣ мекунанд.

Ҷиҳати беҳтар намудани дастрасии шаҳрвандон ба фаъолияти ВХК ҚТ сомонаи интернетии ВХК ҚТ (www.vhk.tj) бо се забон таъсис дода шудааст.

Дар боби дуюми Маърӯза масъалаҳои вобаста ба қабул ва баррасии муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, тақмили қонунгузориҳои милли дар самти ҳуқуқу озодиҳои кӯдак, сачиши вазъи риояи ҳуқуқу озодиҳои кӯдак, баланд бардоштани маърифатнокии шаҳрвандон оид ба ҳуқуқу озодиҳои кӯдак, ҳамкориҳо бо мақомоти давлатӣ, сохторҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва созмонҳои байналмилалӣ дар соҳаи ҳуқуқи кӯдак инъикос шудаанд.

Дар ин раванд ВХК ҚТ соли 2017 182 (соли 2016 – 107 адад) муроҷиатро баррасӣ намудаанд, ки аз онҳо 49 (2016-36) адад хаттӣ ва 133 (2016-71) адад шифоҳӣ буда, 21 адади онҳо мусбӣ ҳал карда шудаанд.

Дар соли 2017 аз ҷониби ВХК ҚТ ба 12 (2016-20) лоиҳаҳои санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ (8 лоиҳаи Қонун, 1 Қарор, 3 Низомнома/Оиннома) ва 1 Консепсия хулосаҳо пешниҳод карда шуданд.

Дар ин давра аз ҷониби ВХК ҚТ ва кормандони ШХДХК 29 (2016-43) боздид ва санҷишу мониторингҳо (7 боздид, 14 санҷиш ва 8 мониторинг) анҷом дода шуданд.

Фаъолияти ниҳоди ВХК ҚТ дар баланд бардоштани маърифатнокии шаҳрвандон оид ба ҳуқуқу озодиҳои кӯдак назаррас буда, соли 2017 баромадҳо дар ВАО (88 адад) нисбат ба соли 2016 чор баробар зиёдтар шудаанд.

Дар боби сеюми Маърӯза ҳуқуқу озодиҳои алоҳидаи кӯдак, аз ҷумла ҳуқуқ ба таҳсил, кӯдакон дар низоми адолати судӣ нисбати ноболиғон, ҳуқуқи кӯдакони маъҷуб, ҳуқуқи кӯдак ба ҳифзи саломатӣ ва ҳуқуқи кӯдак барои тарбия ёфтан дар оила мавриди таҳлили ҳамаҷониба қарор дода шудаанд.

Аз натиҷаи таҳлилҳо ҷиҳати боз ҳам беҳтар намудани вазъи риояи ҳуқуқҳои кӯдакон дар ҷумҳурӣ вобаста ба ҳар як самти баррасишуда тавсияҳои дахлдор ва дар маҷмӯъ 16 адад тавсияҳои ВХК ҚТ пешниҳод шудаанд.

Ниҳоди ВХК ҚТ дар марҳилаи ташаккулёбӣ қарор дорад ва тасмим гирифтааст, ки бо баланд бардоштани иқтидори дохилии ниҳод ва дар ҳамкорӣ бо ҳамаи ҷонибҳои манфиатдор барои пешбурди ҳуқуқ ва озодиҳои кӯдак дар доираи имкониятҳо ва салоҳиятҳои худ мусоидат намояд.

ВХК ҚТ итминон дорад, ки ҳамоҳангии фаъолияти мақомоти давлатӣ, ташкилотҳои ғайридавлатӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ дар амалисозии тавсияҳои дар Маърӯза

пешниҳодшуда ҷиҳати боз ҳам беҳтар шудани
вазъи риояи ҳуқуқи кӯдак дар ҷумҳури мусоидат
хоҳад кард.

**УПОЛНОМОЧЕННЫЙ ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА
В РЕСПУБЛИКЕ ТАДЖИКИСТАН**

**ДОКЛАД УПОЛНОМОЧЕННОГО
ПО ПРАВАМ РЕБЁНКА
В РЕСПУБЛИКЕ ТАДЖИКИСТАН
ЗА 2017 ГОД**

ДУШАНБЕ – 2018

СОДЕРЖАНИЕ

ПРЕДИСЛОВИЕ.....	78
I. ПРАВОВЫЕ И ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ОСНОВЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УПОЛНОМОЧЕННОГО ПО ПРАВАМ РЕБЁНКА.....	82
1.1. Учреждение должности Уполномоченного по правам ребёнка в Республике Таджикистан.....	83
1.2. Цели, задачи и принципы деятельности Уполномоченного по правам ребёнка.....	85
1.3. Структура и состав сотрудников.....	89
1.4. Стратегия деятельности Уполномоченного по правам ребёнка на 2018-2020 годы.....	91
II. ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УПОЛНОМОЧЕННОГО ПО ПРАВАМ РЕБЁНКА В 2017 ГОДУ.....	93
2.1. Обращения физических и юридических лиц.....	93
2.2. Совершенствование национального законодательства в области прав и свобод ребёнка.....	104
2.3. Проверка состояния соблюдения прав и свобод ребёнка.....	106
2.4. Повышение осведомленности граждан по вопросам прав и свобод ребёнка.....	108
2.5. Сотрудничество с государственными органами, структурами гражданского общества и международными организациями в области прав ребёнка.....	110

III. СОСТОЯНИЕ СОБЛЮДЕНИЯ ПРАВ И СВОБОД РЕБЁНКА В РЕСПУБЛИКЕ ТАДЖИКИСТАН.....	112
3.1. Право детей на образование.....	113
3.2. Дети в системе правосудия в отношении несовершеннолетних.....	120
3.3. Права детей с инвалидностью.....	125
3.4. Право детей на охрану здоровья.....	133
3.5. Право ребёнка на воспитание в семье.....	139
ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....	146

СПИСОК СОКРАЩЕНИЙ

РТ	Республика Таджикистан
МЮ РТ	Министерство юстиции Республики Таджикистан
МВД РТ	Министерство внутренних дел Республики Таджикистан
ГБАО	Горно-Бадахшанская автономная область
ГУИУН	Главное управление исполнения уголовного наказания
УПЧ РТ	Уполномоченный по правам человека в Республике Таджикистан
УПР РТ	Уполномоченный по правам ребёнка в Республике Таджикистан
МОН РТ	Министерство образования и науки Республики Таджикистан
МЗСЗН РТ	Министерство здравоохранения и социальной защиты населения Республики Таджикистан
МК РТ	Министерство культуры Республики Таджикистан
СНГ	Содружество независимых государств
УК РТ	Уголовный кодекс Республики Таджикистан
ООН	Организация Объединённых Наций
ВС РТ-	Верховный Суд Республики Таджикистан
РФ	Российская Федерация
ОМВД	Отдел Министерства внутренних дел
ГРРП	Города и районы республиканского подчинения
ОГЗПР	Отдел по государственной защите прав ребёнка

ПРЕДИСЛОВИЕ

“Действительно, дети являются процветающим будущим каждой нации, бесценным богатством каждой семьи, общества и государства, а также семейным счастьем и благополучием каждого родителя”

(Из выступления Основателя мира и национального единства – Лидера нации, Президента Республики Таджикистан, уважаемого Эмомали Рахмона в честь Международного дня прав ребёнка, 1 июня 2011 года)

Республика Таджикистан по возрасту населения является одним из молодых государств. По состоянию на 1 января 2017 года количество детей составляет 3 528 083, из которых 1 825 666 мальчиков и 1 702 417 девочек.

В Конституции Республики Таджикистан установлено, что мать и ребёнок находятся под особой защитой и покровительством государства. В связи с этим, в республике наилучшее обеспечение интересов детей и подростков, создание благоприятных условий для их всестороннего развития, обеспечение уважения, соблюдения и защиты прав и

интересов детей является одним из приоритетных направлений политики государства.

Республика Таджикистан в 1993 году ратифицировала Конвенцию ООН о правах ребёнка, а в 2002 году два Факультативных протокола к данной Конвенции, касающиеся участия детей в вооружённых конфликтах и торговли детьми, детской проституции и детской порнографии.

В целях реализации указанных документов предпринимаются необходимые меры на законодательном уровне и на практике. В 2017 году в Комитете ООН по правам ребёнка были рассмотрены очередной третий-пятый Национальный доклад республики о ходе реализации Конвенции о правах ребёнка и Первоначальные доклады республики о ходе реализации двух Факультативных протоколов к Конвенции.

По инициативе Основателя мира и национального единства – Лидера нации, Президента Республики Таджикистан, уважаемого Эмомали Рахмона в 2016 году учреждена должность Уполномоченного по правам ребёнка. Учреждение специализированного органа по защите прав ребёнка является важным шагом в совершенствовании системы защиты прав

ребёнка и выполнения международных обязательств Республики Таджикистан в соответствии с Конвенцией о правах ребёнка.

Уполномоченный по правам ребёнка осуществляет свою деятельность с учетом принципа наилучшего обеспечения интересов ребёнка и в соответствии с законом содействует соблюдению и защите прав ребёнка, восстановлению их нарушенных прав, правовому просвещению граждан, в том числе детей, взаимодействию государственных органов и структур гражданского общества в области защиты прав и свобод ребёнка.

УПР РТ на основании статьи 32-7 Закона РТ “Об Уполномоченном по правам человека в Республике Таджикистан” представляет свой первый Доклад Президенту Республики Таджикистан, Маджлиси милли Маджлиси Оли Республики Таджикистан, Маджлиси намояндагон Маджлиси Оли Республики Таджикистан, Конституционному суду Республики Таджикистан, Верховному суду Республики Таджикистан, Высшему экономическому суду Республики Таджикистан и Генеральному прокурору Республики Таджикистан.

Доклад состоит из предисловия, трёх глав и заключения. В первой главе представлены правовые и организационные основы

учреждения УПР РТ. Во второй главе представлена подробная информация об основных направлениях деятельности УПР РТ в 2017 году. В третьей главе всесторонне проанализированы отдельные права детей, в частности право на образование, права детей в системе правосудия в отношении несовершеннолетних, права детей с инвалидностью, право на охрану здоровья и право ребёнка на воспитание в семье.

Доклад подготовлен на основе анализа национальных и международных правовых актов в области прав ребёнка, обращений физических и юридических лиц, встреч, проверок и мониторингов и статистической информации, полученной от государственных органов и из средств массовой информации.

Уверены, что настоящий Доклад будет рассмотрен государственными органами и структурами гражданского общества и содействует уважению, соблюдению, защите и продвижению прав ребёнка.

ПРАВОВЫЕ И ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ОСНОВЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УПОЛНОМОЧЕННОГО ПО ПРАВАМ РЕБЁНКА

Республика Таджикистан в рамках имеющейся возможности непрерывно выполняет свои международные обязательства в области прав и свобод ребёнка. В текущем году будет праздноваться 25-летие присоединения Республики Таджикистан к Конвенции ООН о правах ребёнка и новейшая история суверенного Таджикистана свидетельствует о том, что мир и стабильность наряду с демократической Конституцией являются важнейшими факторами продвижения прав человека, в частности прав и свобод ребёнка. Именно упомянутые факторы в последние годы сделали возможным достижение Правительством РТ значительных успехов в данном направлении. Создание необходимых нормативных правовых основ в данном направлении, учреждение соответствующих структур, в частности Национальной и местных комиссий по правам ребёнка, УПЧ РТ, отделов по правам ребёнка в соответствующих министерствах и ведомствах и должности УПР являются примерами подобных достижений.

1.1. Учреждение должности Уполномоченного по правам ребёнка в Республике Таджикистан

В 2009 году в соответствии с Законом РТ «Об Уполномоченном по правам человека в Республике Таджикистан» в целях усиления конституционных гарантий государственной защиты прав и основных свобод человека, содействия их соблюдению и уважению государственными органами и должностными лицами учрежден специализированный государственный орган – Уполномоченный по правам человека.

В 2010 году Комитет ООН по правам ребёнка в рамках рассмотрения Второго периодического доклада РТ о ходе выполнения Конвенции о правах ребёнка представил стране рекомендацию “изучить возможность учреждения высокопоставленной должности уполномоченного по правам детей для осуществления контроля за выполнением Конвенции на национальном и местном уровнях при обеспечении того, чтобы такой механизм являлся доступным для детей, был уполномочен получать и расследовать жалобы о нарушениях прав детей с учетом интересов ребенка и наделен необходимыми людскими,

финансовыми и техническими ресурсами для их эффективного рассмотрения»².

Основатель мира и национального единства – Лидер нации, Президент Республики Таджикистан, уважаемый Эмомали Рахмон в своём Послании Маджлиси Оли Республики Таджикистан в 2015 году подчеркнул о необходимости учреждения института УПР в целях усиления защиты и продвижения прав ребёнка.

15 марта 2016 года Закон РТ “Об Уполномоченном по правам человека в Республике Таджикистан” дополнен новой главой, в соответствии с которой учреждена должность заместителя Уполномоченного по правам человека – Уполномоченного по правам ребёнка в Республике Таджикистан.

В соответствии со статьей 32-3 упомянутого Закона 25 апреля 2016 года Президентом Республики Таджикистан с согласия Маджлиси намояндагон Маджлиси Оли Республики Таджикистан назначен на должность Уполномоченный по правам ребёнка.

В связи с учреждением должности заместителя УПЧ РТ – УПР РТ внесены изменения в ряд

² П.13 (С) Заключительные замечания Комитета по правам ребёнка, Таджикистан. CRC/C/TJK/CO/2.2010

других законов, в том числе в Конституционный закон РТ “О Маджлиси Оли Республики Таджикистан”, законы РТ “О государственной службе”, “О порядке и условиях содержания под стражей подозреваемого, обвиняемого и подсудимого”, Кодекс исполнения уголовного наказания Республики Таджикистан, Кодекс Республики Таджикистан об административных правонарушениях, Процессуальный кодекс об административных правонарушениях Республики Таджикистан.

1.2. Цели, задачи и принципы деятельности Уполномоченного по правам ребёнка

В соответствии со статьёй 32-1 Закона РТ “Об Уполномоченном по правам ребёнка в Республике Таджикистан” основной целью УПР РТ является содействие обеспечению уважения, соблюдения и продвижения прав и свобод ребёнка.

Основными функциями УПР являются содействие в соблюдении прав и свобод ребёнка; восстановлении нарушенных прав и свобод ребёнка; совершенствовании законодательства РТ по правам и свободам ребёнка; правовом просвещении граждан в области прав и свобод ребёнка; взаимодействии государственных органов, структур гражданского

общества по защите прав ребёнка; развитию и координации международного сотрудничества в области прав и свобод ребёнка, ратификации международных правовых актов в данной области.

Для выполнения возложенных функций УПР РТ использует следующие механизмы:

- прием и рассмотрение обращений граждан;
- анализ законодательства и правоприменительной практики;
- мониторинг соблюдения прав ребёнка, анализ и изучение фактов нарушения прав ребёнка;
- осуществление образовательной и просветительской деятельности;
- обобщение, выработка и продвижение рекомендаций и подготовка годовых докладов.

При осуществлении своей деятельности УПР РТ основывается на принципах недискриминации, наилучшего обеспечения интересов ребенка, права на жизнь, выживание и развитие ребенка, а также уважения взглядов ребенка, закрепленных в КПР.

УПР РТ в своей деятельности руководствуется следующими принципами:

Независимость в защите прав и наилучших интересов ребенка

УПР самостоятельно осуществляет свои полномочия по продвижению и защите прав ребенка; при принятии решений, затрагивающих детей, уделяет первоочередное внимание наилучшему обеспечению интересов ребенка, поддержанию физического здоровья и обеспечения психического, эмоционального, умственного, социального и культурного развития ребенка; не подотчетен органам государственной власти, органам местного самоуправления (джамоатам) и должностным лицам.

Доступность детей

УПР стремится к совершенствованию профессиональных качеств в предоставлении услуг для детей и решении их проблем, что отражается в его процедурах и инфраструктуре. Удобное и безопасное месторасположение, удобный для посетителей график приема, профессиональный штат, обученный к работе с детьми, отсутствие ограничений по языку, расе, национальности и организация соответствующей обстановки работы УПР делает институт наиболее доступным государственным органом для каждого ребенка.

Прозрачность

УПР рассматривает жалобы, дает рекомендации и проводит любую другую деятельность на справедливой, объективной и беспристрастной основе. Все индивидуальные жалобы рассматриваются конфиденциально следуя принципу наилучшего обеспечения интересов ребенка.

УПР информирует общество о своей деятельности и о ситуации по правам ребенка посредством опубликования отчетов и докладов, статей и информационных буклетов, книг и выступлений в средствах массовой информации, в конференциях и семинарах.

Равенство и недискриминация

УПР при осуществлении своей деятельности относится ко всем людям с уважением, достоинством и справедливостью, исключаящее любую дискриминацию по признаку пола, языка, возраста, физических и психических способностей, социального статуса, национальности, этнической принадлежности, религиозных убеждений и других оснований.

Этот подход также способствует созданию здоровой рабочей среды среди сотрудников учреждения, которое способствует вовлечению, открытости и прозрачности.

1.3. Структура и состав сотрудников

Международные акты не устанавливают конкретную структуру для национальных институтов защиты прав человека и в рекомендациях Комитета ООН по координации деятельности национальных институтов защиты прав человека говорится, что государства-члены определяют структуру своего национального института в соответствии со своими возможностями и особенностями.

В связи с этим, с учетом международного опыта, особенностей Таджикистана, одинаковыми полномочиями и функциями УПЧ РТ и УПР РТ, принципов деятельности и конечными целями, материальными, финансовыми и кадровыми возможностями института УПЧ РТ посчиталось целесообразным учредить должность УПР РТ в качестве заместителя УПЧ РТ.

В связи с учреждением должности УПР РТ в соответствии с Указом Президента РТ от 15 сентября 2016 года, №756 «О внесении изменений в Указ Президента Республики Таджикистан от 29 июня 2009 года, №673» для Аппарата УПЧ РТ выделено четыре дополнительных штатных единиц, которые были приняты на работу на основе конкурса.

Обеспечение правовой, организационной, научно-аналитической, информационной деятельности УПР РТ возложено на Отдел по государственной защите прав ребёнка Apparата УПЧ РТ, который действует в структуре Apparата УПЧ РТ с июля 2012 года. Также деятельности УПР РТ содействуют структурные подразделения Центрального аппарата, представительства и общественные приёмные УПЧ РТ на местах.

В целях укрепления потенциала УПР РТ организуются и проводятся обучающие семинары для сотрудников ОГЗПР, представительств и общественных приёмных УПР. В 2017 году для них были проведены обучающие тренинги о международных и национальных механизмах защиты прав ребёнка, психологических аспектах профессиональной деятельности сотрудников, работающих в области защиты прав ребёнка, правах детей с инвалидностью, в частности их доступа к образованию.

В целях улучшения доступа граждан к деятельности УПР РТ и повышения их правовой грамотности создан веб-сайт УПР РТ (www.vhk.tj) на трёх языках, содержание которого постоянно обновляется. На сайте размещена информация о деятельности УПР РТ, международные и национальные правовые акты в области прав и свобод ребёнка,

национальные доклады Республики Таджикистан в Комитет ООН по правам ребёнка, рекомендации Комитета и другая полезная информация в области прав ребёнка.

1.4. Стратегия деятельности Уполномоченного по правам ребёнка на 2018-2020 годы

В 2017 году разработана и утверждена Стратегия деятельности УПР РТ на 2018-2020 годы. В целях определения приоритетных направлений проанализированы различные аспекты прав и свобод ребёнка с учетом приоритетных направлений УПЧ РТ на 2016-2020 годы. Результаты анализа были рассмотрены в ходе встреч и консультаций с государственными органами и структурами гражданского общества. В частности, с этой целью 7 июля 2017 года проведён круглый стол с участием представителей соответствующих министерств и ведомств, общественных организаций и средств массовой информации.

С учётом инклюзивного образования и существования некоторых трудностей в реализации права на образование детей с инвалидностью УПР РТ определил в качестве приоритетного направления своей деятельности на 2018-2020 годы содействие праву детей с

инвалидностью на качественное образование в инклюзивной среде.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УПОЛНОМОЧЕННОГО ПО ПРАВАМ РЕБЕНКА В 2017 ГОДУ

2.1. Обращения физических и юридических лиц

В соответствии со статьёй 11 Закона РТ “Об Уполномоченном по правам человека в Республике Таджикистан” одной из основных задач УПР РТ является содействие восстановлению нарушенных прав человека и гражданина. В данном направлении УПР РТ в 2017 году рассмотрено 182 (в 2016 году - 107) обращения, из которых 49 (2016-36) являются письменными и 133 (2016-71) устными.

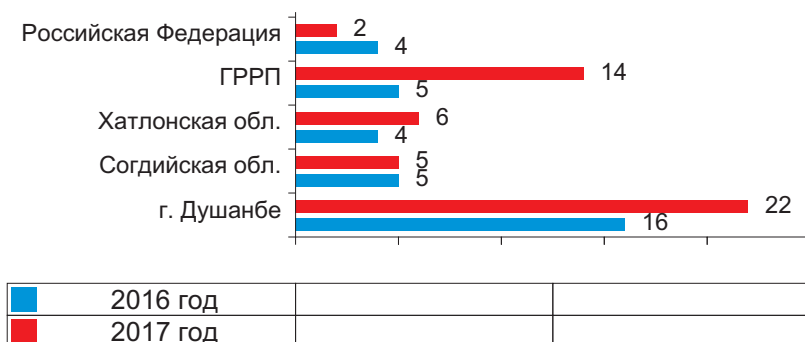
Обращения

В частности, УПР РТ по своей инициативе рассмотрел 4 (в 2016 - 1) случая предполагаемого нарушения прав и свобод ребенка. Например, была проведена проверка сообщения и фото, распространенных в социальных сетях о предполагаемом случае избиения родственниками несовершеннолетней С.С., проживающей в Яванском районе, родители которой осуждены в Российской Федерации по обвинению в торговле наркотиками. В ходе проверки факт избиения несовершеннолетней С.С. не подтвердился. Несмотря на это, по итогам консультаций Комиссии по правам ребенка с заведующим сектора по делам женщин и семьи ИОГВ, заместителем прокурора, сотрудниками ОМВД, директором общеобразовательного учреждения №45 Яванского района в целях обеспечения и защиты прав несовершеннолетней, её воспитания и обучения в здоровой среде, она была помещена в Республиканскую школу-интернат для детей-сирот и оставшихся без попечения родителей в Яванском районе.

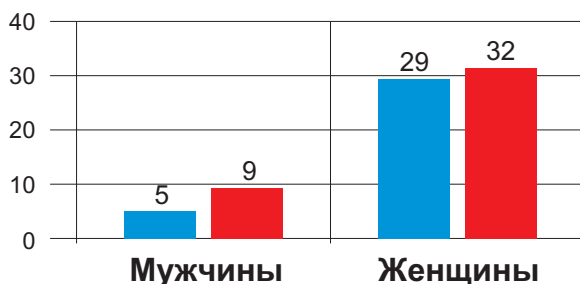
Письменные обращения поступили от жителей: города Душанбе - 22 (2016-18) обращения, Согдийской области - 5 (2016-5) обращений, Хатлонской области - 6 (2016-4) обращений, ГРП - 14 (2016-5) обращений и из Российской Федерации - 2 (2016-4) обращения.

География обращений

Письменные обращения поступили от женщин – 32 (2016-29) обращения, мужчин – 9 (2016-5) обращений, неправительственных организаций – 5 (2016-2) обращений, коллективное (несовершеннолетних) - 1 обращение и Уполномоченного по правам человека в Российской Федерации – 2 (2016-4) обращения.

Гендерные показатели

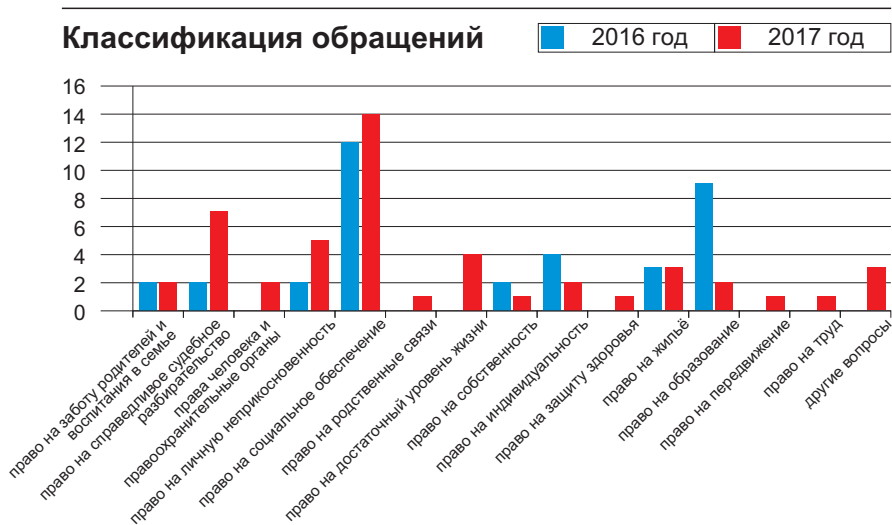

■	2016 год	5	29
■	2017 год	9	32

Письменные обращения согласно классификатору относятся к следующим правам и свободам ребенка:

- право на заботу родителей и воспитание в семье – 2 обращения (2016-2);
- право на справедливое судебное разбирательство - 7 обращений (2016-2);
- права человека и правоохранительные органы – 2 обращения;
- право на личную неприкосновенность - 5 обращений (2016-2);
- право на социальное обеспечение - 14 обращений (2016-12);
- право на родственные связи – 1 обращение;
- право на достаточный уровень жизни - 4 обращения;

- право на собственность – 1 обращение (2016-2);
- право на индивидуальность – 2 обращения (2016-4);
- право на охрану здоровья – 1 обращение;
- право на жильё – 3 обращения (2016-3);
- право на образование – 2 обращения (2016-9);
- право на перемещение – 1 обращение;
- право на труд – 1 обращение;
- другие вопросы - 3 обращения (содействие в помещении ребенка, находящегося в конфликте с законом в соответствующее учреждение – 2 обращения, определение условий жизни – 1 обращение).

В 49 письменных обращениях, рассмотренных в ОГЗПР содержатся жалобы на решения или действия (бездействия) следующих субъектов:

- судебных органов – 3 обращения;
- Министерства юстиции РТ (судисполнители) - 9 обращений (2016-10);
- Министерства образования и науки РТ – 4 обращения (2016-3);
- Министерства внутренних дел РТ – 3 обращения;
- Министерства культуры РТ (директор государственного Цирка) - 1 обращение;
- Министерства здравоохранения и социальной защиты населения РТ - 1 обращение;
- другие вопросы – 28 обращений (2016-19) (в том числе, помещение в школу-интернат – 4 обращения; жилищный спор – 4 обращения; участие в суде – 4 обращения; получение паспорта и свидетельства о рождении – 3 обращения; оказание материальной помощи – 2 обращения и т. п.).

Из 49 письменных обращений 34 обращения были направлены в соответствующие министерства и ведомства согласно их компетенций, 15 обращений рассмотрены в Аппарате УПЧ РТ.

Анализ обращений показывает, что из 49 письменных обращений 14 обращений относятся к праву на социальное обеспечение. Например, жительница города Куляб О.Т., на иждивении которой три внука, а её дочь с мужем находятся в трудовой миграции, попросила содействие в размещении своих внуков в школе-интернате. Также житель города Куляб Р.Х. просил помочь в обеспечении его троих детей-близнецов питанием и лекарствами. А житель города Душанбе М.С. в связи с отсутствием у него собственного жилья просил поместить его сына в школе-интернате. УПР было оказано содействие в положительном решении данных обращений.

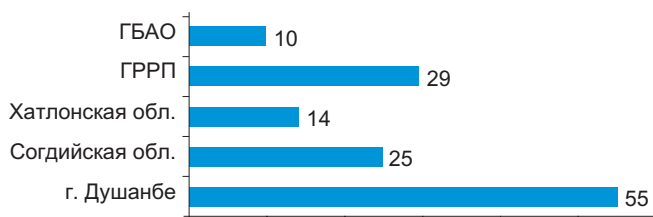
Также граждане в своих обращениях больше всего жалуются на бездействие судебных исполнителей (9 обращений). Например, обращения граждан Н.Ш. и Ш.З. о неисполнении судебными исполнителями решения суда о взыскании алиментов были решены положительно в сотрудничестве с Министерством юстиции РТ и Генеральной прокуратурой. Невыплаченная сумма алиментов взыскана.

По данным ВС РТ в 2017 году рассмотрено 659 уголовных дел об уклонении от уплаты алиментов. В отношении 585 лиц вынесены обвинительные приговоры.

В 2017 году в ОГЗПР рассмотрено **133** (мужчин – 54 и женщин – 79) **(2016-71) устных обращений.**

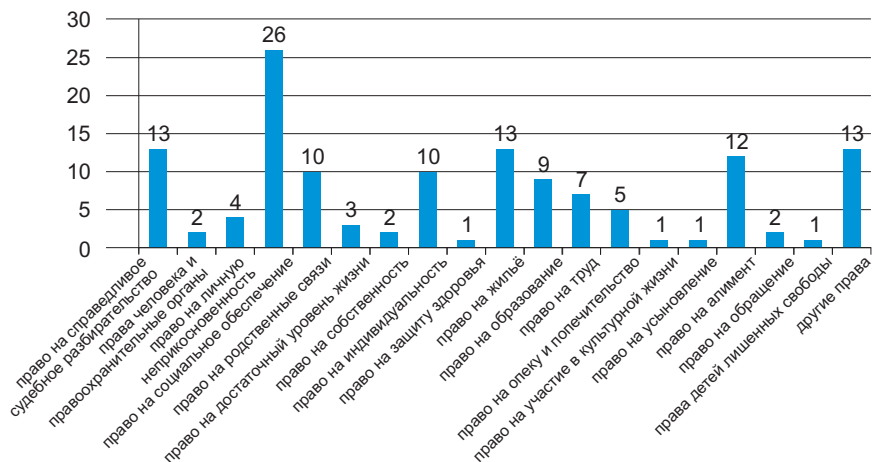
Устные обращения поступили: от жителей города Душанбе – 55 обращений, ГБАО – 10 обращений, Хатлонской области – 14 обращений, Согдийской области – 25 обращений, ГРРП – 29 обращений.

География устных обращений

Устные обращения в соответствии с классификатором относятся к следующим правам и свободам:

Классификация устных обращений

В устных обращениях содержатся жалобы на решения или действия (бездействия) следующих субъектов:

- судебных органов – 12 обращений (2016-13);
- Министерства юстиции РТ (судисполнители) – 6 обращений;
- Министерства внутренних дел РТ – 8 обращений (2016-3);
- Министерства образования и науки РТ – 5 обращений (2016-7);

- Министерства здравоохранения и социальной защиты населения – 2 обращения (2016-2);
- МИОВ (г. Хорог, р. И.Сомони) – 2 обращения;
- “Таджиксодиротбонк” – 1 обращение;
- другие вопросы (юридические консультации) – 97 обращений (2016-46).

Анализ устных обращений показывает, что количество обращений в области права на социальное обеспечение (26 обращений) (2016-11) и права на справедливое судебное разбирательство (13 обращений) (2016-10) увеличилось. Граждане в основном обращаются по вопросам материальной помощи, получения пенсии по инвалидности, помещения в стационарные учреждения, несогласия с судебными решениями и участия в судебных заседаниях.

Во время приема граждан УПР РТ и сотрудниками ОГЗПР в ГБАО, Согдийской области и городе Куляб зарегистрировано 38 обращений. На устные обращения граждан были предоставлены юридические консультации.

Проведённый анализ и результаты встреч с гражданами показывают, что до сих пор проблема распада молодых семей остаётся тревожной. В большинстве таких случаев мать и

ребенок остаются без крыши над головой, и практика показывает, что вселение не может быть решением проблемы.

Обращения, решённые положительно

УПР РТ в сотрудничестве с государственными органами содействовал положительному решению 21 обращения (2016-11), из которых 17 (2016 - 5) обращений являются письменными и 4 обращения (2016-6) устными.

Обращения, решённые положительно

Из 21 обращения, решённых положительно 3 обращения касаются вопросов взыскания алиментов, 3 обращения – получения паспорта и свидетельства о рождении, 4 обращения – оказания материальной помощи, 1 обращение – насилия в отношении несовершеннолетнего в семье, 1 обращение – помещения

несовершеннолетнего в Республиканский детско-подростковый центр психического здоровья в г. Душанбе, 1 обращение – нарушения прав ребенка в образовательном учреждении, 1 обращение – восстановления несовершеннолетнего на прежнее место работы, 2 обращения – помещения ребенка в школе-интернате, 1 обращение – оставления ребенка без присмотра и его бродяжничества, 1 обращение – предоставления судебного решения о вселении, 1 обращение – возвращения несовершеннолетнего из России в Таджикистан, 1 обращение – определения условий жизни несовершеннолетнего (гражданки России) в Таджикистане, 1 обращение – участия в судебном заседании.

2.2. Совершенствование национального законодательства в области прав и свобод ребенка

На основании Закона РТ “Об Уполномоченном по правам человека в РТ” одной из задач УПР РТ является содействие совершенствованию законодательства в области прав ребенка. Данная функция осуществляется путем разработки проектов нормативно-правовых актов, анализа и предоставления заключений к проектам нормативных правовых актов и участия в рабочих группах по разработке нормативных правовых актов.

В 2017 году УПР РТ были представлены заключения к 12 (2016-20) проектам нормативных правовых актов (8 проектов законов, 1 проект постановления, 3 проекта положения/устава) и 1 Концепции. В том числе:

- проекты Конституционного закона РТ “О референдуме РТ”, законов РТ «О системе профилактики и предупреждения правонарушения несовершеннолетних», «О внесении дополнений в Кодекс Республики Таджикистан об административных правонарушениях», “О внесении изменений в Закон Республики Таджикистан “Об образовании”, “О внесении изменений в Закон Республики Таджикистан “О дошкольном обучении и воспитании”, “О внесении изменений и дополнений в Закон Республики Таджикистан “О защите прав ребенка”, “О внесении изменений и дополнений в Закон Республики Таджикистан “Об ответственности родителей за обучение и воспитание детей”;
- проект постановления Правительства РТ “О Регламенте Правительства Республики Таджикистан”;
- проекты Типового положения “Общественной комиссии по реализации Закона РТ “Об ответственности родителей за обучение и воспитание детей”, Устава “Центра поддержки семьи и ребенка” и Типового

положения Детского дома “Центр поддержки семьи и ребенка”;

- проект Концепции правовой политики Республики Таджикистан на 2018-2028 годы.
- Наряду с этим, в 2017 году УПР РТ и его сотрудники в целях содействия в разработке и совершенствовании соответствующих актов приняли участие в деятельности 9 (2016-11) рабочих групп.

2.3. Проверка состояния соблюдения прав и свобод ребенка

Одним из важных направлений деятельности УПР РТ является проведение проверок и мониторингов в целях определения ситуации соблюдения прав и свобод ребенка в детских учреждениях. В данном направлении в 2017 году были осуществлены 29 (2016-43) визитов, проверок и мониторингов (7 визитов, 14 проверок и 8 мониторингов).

В 2017 году УПР РТ посетил государственные учреждения Детский дом №1 г. Душанбе, Детский дом №2 Управления здравоохранения г. Душанбе, Детский дом дошкольного возраста №1 г. Душанбе, Школу-интернат №1 для детей-сирот г. Душанбе, Приемник-распределитель Службы предупреждения правонарушений среди несовершеннолетних и молодёжи МВД РТ,

Республиканскую специальную школу, воспитательную колонию ЯС 3/12 ГУИУН МЮ РТ.

Сотрудниками ОГЗПР была произведена проверка ситуации соблюдения прав ребенка в Республиканской специальной школе г. Душанбе, Приемнике-распределителе для несовершеннолетних МВД РТ в г. Душанбе, Специальном профессионально-техническом лицее г. Душанбе, Специальном профессиональном лицее инвалидов в г. Душанбе, общеобразовательных учреждениях № 54 р. Сино и №21 р. Шохмансур г. Душанбе, №115 р. Рудаки, №12 г. Бохтар, №29 Б.Гафуровского района, Государственном учреждении “Центр профилактики и борьбы против ВИЧ-СПИД” г. Душанбе, центрах здоровья городов Бохтар, р. Рудаки, №5 г. Худжанд и №14 г. Душанбе.

В то же время, был осуществлен мониторинг деятельности 8 интернатных учреждений, в том числе Республиканской школы-интерната с особым режимом г. Гисар, Вспомогательной школы-интерната для умственно нездоровых детей в г. Худжанд, Школы-интерната для глухих и слабослышащих детей Б.Гафуровского района, Республиканской школы-интерната для слабослышащих и позднооглохших детей в р. Рудаки, Республиканской школы-интерната для детей-сирот Рушанского района, Детского

отделения Дом-интерната психических больных в Дж. Расуловском районе, Образовательного учреждения (Лечебница) №40 г. Канибадам, Вспомогательной школы-интерната №1 г. Куляб. По результатам мониторингов был проведён круглый стол.

2.4. Повышение осведомленности граждан в области прав и свобод ребенка

Содействие в повышении осведомленности граждан, в том числе детей по вопросам прав и свобод ребёнка, является одной из основных функций УПР РТ.

В связи с этим и в целях выполнения распоряжений Основателя мира и национального единства – Лидера нации, Президента Республики Таджикистан, уважаемого Эмомали Рахмона об усилении разъяснительных работ среди населения, изложенных в его Послании Маджлиси Оли Республики Таджикистан от 22 декабря 2016 года, УПР РТ и сотрудники ОГЗПР в 2017 году 88 раз выступили в средствах массовой информации.

Выступления в СМИ

В 2017 году в целях обеспечения доступа к информации о деятельности УПР РТ был разработан и введён в действие веб-сайт УПР РТ на таджикском, русском и английском языках.

Также при поддержке Детского фонда ООН в Таджикистане был разработан и опубликован тиражом в 1000 экземпляров буклет “Защити свои права” и бесплатно распространён в ходе мониторингов, встреч и мероприятий, проводимых УПР РТ.

2.5. Сотрудничество с государственными органами, структурами гражданского общества и международными организациями в области прав ребенка

За истекший период в целях содействия защите и продвижению прав ребенка и выполнению международных обязательств Таджикистана в данном направлении УПР РТ наладил сотрудничество с органами государственной власти, общественными и международными организациями в рамках осуществления совместных планов программного и стратегического характера, в рассмотрении проектов нормативных правовых актов, обращений физических и юридических лиц, а также участия в рабочих группах. Особенно полезным было сотрудничество с Исполнительным аппаратом Президента РТ, Комиссией по правам ребенка при Правительстве РТ, министерствами образования и науки, здравоохранения и социальной защиты населения, труда, миграции и занятости населения, юстиции, внутренних дел, Генеральной прокуратурой РТ, комиссиями по правам ребенка областей, городов и районов.

Продолжается плодотворное сотрудничество УПР РТ с Детским фондом ООН (ЮНИСЕФ). В 2017 году в сотрудничестве с Детским фондом

ООН в Таджикистане была разработана и опубликована тиражом в 300 экземпляров Стратегия деятельности УПР РТ на 2018-2020 годы, разработан и введён в действие веб-сайт УПР РТ.

Укрепляется сотрудничество УПР РТ со структурами гражданского общества, в том числе с общественными организациями “Ассоциация родителей детей с инвалидностью”, “Правовая инициатива”, “Иштирок”, “Корвони Умед”, “Рушди инклюзия”, “Рангинкамон” и другими, работающими в области защиты прав ребенка.

УПР РТ также сотрудничает с соответствующими ведомствами зарубежных стран в целях решения проблем детей-граждан Таджикистана за пределами страны.

СОСТОЯНИЕ СОБЛЮДЕНИЯ ПРАВ И СВОБОД РЕБЕНКА В РЕСПУБЛИКЕ ТАДЖИКИСТАН

Республика Таджикистан как участник Конвенции ООН о правах ребенка прилагает много усилий для реализации её принципов.

Ежегодно Международным фондом по правам детей “Прав ребенка” в сотрудничестве с Университетом Ерасмус Роттердама составляется рейтинг “Индекс прав ребенка” среди стран-участниц Конвенции ООН по правам ребенка в области права ребенка на жизнь, на образование, на здоровье, на защиту и на охрану окружающей среды. Таджикистан в данном рейтинге в 2016 году занимал 57 место, в 2017 году 55 место, и среди стран СНГ находится на 3 месте после Казахстана (22 место) и Туркменистана (42 место).

В сентябре 2017 года в Комитете ООН по правам ребенка был рассмотрен Объединённый третий-пятый Доклад РТ о выполнении Конвенции ООН по правам ребенка и первые доклады РТ о выполнении двух Факультативных протоколов к данной Конвенции. По результатам рассмотрения Таджикистану представлены соответствующие рекомендации. В настоящее

время разработан проект Национального плана по реализации рекомендаций Комитета, который находится на рассмотрении соответствующих министерств и ведомств.

3.1. Право детей на образование

Республика Таджикистан в целях обеспечения прав детей, в том числе их права на образование систематически принимает соответствующие меры.

В Республике Таджикистан гарантируется бесплатное и обязательное общее основное образование. В целях большего привлечения выпускников общеобразовательных учреждений из труднодоступных районов республики задействована система президентских квот и по данной системе девочки и мальчики могут без вступительных экзаменов поступать в высшие учебные заведения страны и обучаться бесплатно.

В Послании Основателя мира и национального единства – Лидера нации, Президента Республики Таджикистан, уважаемого Эмомали Рахмона Маджлиси Оли Республики Таджикистан от 22 декабря 2017 года отмечается: “Согласно опроса, проведенного авторитетными международными организациями касательно развивающихся

стран, в 2017 году Таджикистан по 4 показателям: доступа к образованию, качества образования, инвестирования и конкурентоспособности человеческого потенциала среди 101 страны мира занял 54 место. По данному исследованию, Таджикистан в пространстве СНГ занимает одно из первых мест”.

По данным Министерства образования и науки РТ сейчас в республике действуют 3870 общеобразовательных учреждений, в том числе 352 начальных общеобразовательных учреждения, 489 основных общеобразовательных учреждений и 3029 средних общеобразовательных учреждений. В них обучаются 1 906 304 учащихся, в том числе 914498 девочек, что по сравнению с прошлым годом на 68542 учащихся больше, в том числе 36546 девочек.

Год за годом увеличивается финансирование сферы образования из государственного бюджета, в том числе в 2017 году по сравнению с 2016 годом оно увеличилось на 16%.

Заметны постоянные усилия Правительства РТ по перестройке и строительству новых образовательных учреждений. В 2017 году для строительства и перестройки образовательных учреждений за счет всех источников было израсходовано более 400 миллионов сомони, в

результате чего создано 24 тысяч мест для школьников.

Несмотря на предпринятые меры в области доступа ребенка к образованию остаются некоторые проблемы. В связи с этим УПР РТ в рамках своей компетенции содействует решению этих проблем. Анализ ситуации доступа детей к образованию и результаты проверок деятельности общеобразовательных учреждений в республике, проведенных сотрудниками ОГЗПР, показывают, что нехватка учебных мест для детей и сегодня остаётся одной из основных проблем сферы образования.

Например, проверка условий обучения и воспитания в общеобразовательном учреждении №115 района Рудаки показывает, что данное образовательное учреждение состоит из одного двухэтажного корпуса и нескольких отдельных учебных классов. В 25 учебных классах обучаются 1837 учащихся (929 – девочек и 908 - мальчиков), что в среднем составляет 35 учеников на один учебный класс.

Такое положение является превышением норм, установленных законодательством для сельских школ (20 человек). Такая ситуация наблюдается и в других образовательных учреждениях, где прооводились мониторинги.

В республике в 2016-2017 учебном году из 3865 общеобразовательных учреждений 3140 образовательных учреждений работали в 2 смены, а в 104 образовательных учреждениях дети были охвачены обучением в 3 смены.

Укрепление материально-технической базы образовательных учреждений является требованием времени. Проверки, проведенные УПР РТ в 2017 году, показывают, что оборудование общеобразовательных учреждений лингофонными классами, электронными досками, предметными кабинетами и учебными лабораториями на сегодня являются важными и требующими решения вопросами.

В данном направлении постановлением Правительства Республики Таджикистан принята “Государственная программа по обеспечению общеобразовательных учреждений республики предметными кабинетами и оборудованными учебными лабораториями на 2018-2020 годы”.

Дошкольное образование имеет важную роль во всестороннем развитии детей. В области дошкольного образования в республике создана необходимая нормативная правовая база и реализуется Государственная программа развития частных учреждений дошкольного и общего среднего образования на 2014-2020 годы.

По данным Министерства образования и науки РТ в 2017 году в республике действовало 615 учреждений дошкольного образования с охватом 93053 детей (41423 девочек).

Принятые меры по учреждению альтернативных форм дошкольного образования способствовали увеличению охвата детей дошкольного возраста и их количество на сегодня составляет 1671 заведение. В 2017 году в этих центрах были охвачены обучением и воспитанием 43666 детей (16856 девочек).

Итого по республике в дошкольных учреждениях и центрах развития ребенка охвачены дошкольным обучением и воспитанием 136246 детей (61081 девочка). Несмотря на ежегодное увеличение количества таких учреждений, которые находятся в основном в районных и городских центрах, они недоступны сельским детям.

Статья 6 Закона РТ “О дошкольном обучении и воспитании” и нормы вышеупомянутой Программы позволяют также физическим лицам учредить дошкольные образовательные заведения. Однако на сегодня по республике действуют всего 81 частное дошкольное образовательное учреждение с охватом 10346 детей, что составляет 18,5% от предусмотренного плана.

Анализ, проведённый в данной области показывает, что не все семьи имеют финансовую возможность оплаты учебы своих детей в дошкольном учреждении.

В то же время, дети из труднодоступных малонаселённых мест затрудняются в доступе к образованию и они в основном обучаются в школах-интернатах, которые находятся вдали от места их жительства. В этом плане, целесообразно внести отдельную статью “О малочисленной школе (классе)” и механизме её осуществления в проект Кодекса образования, который сейчас находится на рассмотрении.

В 2017-2018 учебном году в образовательных учреждениях обучением и воспитанием охвачены 42304 (19509 девочек) детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, в том числе 1713 (801 девочка) - без отца и без матери, 30503 (13905 девочек) – без отца, 9646 (4615 девочек) – без матери, 415 (188 девочек) – оставшихся без попечения родителей.

Доступ детей с инвалидностью к образованию требует улучшения. В настоящее время в 12 дошкольных учреждениях по республике 392 (144 девочки), в общеобразовательных учреждениях 6584 (2611 девочек) и 595 (244 девочки) детей с инвалидностью охвачены домашним обучением и воспитанием.

Проблема привлечения девочек к получению основного (обязательного) общего образования в дневных образовательных учреждениях в основном решена. Если в 2015-2016 учебном году 145 девочек по разным причинам (болезнь, тяжелое экономическое положение, трудовая миграция, препятствие родителей, отсутствие образовательного учреждения после начального образования и т.п.) не были охвачены обучением, то в 2016-2017 учебном году только 55 и в 2017-2018 году 25 девочек школьного возраста оставались не охваченными обучением.

В целях охвата обучением взрослого населения республики и прежде всего женщин и девушек, оставивших учебу, с июля 2014 года при Министерстве образования и науки РТ было образовано Государственное учреждение общего среднего (заочного) образования для подростков и взрослых. Образование в данном учреждении осуществляется в 2 ступени (общее основное – 5-9 классы и общее среднее - 10-12 классы) в рамках Государственного стандарта общего образования в Республике Таджикистан.

В целях улучшения ситуации в области права детей на образование представляются следующие рекомендации:

- принятие соответствующих мер по выполнению Государственной программы развития частных учреждений дошкольного и

общего среднего образования на 2014-2020 годы;

- принятие необходимых мер по обеспечению доступа детей к образованию в малонаселенных местах;
- укрепление материально-технической базы образовательных учреждений.

3.2. Дети в системе правосудия в отношении несовершеннолетних

В Республике Таджикистан обеспечена необходимая нормативная правовая база системы правосудия в отношении несовершеннолетних, которая с учетом международных принципов постоянно совершенствуется.

Реформа системы правосудия в отношении несовершеннолетних продолжается. В связи с этим и в целях выполнения основных международных стандартов правосудия в отношении несовершеннолетних и рекомендаций соответствующих структур ООН осуществляется Программа реформы системы правосудия в отношении детей на 2017-2021 годы.

Содействие соблюдению прав ребенка в системе правосудия в отношении несовершеннолетних является одним из важных

направлений деятельности УПР РТ. В 2017 году в целях изучения состояния соблюдения прав воспитанников и условий их пребывания в Воспитательном учреждении ЯС 3/12 ГУИУН МЮ РТ, Республиканской специальной школе, Приемнике-распределителе для несовершеннолетних Службы предупреждения правонарушений среди несовершеннолетних и молодёжи МВД РТ УПР РТ посетил данные учреждения и провел беседы с их воспитанниками и сотрудниками. В ходе бесед были затронуты права, свободы и обязанности детей и молодёжи, предупреждение преступности среди несовершеннолетних, их привлечение к учебе и другие вопросы.

В 2017 году в соответствии с Планом действий УПЧ РТ были проведены проверки в Приемнике-распределителе г.Душанбе, Специальном профессионально-техническом лицее г.Душанбе, Республиканской специальной школе г.Душанбе.

Результаты визитов и проверок показывают, что в вышеуказанных учреждениях для содержания, обучения, воспитания, медицинского обслуживания, отдыха и исправления детей обеспечены необходимые условия.

В учреждении ЯС 3/12 в 2016-2017 годах в целях профессиональной подготовки несовершеннолетних были организованы краткосрочные курсы

по различным профессиям, в том числе “Мастера по ремонту электрических приборов”, “Электросварщика”, “Парикмахера”, “Повара”, “Слесаря”, “Программиста”, по завершению которых детям выданы свидетельства.

В то же время было выявлено, что в данном учреждении не хватает социальных работников и психологов, которые играют важную роль в предупреждении правонарушений и реабилитации несовершеннолетних. В Приемнике-распределителе для несовершеннолетних и молодёжи г. Душанбе не учтены специальные нужды девочек.

Результаты мониторинга женского учреждения ЯС 3/8-и ГУИУН МЮ РТ показывают, что для осужденных и их детей созданы необходимые условия. Наряду с этим корпус, предусмотренный для несовершеннолетних девочек, нуждается в капитальном ремонте.

Проверки и мониторинги показывают, что требует улучшения координация деятельности государственных органов, общественных и спонсорских организаций в направлении исправления и реабилитации осужденных, предоставления помощи несовершеннолетним, освобожденным от исполнения наказания.

По итогам проверок и мониторингов были представлены соответствующие рекомендации

руководству вышеназванных учреждений для устранения выявленных проблем и недостатков.

Одним из важных вопросов в системе правосудия в отношении несовершеннолетних является предупреждение преступности. Согласно данным, представленным МВД РТ, в 2017 году уровень преступности среди несовершеннолетних по республике немного снизился (в 2016 - 693 преступления, в 2017 - 690 преступлений). Однако, вызывает беспокойство совершение ими таких тяжких преступлений, как убийство (2), умышленное нанесение тяжкого вреда здоровью (9), насильственные действия сексуального характера (7), изготовление и применение наркотических веществ (2), кража (455).

Согласно информации, представленной ВС РТ в 2017 году в суды поступило 422 уголовных дела по обвинению несовершеннолетних в совершении преступлений, предусмотренных различными статьями УК РТ. Судами были рассмотрены 410 дел и по 387 делам были вынесены обвинительные приговоры в отношении 549 лиц. На основании статей 89-90 УК по 14 делам назначены принудительные меры воспитательного характера.

Комитет ООН по правам ребенка по итогам рассмотрения Объединенного третьего-пятого доклада РТ также рекомендует с учетом

обеспечения наивысших интересов ребенка применять в отношении несовершеннолетних альтернативные меры взамен уголовного наказания.

По данным МВД РТ в 2017 году в Приемник-распределитель для несовершеннолетних Службы предупреждения правонарушений среди несовершеннолетних и молодёжи МВД РТ было приведено 953 несовершеннолетних (в 2016 году - 496), из которых 646 несовершеннолетних помещены в Приемник-распределитель для несовершеннолетних в г.Душанбе и 307 несовершеннолетних в Приемник-распределитель для несовершеннолетних в г.Худжанд.

На основании Соглашения о сотрудничестве стран СНГ 54 несовершеннолетние, оставшиеся без попечения родителей, были возвращены в Таджикистан из городов Москва, Самара, Уфа, Санкт-Петербург, Челябинск, Красноярск, Хабаровск РФ и города Бишкек Республики Киргизстан и приняты необходимые меры по их размещению в семьях или соответствующих учреждениях.

Проверки, проведенные Генеральной прокуратурой, показывают, что судебные комнаты в судах районов И.Сомони, Шохмансур и Фирдавси города Душанбе, в судах городов Куляб, Худжанд, Бохтар и Исфара,

предназначенные для детей, не применяются по назначению при рассмотрении семейных и гражданских дел с участием несовершеннолетних и следственными органами в ходе расследования уголовных дел с участием детей.

В целях улучшения ситуации в области правосудия в отношении несовершеннолетних представляются следующие рекомендации:

- систематическое проведение мониторинга реализации Программы реформы системы правосудия в отношении детей на 2017-2021 годы;
- принятие Закона РТ «О системе профилактики и предупреждения правонарушений несовершеннолетних» и определения в нём механизма координации деятельности государственных органов по предупреждению правонарушений несовершеннолетних.

3.3. Права детей с инвалидностью

В Республике Таджикистан защита прав детей с инвалидностью основывается на Конституции РТ и регулируется законами РТ «О социальной защите инвалидов», «Об образовании», «О защите прав ребенка» и другими нормативными

правовыми актами. Конституция РТ гарантирует защиту детей с инвалидностью, их социальное обеспечение, образование и воспитание.

Согласно Конвенции ООН о правах ребенка ребенок с инвалидностью имеет право на достойную жизнь, специальный уход, образование и подготовку.

Согласно информации МЗСЗН РТ в 2017 году по республике зарегистрировано 26 025 (в 2016 году – 25 846) детей с инвалидностью в возрасте до 18 лет, которые стали инвалидами по причине заболеваний нервной системы (29,3%), психических заболеваний (13,2%), заболеваний опорно-двигательного аппарата (10,8%), глаз (10,6%), ушей, горла и носа (9,4 %), врождённых пороков (5,9%) и хирургического вмешательства (4,3%).

Несмотря на то, что в результате проведенных оздоровительных мер прекращается инвалидность определённого количества детей, увеличение числа детей с инвалидностью остаётся тревожным.

Согласно информации МЗСЗН РТ на сегодня все дети с инвалидностью охвачены «Национальной программой реабилитации инвалидов на 2017-2020 годы», утвержденной постановлением Правительства РТ от 28 октября 2016 года. В результате выявления и

раннего вмешательства центрами социального обслуживания за 11 месяцев 2017 года была определена инвалидность 1234 детей, из которых 672 ребенка охвачены социальным обслуживанием и реабилитацией и 562 ребенка перенаправлены в медицинские учреждения.

В целях реабилитации детей с инвалидностью, предупреждения их направления в стационарные учреждения и повышения осведомленности родителей по уходу за такими детьми увеличивается число центров дневного пребывания и центров социального обслуживания. В 2017 году в 24 таких центрах для 2575 нуждающихся детей были проведены мероприятия по социальной реабилитации, физическому и психическому оздоровлению, умственному развитию и интеграции в общество.

Деятельность вышеназванных центров осуществляется на основании государственного социального заказа и в 2017 году для этих центров из государственного бюджета было выделено 3,5 млн. сомони.

Во время встреч сотрудников ОГЗПР с населением в регионах республики родители детей с инвалидностью и общественные организации, работающие в данном направлении, высказались о некоторых проблемах при оформлении инвалидности, в том числе об отсутствии информации о

бесплатных медицинских услуг для этих детей, об организации передвижных медико-социальных комиссий, а также о прохождении медицинского осмотра каждые два года детей с пожизненной инвалидностью.

В настоящее время в вопросе пенсионного обеспечения детей с инвалидностью наблюдается некоторое неравенство. На основании Закона РТ “О государственных и страховых пенсиях” к пенсии детей с инвалидностью, которая составляет 130 сомони, прибавляется дополнительная выплата в размере 65 сомони. Но дети, пенсия которых назначена в соответствии с Законом РТ “Об пенсионном обеспечении граждан Республики Таджикистан”, не получают такую дополнительную выплату.

В республике принимаются соответствующие меры для доступа детей с инвалидностью к образованию. По данным Министерства образования и науки РТ в настоящее время в системе образования республики охвачено учебой 7571 ребенок с инвалидностью (2999 девочек). В том числе, 392 ребенка (144 девочек) обучаются в 12 дошкольных учреждениях республики, 6584 ребенка (2611 девочек) в общеобразовательных учреждениях и 595 детей (244 девочки) обучаются дома. Также, в 13 специальных учреждениях республики для слепых, глухих, слабослышащих, детей с

заболеваниями опорно-двигательного аппарата, умственно отсталых, из неблагоприятных семей, детей-сирот обучаются и получают реабилитацию 3463 ребенка (847 девочек).

В то же время, существуют некоторые трудности в реализации права детей с инвалидностью на образование. Таковыми трудностями являются несоответствие инфраструктуры большинства образовательных учреждений, тротуаров и общественного транспорта, нехватка учителей для работы с детьми с инвалидностью, нехватка специальной учебной литературы, отсутствие единой базы данных по инвалидам, недостаточная осведомлённость о приоритетах инклюзивного образования, высокий уровень стигмы родителей, учителей и сверстников в отношении детей с инвалидностью и т.д.

Вышеупомянутые проблемы были отмечены Комитетом ООН по правам ребенка в ходе рассмотрения очередного Доклада РТ о выполнении обязательств согласно Конвенции по правам ребенка и Таджикистану были представлены соответствующие рекомендации.

УПР РТ в своей Стратегии на 2018-2020 годы определил содействие праву детей с инвалидностью на качественное образование в инклюзивной среде как приоритетное направление своей деятельности.

Главной целью данной Стратегии является содействие всестороннему предоставлению услуг и сотрудничеству между государственными органами и гражданским обществом с тем, чтобы дети с инвалидностью реализовали своё право на качественное образование без какой-либо дискриминации в инклюзивной среде.

В соответствии с Программой действий УПЧ РТ целях изучения ситуации соблюдения прав ребенка и при поддержке Детского фонда ООН (ЮНИСЕФ) в Таджикистане в 2017 году сотрудниками УПР РТ были проведены мониторинги в 9 школах-интернатах.

На сегодняшний день в большинстве вышеупомянутых учреждений количество воспитанников в основном соответствует установленным нормам. Только в школе-интернате Рушанского района количество учащихся (327 человек) меньше нормы (640 человек).

Проверки показывают, что в учреждениях, где проводились мониторинги, в общем обеспечены необходимые условия для обучения и воспитания детей. Санитарно-гигиеническое состояние учреждений хорошее и дети ежедневно обеспечены горячим питанием.

В школах-интернатах действуют учебные мастерские, где обучают профессиям сапожника, плотника, текстильщика, художника, гончара, швеи, повара и маляра.

В Республиканской школе-интернате с особым режимом города Гисар при содействии спонсора – Таможенной службы при Правительстве РТ полностью отремонтирован лечебный бассейн и приведён в соответствие с нуждами детей с инвалидностью. Также отремонтированы баня и спортивный зал. В первом квартале 2017 года при содействии международной организации Красный Крест проведено 460 метров новой водопроводной линии в столовую, в место для умывания детей и туалеты.

В ходе проверок были проведены отдельные беседы с некоторыми учителями, воспитателями, учащимися и их родителями, которые пришли навестить своих детей. Выяснилось, что они удовлетворены связями школ-интернатов с семьями и условиями обучения и воспитания детей.

Мониторинги школ-интернатов показывают, что в этих учреждениях имеются некоторые проблемы. Например, в здании Республиканской школы-интерната с особым режимом города Гисар не проводился частичный капитальный ремонт с 1983 года. Электропроводка, мебель и другие внутриклассные принадлежности

устаревшие и изношенные. Вспомогательная школа-интернат №1 города Куляб не имеет канализацию.

Из бесед и вопросников выясняется, что в учреждениях наблюдается нехватка учебников, в том числе специальных учебников для детей с инвалидностью. В то же время, учителя и воспитанники попросили оборудовать учебные классы электронными досками и организовать лингофонные классы.

Также выяснилось, что во всех учреждениях, где проводились мониторинги, учителя и воспитатели не проходят специальные курсы повышения квалификации, предусмотренные для работы со специальными категориями детей. В некоторых школах-интернатах отсутствуют штаты психолога и психиатра.

В ходе проверки УПР РТ и сотрудники ОГЗПР провели отдельные беседы с учителями и детьми, проинформировали их о правах детей, в том числе детей с инвалидностью, о политике государства в данном направлении, о деятельности УПЧ РТ и УПР РТ и порядке обращения к УПР РТ.

Результаты проведенных проверок были обсуждены на круглом столе с участием директоров вышеупомянутых учреждений, сотрудников соответствующих министерств и

ведомств, негосударственных и международных организаций, организованном в офисе УПЧ РТ в рамках празднования Дня прав человека 4 декабря 2017 года.

По итогам круглого стола были направлены соответствующие рекомендации МОН РТ и МЗСЗН РТ для устранения существующих недостатков и улучшения ситуации детей в данных учреждениях. Вышеупомянутые министерства предоставили информацию о ходе выполнения рекомендаций, представленных УПР РТ.

В целях улучшения ситуации соблюдения прав детей с инвалидностью представляются следующие рекомендации:

- подписание Конвенции о правах инвалидов;
- принятие мер по уравниванию размера пенсий всем детям с инвалидностью;
- систематическое проведение проверок школ-интернатов для детей с инвалидностью;
- усиление информирования населения о правах детей с инвалидностью.

3.4. Право ребенка на охрану здоровья

Конституция РТ (статья 38) устанавливает, что каждый человек имеет право на охрану здоровья. Каждый, в рамках, определенных

законом, пользуется бесплатной медицинской помощью в государственных медицинских учреждениях.

Республика Таджикистан как участник Конвенции о правах ребенка постоянно принимает меры для охраны здоровья детей. Охрана здоровья и развитие ребенка находятся в центре постоянного внимания Правительства республики и в целях охраны здоровья населения, в том числе детей принимаются и реализуются необходимые нормативные правовые акты, соответствующие стратегии и программы.

Согласно законодательства РТ гражданам в учреждениях системы государственного здравоохранения в порядке, установленном законом, обеспечивается бесплатная медико-санитарная помощь, в каждом лечебно-профилактическом учреждении, независимо от административно-территориального подчинения и форм собственности бесплатно оказывается неотложная медицинская помощь.

Содействие в реализации права детей на охрану здоровья является одним из важных направлений деятельности УПР РТ. В данном направлении УПР РТ в 2017 году были проведены проверки в 4 городских и районных центрах здоровья республики, в том числе в городах Душанбе, Бохтар, Худжанд и районе

Рудаки. Результаты проверок показывают, что в вышеуказанных учреждениях уровень оказываемых медицинских услуг в основном хороший. В то же время, в ходе проверок выяснилось, что в данном направлении существуют некоторые проблемы. В том числе, в проверенных центрах здоровья рабочая нагрузка семейных врачей превышает норму. Согласно установленной норме один семейный врач может обслуживать 1500 человек, а на практике один семейный врач обслуживает 2200 человек.

Наряду с этим, некоторые врачи не соблюдают клинические инструкции о применении реестра разрешенных лекарств для лечения отдельных болезней.

В указанных центрах на видных местах не развешан “Порядок медико-санитарного обслуживания граждан РТ в учреждениях государственной системы здравоохранения”, утвержденный постановлением Правительства РТ №600 от 2 декабря 2008 года. Граждане не обладают достаточной информацией о данном акте, который определяет порядок и условия оказания бесплатных и платных медико-санитарных услуг гражданам Республики Таджикистан в учреждениях государственной системы здравоохранения.

Рождаемость и смертность детей

По данным МЗСЗН РТ в 2017 году в республике родилось 230044 ребенка, в том числе 120964 мальчика и 109080 девочек.

В республике за последние годы заметно уменьшилась смертность детей. В 2017 году в масштабе республики умерло 3784 ребенка в возрасте до 1 года, что составляет 16,3 на 1000 живорожденных и этот показатель на 177 меньше по сравнению с 2016 годом.

Основными причинами смерти детей в возрасте до 1 года в 2017 году являются пневмония - 22,8%, инфекционные болезни – 21,2%, врожденные дефекты развития – 19,5%, недоношенность детей – 12,0% и другие болезни (неврологические болезни, травмы и т. п.) – 17,9%.

Смертность детей в возрасте до 5 лет в 2017 году составляет 4887 человека, что равняется к 20,1 на 1000 живорожденных.

Психическое здоровье детей

В области охраны здоровья детей одной из проблем, требующей решения, является их психическое здоровье. Данные МВД РТ показывают, что в 2017 году по республике зарегистрировано 83 случая самоубийства несовершеннолетних (41 мальчика и 42

девочек). Из этого количества 27 детей покончили жизнь самоубийством по причине психических заболеваний, 3 ребенка - от тяжелых условий жизни, 9 детей - от семейных раздоров и 43 ребенка - по неустановленным причинам.

Вышеуказанные показатели свидетельствуют о том, что основными причинами самоубийства несовершеннолетних являются психические заболевания. Другие причины тоже указывают на то, что работа с психическим и психологическим состоянием детей не налажена на должном уровне.

Проверки, проведенные сотрудниками ОГЗПР, показывают, что в общеобразовательных учреждениях не хватает психологов и уровень знаний специалистов, работающих с детьми по вопросам психического здоровья требует улучшения.

Синдром приобретенного иммунодефицита

Ежегодное увеличение числа граждан, заражённых синдромом приобретенного иммунодефицита (СПИД) остаётся тревожным.

По данным МЗСЗН РТ по состоянию на 1 января 2018 года по республике зарегистрировано 768 детей в возрасте до 18 лет, зараженных СПИД-ом, в том числе 185 из них зарегистрировано в

2017 году. На сегодня 372 ребенка, в том числе в 2017 году 60 детей с момента рождения заражены СПИД-ом. Ныне 762 ребенка охвачены антиретровирусным лечением.

Национальное законодательство гарантирует бесплатное антивирусное лечение детям до 16 лет, зараженных вирусом иммунодефицита человека (ВИЧ) и СПИД-ом. Также, в рамках реализации Национальной программы по борьбе с эпидемией ВИЧ в РТ на 2017-2020 годы таким детям предоставляются ежемесячные социальные выплаты в размере 7 показателей для расчетов (согласно постановлению Правительства РТ №232 от 3 мая 2010 года). В последние годы в республике по данной Программе для обеспечения питания детей, рожденных от зараженных матерей налажено индивидуальное обеспечение их искусственным детским питанием в необходимых количествах.

В целях улучшения ситуации соблюдения права детей на охрану здоровья представляются следующие рекомендации:

- контроль и предупреждение ввоза в страну продуктов питания, одежды, игрушек и других детских принадлежностей низкого качества из-за пределов страны;
- усиление контроля над соблюдением стандартов лечения при оказании медицинской помощи;

- расширение информационных мероприятий по предупреждению, лечению и борьбе со СПИД-ом.

3.5. Право ребенка на воспитание в семье

Право ребенка на воспитание в семье являясь одним из важных прав ребенка, требует полноценного физического, психологического, духовного и нравственного развития ребенка в семейной среде. В связи с этим, согласно Конституции РТ мать и ребенок находятся под особой защитой и покровительством государства.

Вопросы, касающиеся воспитания ребенка в семье, регулируются Семейным кодексом РТ, Гражданским процессуальным кодексом РТ, законами РТ “Об ответственности родителей за обучение и воспитание детей”, “О защите прав ребенка”, Положением комиссий по правам ребенка, Положением органов опеки и попечительства, Постановлением Пленума ВС РТ “О судебной практике рассмотрения дел об установлении усыновления (удочерения)”.

В Республике Таджикистан принимаются соответствующие меры в целях осуществления политики государства в области защиты интересов детей-сирот и детей, оставшихся без

попечения родителей, их социальной поддержки, развития альтернативных форм воспитания в семье, предупреждения направления детей в социальные учреждения.

Из информации, представленной МОН РТ следует, что в образовательных учреждениях 42304 детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей (19509 девочек) охвачены обучением и воспитанием. Из них 1713 (801 девочка) – полные сироты, 30503 (13905 девочек) – без отца, 9646 (4615 девочек) – без матери, 415 (188 девочек) – оставшиеся без попечения родителей.

Одной из приоритетных форм размещения детей, оставшихся без попечения родителей, является усыновление. Оно разрешается в интересах ребенка и с учетом возможности полноценного физического, психологического, морального и нравственного развития ребенка. Порядок усыновления установлен законом.

В соответствии с информацией ВС РТ в 2017 году судами рассмотрено 1042 дела об усыновлении с вынесением решения, из них 60 заявлениям было отказано.

По информации, предоставленной Генеральной прокуратурой, правоохранительными органами республики в 2017 году было возбуждено и расследовано 10 дел в отношении 30 лиц (в

2016 году - 6) по обвинению в торговле детьми и направлено в суд для рассмотрения по существу.

Данные Генеральной прокуратуры свидетельствуют о том, что в большинстве случаев торговля детьми (в основном новорожденными) совершается между лицами, не имеющими детей и родителями (в основном одинокие матери), которые не имеют возможности обеспечения и воспитания своих детей.

В соответствии с предусмотренным порядком лица, желающие усыновить ребенка, обращаются с заявлением в органы опеки и попечительства. Органы опеки и попечительства регистрируют их и вносят в специальный список. Такие списки составляются только в городах Душанбе, Худжанд и Истаравшан, потому что детские дома находятся в этих городах. Иногда граждане из дальних городов и районов, в том числе из ГБАО, Хатлона, которые хотят усыновить ребенка, вынуждены приезжать в город Душанбе и такая ситуация создаёт им трудности.

В национальном законодательстве неурегулирован вопрос усыновления ребенка, оставшегося без попечения родителей близкими родственниками ребенка, имеющими гражданство другого государства и

проживающими за пределами нашей республики. О необходимости решения данного вопроса отмечается и в рекомендациях Комитета ООН по правам ребенка.

Закон РТ “О защите прав ребенка” предусматривает передачу детей, оставшихся без попечения родителей, на воспитание в патронажную семью (воспитателю). Также в данном Законе установлено, что условия и порядок передачи детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей на воспитание в патронажную семью (воспитателю), ограничения, требования к лицам, принимающим на воспитание детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей, а также их права и обязанности, обязательное соблюдение правил договора о передаче на воспитание в патронажную семью (воспитателю) детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей устанавливаются в соответствии с законодательством Республики Таджикистан. Однако, до сих пор не разработан механизм реализации данной нормы. Также целесообразно изучение возможности передачи на воспитание в патронажную семью других уязвимых групп детей, кроме детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей.

Действующее законодательство предусматривает помещение детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей в

образовательные, воспитательные, лечебные или других подобные учреждения в случае невозможности их воспитания в семье.

Материальное затруднение семей является одной из причин отказа от воспитания ребенка в семье. По данным МЗСЗН РТ только в 2017 году в детские дома, подведомственных министерству поступили 51 ребенок, от которых отказались родители. Из этого числа 33 ребенка поступили из родильных домов.

В целях обеспечения законных интересов детей раннего возраста, оказавшихся в трудных жизненных условиях и содействия в воспитании и содержании их в достойной семейной среде рабочей группой МЗСЗН РТ разработан проект Типового положения “Центра поддержки семьи и ребенка”. Одной из основных его задач является предупреждение отказа родителей от воспитания ребенка и содействие скорейшему возвращению ребенка в свою семью путём расширения инновационных медико-социальных услуг и методов, направленных на уязвимые семьи.

В республике действуют 68 учреждений типа школ-интернатов с охватом 10881 учащихся, в том числе 2967 девочек.

В школах-интернатах наряду с детьми-сиротами и детьми, оставшимися без попечения

родителей, также обучаются и воспитываются дети с инвалидностью. В целях недопущения направления детей в стационарные учреждения принимаются соответствующие меры, в частности социальная поддержка малоимущих семей, содействие уходу за детьми с инвалидностью, организация центров дневного пребывания и т. п.

Несмотря на это, в данном направлении всё ещё имеются проблемы. Результаты проверок школ-интернатов, проведенных УПР РТ в 2017 году, в частности показывают, что дети из малоимущих семей, помещенные в специальные учреждения, долгие годы могут оставаться в них. Комиссиями по правам ребенка не проводится мониторинг таких семей. Целесообразно усилить сотрудничество интернатных учреждений с комиссиями по правам ребенка в данном направлении. Также, с учетом наилучших интересов ребенка целесообразно принимать соответствующие меры по поддержке семей, которые направили своих детей в интернатные учреждения в связи с малообеспеченностью. Также необходимо информировать население о сути воспитания ребенка в семье.

УПР РТ и его сотрудники в ходе проверок школ-интернатов и встреч проводят беседы о необходимости воспитания детей в семье с родителями детей, которые обучаются в этих школ-интернатах.

В целях улучшения ситуации соблюдения права детей на воспитание в семье представляются следующие рекомендации:

- усиление разъяснительных работ в обществе с целью повышения правового просвещения родителей по вопросам воспитании и обучения детей и отрицательном воздействии передачи ребенка в учреждения постоянного пребывания;
- разработка механизма усыновления детей-сирот и детей, оставшихся без попечения родителей близкими родственниками, имеющими гражданство иностранного государства и передачи таких детей на воспитание в патронажную семью (воспитателью);
- увеличение числа оборудованных центров дневного пребывания и центров социального обслуживания для детей как альтернативы детским стационарным учреждениям;
- всесторонняя поддержка семьи в целях предупреждения передачи детей в учреждения постоянного пребывания.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В первом Докладе УПР РТ представлены правовые и организационные основы учреждения, результаты деятельности вновь учрежденной структуры в 2017 году, а также анализ ситуации соблюдения прав и свобод ребенка в республике в отдельных областях.

В первой главе представлена информация о правовой и организационной основе, созданной для плодотворной деятельности УПР РТ.

Основные цели и задачи деятельности УПР РТ на следующие три года определены в первой Стратегии УПР РТ на 2018-2020 годы.

В данной Стратегии содействие обеспечению права детей с инвалидностью на качественное образование в инклюзивной среде определено в качестве приоритетного направления деятельности УПР РТ.

Правовую, организационную, научно-аналитическую, информационную и другую деятельность УПР РТ обеспечивают ОГЗПР аппарата УПЧ РТ и другие структурные подразделения центрального аппарата, представительства и общественные приемные УПЧ РТ.

В целях улучшения доступа граждан к деятельности УПР РТ разработан и действует веб-сайт УПР РТ (www.vhk.tj) на трех языках.

Во второй главе отражены вопросы приема и рассмотрения обращений физических и юридических лиц, совершенствования национального законодательства в области прав и свобод ребенка, проверки ситуации соблюдения прав и свобод ребенка, повышения уровня знаний граждан по правам и свободам ребенка, сотрудничества с государственными органами, структурами гражданского общества и международными организациями в области прав ребенка.

УПР РТ в 2017 году рассмотрено 182 (в 2016 году – 107) обращения, из которых 49 (2016-36) – письменные и 133 (2016-71) - устные, из которых 21 обращение решены положительно.

В 2017 году УПР РТ представлены заключения по 12 (2016-20) проектам нормативных правовых актов (8 проектов законов, 1 Постановление, 3 Положения/Устава) и 1 Концепция.

За этот период УПР РТ и сотрудниками ОГЗПР осуществлено 29 (2016-43) визитов, проверок и мониторингов (7 визитов, 14 проверок и 8 мониторингов).

Также плодотворна деятельность УПР РТ в повышении уровня знаний граждан о правах и свободах ребенка. Количество выступлений в СМИ в 2017 году (88 выступлений) по сравнению с 2016 годом увеличилось в четыре раза.

В третьей главе Доклада проанализированы права и свободы ребенка, в том числе право на образование, права детей в системе правосудия в отношении несовершеннолетних, права детей с инвалидностью, право ребенка на охрану здоровья и право ребенка на воспитание в семье.

По результатам проведенного анализа в целях улучшения ситуации соблюдения прав детей в республике представлены соответствующие рекомендации относительно каждого рассмотренного направления. В целом представлены 16 рекомендаций УПР РТ.

УПР РТ находится на стадии становления и путём повышения внутреннего потенциала сотрудников и в сотрудничестве со всеми заинтересованными сторонами, в рамках имеющихся возможностей и компетенции намерена содействовать продвижению прав и свобод ребенка.

УПР РТ уверен, что координированная деятельность государственных органов, общественных организаций и гражданского

общества в реализации рекомендаций, представленных в Докладе содействует улучшению ситуации соблюдения прав ребенка в республике.

**OFFICE OF THE COMMISSIONER FOR HUMAN
RIGHTS IN THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN**

**REPORT OF THE
COMMISSIONER FOR
CHILDREN'S RIGHTS IN THE
REPUBLIC OF TAJIKISTAN
FOR 2017**

DUSHANBE – 2018

TABLE OF CONTENTS

FOREWORD.....	154
I. LEGAL AND ORGANIZATIONAL GROUNDS FOR THE FUNCTIONING OF THE COMMISSIONER FOR CHILDREN’S RIGHTS.....	158
1.1. Establishment of the Commissioner for Children’s Rights Institution in the Republic of Tajikistan.....	159
1.2. Goals, Objectives and Principles of the Commissioner for Children’s Rights.....	161
1.3. Structure and Staff Composition.....	164
1.4. Strategy of the Commissioner for Children’s Rights Institution for 2018-2020.....	166
II. FUNCTIONING OF THE COMMISSIONER FOR CHILDREN’S RIGHTS INSTITUTION IN 2017.....	168
2.1. Applications of Physical and Legal Persons.....	168
2.2. Enhancing the National Legislation Concerning Children’s Rights and Freedoms.....	179
2.3. Assessment of the Situation of Implementation of Children’s Rights and Freedoms.....	181
2.4. Raising Awareness of the Population on Children’s Rights and Freedoms.....	183
2.5. Cooperation with State Authorities, Civil Society Organisations and International Organizations in the field of Children’s Rights.....	185

III. SITUATION OF COMPLIANCE WITH CHILDREN'S RIGHTS AND FREEDOMS IN THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN.....	187
3.1. Children's Right to Education.....	188
3.2. Children in the Juvenile Justice System.....	194
3.3. Rights of Children with Disabilities.....	199
3.4. Children's Right to Health Protection.....	207
3.5. Children's Right to grow up in a Family Environment.....	212
CONCLUDING REMARKS.....	219

LIST OF ABBREVIATIONS

RT	Republic of Tajikistan
MJ RT	Ministry of Justice of the Republic of Tajikistan
MIA RT	Ministry of Internal Affairs of the Republic of Tajikistan
GBAO	Gorno-Badakhshan Autonomous Oblast
CHR RT	Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan
CCR RT	Commissioner for Children's Rights in the Republic of Tajikistan
MES RT	Ministry of Education and Science of the Republic of Tajikistan
MHSP RT	Ministry of Health and Social Protection of the Population in the Republic of Tajikistan
MC RT	Ministry of Culture of the Republic of Tajikistan
CIS	Commonwealth of Independent States
CC RT	Criminal Code of the Republic of Tajikistan
UNO	United Nations Organization
SC RT	Supreme Court of the Republic of Tajikistan
RF	Russian Federation
DMIA	Department of the Ministry of Internal Affairs
CDRS	Cities and Districts of Republican Subordination
DSCR	Department on State Child Rights Protection

FOREWORD

“Indeed, children represent peaceful and flourishing future of each nation, invaluable treasure of each family, society and the State and they bring happiness and hope to each parent’s life.”

(From the statement of the Founder of National Peace and Reconciliation, the National Leader, President of the Republic of Tajikistan, His Excellency, Emomali Rahmon, dedicated to the International Day for the Protection of Children, 1 June 2011)

The Republic of Tajikistan is one of the youngest countries in the world from the perspective of the age of its population. By 1 January 2017, the number of children constituted 3,528,083 persons, including 1,825,666 boys and 1,702,417 girls.

The Constitution of the Republic of Tajikistan stipulates that the mother and the child are specifically protected and cared for by the State. Therefore, ensuring the best interests of children and adolescents nationwide, enabling environment for their comprehensive development, ensuring respect to and compliance with children’s rights and interests are the cornerstone state policy priorities.

In 1993, the Republic of Tajikistan ratified the UN Convention on the Rights of the Child and in 2002, the country ratified two Optional Protocols to this Convention on the Involvement of Children in Armed Conflicts as well as Sale of Children, Child Prostitution and Child Pornography.

The necessary actions are taken at the legislative and practical level aimed at implementation of the aforementioned documents. Tajikistan's periodic third to fifth national report concerning the implementation of the Convention on the Rights of the Child and Tajikistan's first national reports concerning the implementation of the two Optional Protocols of the aforementioned Convention were submitted to the UN Committee on the Rights of the Child in 2017 and relevant recommendations were provided to Tajikistan.

The Office of the Commissioner for Children's Rights was established in 2016 as initiated by the Founder of National Peace and Reconciliation, the National Leader, President of the Republic of Tajikistan, His Excellency, Emomali Rahmon. Setting up such a specialized child rights protection institution is a stable step forward to reinforce the system of protecting child rights and freedom and implementing its international obligations by the Republic of Tajikistan in compliance with the UN Convention on the Rights of the Child.

This institution arranges its operation with a view to ensure the best interests of child and legally facilitates tackling the issues of compliance with and protection of child rights, restoring their violated rights, improving citizens' legal enlightenment, including that of children, ensuring cooperation between state authorities and civil society's structures in this direction.

CCR RT compiles its first report based on Article 32-37 of the Law of the Republic of Tajikistan "On Commission for Human Rights in the Republic of Tajikistan" and submits it to the President of the Republic of Tajikistan, Majlisi Milli (National Assembly) of Majlisi Oli (Supreme Assembly) of the Republic of Tajikistan, Majlisi Namoyandagon (Representatives' Assembly) of Majlisi Oli of the Republic of Tajikistan, Constitutional Court of the Republic of Tajikistan, Supreme Court of the Republic of Tajikistan, and General Prosecutor Office of the Republic of Tajikistan.

This report consists of a foreword, three chapters and concluding remarks. The first chapter describes legal and organisational grounds for establishing the CCR RT. The second chapter provides detailed information about primary operational directions of CCR RT in 2017. Individual child rights, including children's right to education, children in the juvenile justice system, the rights of children with disabilities, children's right to health protection and children's right to grow in a family environment are

comprehensively analysed in the third chapter and conclusions, as well as recommendations of the Commissioner for Children's Rights are provided to ensure improving conditions around children's rights and freedom.

This report is developed based on the analysis of national and international documents on child rights, appeals of physical and legal persons, meetings and conversations, assessments and monitoring missions, statistical information made available from the state authorities and the mass media.

We trust that this report will be made available for discussion by the state authorities and civil society structures and will be useful to ensure respect of, compliance with, protection and betterment of child rights.

I

LEGAL AND ORGANIZATIONAL GROUNDS FOR THE FUNCTIONING OF THE COMMISSIONER FOR CHILDREN'S RIGHTS

The Republic of Tajikistan regularly implement its international obligations concerning children's rights and freedoms within the framework of existing capacities. This year marks the 25th anniversary of the Republic of Tajikistan's joining the UN Convention on the Rights of the Child and the independent Tajikistan's modern history is evidence to the fact that peace, tranquility and stability in society represent important factors equally with democratic Constitution to promote human rights, including child rights and freedoms. Namely, the aforementioned factors allowed the Government of the Republic of Tajikistan to attain significant achievements in this direction over the past years. Creating necessary normative legal grounds in this direction, establishing relevant structures, including the National Child Rights Commission and Local Child Rights Commissions, the Office of the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan, Child Rights units in the concerned ministries and agencies and institution of CCR RT are among these achievements.

1.1. Establishment of the Commissioner for Children's Rights Institution in the Republic of Tajikistan

A specialised state institution of human rights protection – the Commissioner for Human Rights was established in 2009 in conformity with the Law of the Republic of Tajikistan “On Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan” aimed at strengthening the constitutional state protection guarantees of basic human rights and freedoms, supporting compliance with and respect by the state authorities and officials.

In 2010, while reviewing the second periodic report of the Republic of Tajikistan concerning the implementation of the Convention on the Rights of the Child, the UN Committee on the Rights of the Child recommended that the state party “consider establishing a Children's Rights Ombudsman with a high level position, to monitor the implementation of the Convention at the national and local levels, in particular ensuring that the mechanism is accessible to children, empowered to receive and investigate complaints of violations of child rights in a child-sensitive manner, and equipped with the human, financial and technical resources necessary to address them effectively.”³ In his statement to the Majlisi Oli (Supreme Assembly) of the Republic

³ E.13 (C) Concluding Observations of the UN Committee on the Rights of the Child, Tajikistan. CRC/C/TJK/CO/2.2010

of Tajikistan in 2015, the Founder of National Peace and Reconciliation, the National Leader, the President of the Republic of Tajikistan, His Excellency, Emomali Rahmon, reiterated the necessity of establishing the Office of the Commissioner for Children's Rights aimed at reinforcing the protection and promotion of the rights of the child.

The Law of the Republic of Tajikistan "On Commissioner for Human Rights of the Republic of Tajikistan" was supplemented with an additional chapter on 15 March 2016, according to which the Office of the Deputy Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan – Commissioner for Children's Rights in the Republic of Tajikistan - was established.

In compliance with Article 32-3 of above-mentioned Law, with agreement secured from the Majlisi Namoyandagon of Majlisi Oli of the Republic of Tajikistan, the President of the Republic of Tajikistan nominated the Commissioner for Children's Rights to this office.

In relation to the establishment of the office of the Deputy Commissioner for Human Rights – CCR RT relevant changes and amendments were introduced to a number of other laws, including the Constitutional Law of the Republic of Tajikistan "On Majlisi Oli of the Republic of Tajikistan", Laws of the Republic of Tajikistan "On State Service", "On

Procedures and Conditions for Detaining the Suspects, the Alleged Offenders and the Accused”, Code for Execution of Criminal Penalties of the Republic of Tajikistan, Administrative Violations Code of the Republic of Tajikistan, Procedure Code of Administrative Violations of the Republic of Tajikistan.

1.2. Goals, Objectives and Principles of the Commissioner for Children’s Rights

Pursuant to Article 32-1 of Law of the Republic of Tajikistan “On Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan”, the primary goal of CCR RT is to ensure respect of, compliance with and promotion of child rights and freedoms.

The fundamental objectives of CCR RT includes facilitation to comply with children’s rights and freedoms, restoring the violated children’s rights and freedoms, improving legislation of the Republic of Tajikistan in respect to the children’s rights and freedoms, raise awareness of the population on children’s rights and freedoms, supporting cooperation between the state authorities, civil society structures associated with child rights, developing and harmonizing international cooperation on child rights and freedoms, ratifying international legal documents in this field.

CCR RT makes use of the following mechanisms to achieve its objectives:

- accept and consider citizens' appeals;
- analyze legislation and legal application practice;
- monitor human rights, analyze and review cases of violation of human rights;
- implement educational and awareness raising activities;
- summarize, develop and promote recommendations and implementation of annual reports.

While implementing its activities, CCR RT follows the principles of non-discrimination, ensuring the child's best interests, right to life, survival and child development as well as respect of children's opinions that are enshrined in the Convention on the Rights of the Child.

The following principles govern the operation of CCR RT:

Being independent in the child rights protection and ensuring children's best interests

CCR RT independently carries out its duties regarding the protection and promotion of the child rights; directs priority attention to ensuring the best interests of children, preserving physical health and

psychological, intellectual, social and cultural development of children while making decisions associated with children; is independent from the state government authorities, local self-governing bodies (*jamoats*) and officials.

Accessible for children

CCR RT strives towards improving the professional qualities of services for children and addressing challenges related to children, which is reflected in its formal functions and infrastructure. CCR RT makes its offices accessible to each child through adequate and safe location, procedures comfortable for accepting the applicants, professional staff trained in dealing with children, ensures that there is no language barriers, racial, or national restrictions, and provides adequate working conditions.

Transparency

CCR RT reviews complaints, provides recommendations and carries out other activities based on justice, objectivity, and impartiality. The entire individual complaints are considered confidentially with observance of principles of ensuring the best interests of the child.

CCR RT provides information to the society about its activities and the child's legal circumstances through publication of reports, articles and information booklets, books and presentations in the mass media, conferences and workshops.

Equality and non-discrimination

While carrying out its activities, CCR RT respectfully and fairly treats all people to avoid any type of discrimination based on sex, language, age, physical and psychological abilities, social status, nationality, ethnicity, religious beliefs and other grounds.

Moreover, similar relationship is conducive to organizing productive working environment between the institution's employees and in turn, will lead to attractiveness, openness and transparency.

1.3. Structure and Staff Composition

International documents do not specify concrete structure for national human rights institutions and recommendations from the International Coordinating Committee of National Institutions Rights suggest that member states determine their own national structures according to the existing opportunities and their own specific peculiarities.

From this viewpoint, taking into account the international experience, Tajikistan's specificity, the identical competencies and objectives of CHR RT and CCR RT, operational principles and final targets, material, financial and human resource opportunities, the HRC RT considered it reasonable to establish the office of CCR RT as the deputy of the CHR RT.

Further to establishing the office of the CCR RT according to the Order of President of the Republic of Tajikistan dated 15 September 2016, under No. 756 “On Introducing Changes and Amendments to the Order of President of the Republic of Tajikistan dated 29 June 2009, under No. 673”, four additional working units were established in the Office of the CHR RT and specialists were recruited through a competitive process. Legal, organizational, scientific and analytical, informational and data-specific and other provisions to the functioning of the CCR RT are entrusted to the Department on State Child Rights Protection of the Office of CHR RT that functions within the structure of the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan since July 2012. Furthermore, structural units of the Central Office, representations and public receptions of the CHR RT on-site support the functioning of the CCR RT.

Training workshops are organised and arranged for the employees of the Department on State Child Rights Protection (DSCR), representatives and public receptions of the Office of the Commissioner for Human Rights in order to strengthen the capacity of the CCR RT. Three trainings were organised for them in 2017, which were dedicated to the national and international child rights protection mechanisms and psychological aspects for employees to professionally deal with child rights protection, the rights of children with disabilities, including their access to education.

The Internet webpage of the CCR RT (www.vhk.tj) was launched in three languages aimed at improving citizens' access to the activities of CCR RT and enhancing their legal awareness, and its content is regularly updated. Information on CCR RT activities, international and legal documents on child rights and freedoms, national reports of the Republic of Tajikistan to the UN Committee on the Rights of the Child, the Committee's recommendations and other useful materials on child rights can be accessed from this webpage.

1.4. Strategy of the Commissioner for Children's Rights Institution for 2018-2020

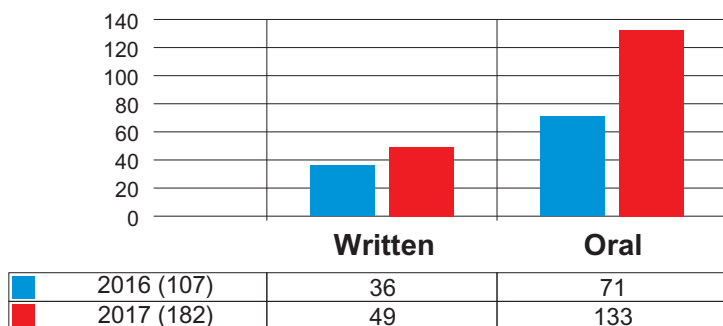
The Strategy of the Commissioner for Children's Rights Institution for 2018-2020 was developed and approved in 2017. Diverse aspects of the child rights and freedoms were analysed considering the priority directions of CCR RT for 2018-2020 with an ultimate goal of identifying priority engagement. Results of the analysis were discussed during meetings and consultations with the state authorities and civil society organisations. Pursuing this purpose, a roundtable discussion was hosted on 7 July 2017 attended by representatives of concerned ministries and agencies, civil society organisations and the mass media.

With a view to promoting and ensuring inclusive education, and in light of the few challenges in implementing the right of children with disabilities to education, the CCR RT identified ***the right of children with disabilities to quality inclusive education*** as the priority direction for 2018-2020.

2.1. Applications from Physical and Legal persons

According to Article 11 of Law of the Republic of Tajikistan “On the Commissioner for Human Rights in the Republic of Tajikistan” one of the primary objectives of the CCR RT is to help restore violated human and citizen's rights. In this process, the office of CCR RT considered 182 complaints in 2017 (2016 – 107 complaints), including 49 written (2016-36) and 133 oral (2016-71) complaints.

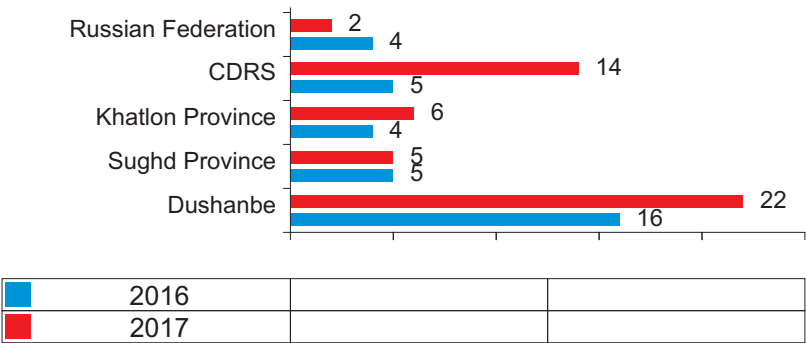
Complaints

On its own initiative, CCR RT considered and verified 4 cases (2016 – 1) of probable violation of child rights and freedoms. For example, rumour and photos from the Internet-based social media in respect to the minor S.S., inhabitant of Yovon District, whose parents are sentenced for drug trafficking in the Russian Federation and as if, her relatives exposed him to violence, have been verified. While verifying, the cases of violence against the minor S.S. haven't been confirmed. Despite this, as an outcome of consultations between the representatives of the Commission on Child Rights, Chief of Women and Family Affairs Unit of the Local Authority, deputy public prosecutor, staff of Department of the Ministry of Internal Affairs, principal of school No. 45 in Yovon District she was placed to republican boarding school for orphans, semi-orphans and children without family care aimed at ensuring and protecting her rights and getting education in healthy environment.

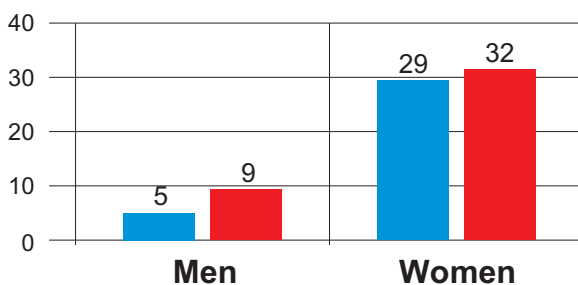
Written complaints were received from inhabitants of Dushanbe city –22 complaints (2016-18), Sughd Province–5 complaints (2016-5), Khatlon Province – 6 complaints (2016-4), cities and districts of republican subordination – 14 complaints (2016-5) and the Russian Federation – 2 complaints (2016-4).

Geography of complaints

Written complaints received from women – 32 complaints (2016-29), from men – 9 complaints (2016-5), from non-government organizations – 5 complaints (2016-2), collectively (minors) – 1complaint andthe Russian Federation’s Human Rights Ombudsman –2complaints (2016-4).

Gender indicator

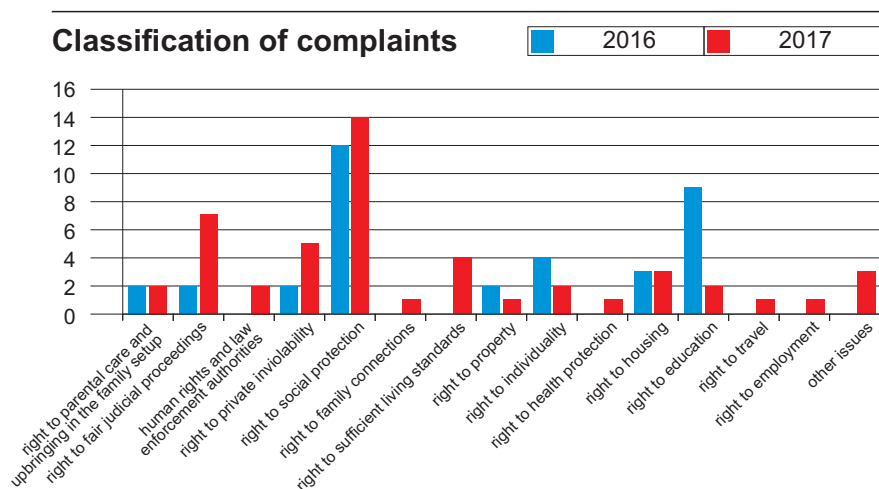

	2016	5	29
	2017	9	32

In terms of classification, written complaints belong to the following child rights and freedoms:

- right to parental care and grow in the family environment– 2 complaints (2016-2);
- right to fair judicial proceedings– 7 complaints (2016-2);
- human rights and law enforcement authorities – 2 complaints;
- right to private inviolability – 5 complaints (2016-2);
- right to social protection– 14 complaints (2016-12);
- right to family connections – 1 complaint;
- right to sufficient living standards– 4 complaints;
- right to property – 1 complaint (2016-2);

- right to individuality – 2 complaints (2016-4);
- right to health protection – 1 complaint;
- right to housing – 3 complaints (2016-3);
- right to education – 2 complaints (2016-9);
- right to travel – 1 complaint;
- right to employment – 1 complaint;
- other issues– 3 complaints (support to ensure the placement of difficult-to-educate children in relevant institutions – 2 complaints, determining living conditions – 1 complaint).

Out of 49 written complaints considered by the Department on State Child Rights Protection, complaints were submitted over the judgments or actions (inactions) of the following entities:

- against judicial authorities – 3 complaints;
- against the Ministry of Justice of the Republic of Tajikistan (judicial executors)– 9complaints (2016-10);
- against the Ministry of Education and Science of the Republic of Tajikistan – 4 complaints (2016-3);
- against the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Tajikistan – 3 complaints;
- against the Ministry of Culture of the Republic of Tajikistan (Director of State Circus) – 1 complaint;
- against the Ministry of Health and Social Protectionof the Population – 1 complaint;
- other issues – 28 complaints (2016-19) (including placement in the boarding schools – 4 complaints; housing dispute – 4 complaints; participation in the judicial proceedings – 4 complaints; obtaining passports and birth certificates– 3 complaints; financial support – 2 complaintsand others).

Out of 49 written complaints, 34 complaints were delivered to the concerned ministries and agencies based on the subject addressed and 15

complaints were considered in the Human Rights Commissioner's Office in the Republic of Tajikistan.

Analyses demonstrate that out of 49 written complaints 14 complaints substantially belong to the right to social protection. For example, inhabitant of Kulob City, O.T., who upbrings three grandchildren with his daughter and son-in-law out in labour migration, assisted support for his grandchildren's placement in the boarding school. Additionally, inhabitant of Kulob City, R.Kh., requested support to provide her triplet children with food and medicines. Inhabitant of Dushanbe City, M.S. requested replacement of his son in the boarding school due to lack of residence house to live in. Support was provided to positively address these complaints.

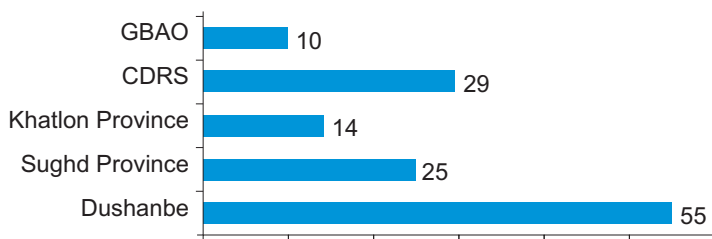
Moreover, citizens expressed disagreement in their complaints mostly from the inaction of judicial executors (9 complaints). For example, complaints submitted by citizens N.Sh. and Sh.Z. in respect to failure of judicial executors to enforce the judgement of collecting alimony was positively resolved in cooperation with the Ministry of Justice of the Republic of Tajikistan and the Prosecutor General's Office and unpaid alimony was collected.

According to the information from the Supreme Court of the Republic of Tajikistan, 659 criminal cases were filed in 2017 for refusal to pay alimony out of which accusation sentences were made against 585 persons.

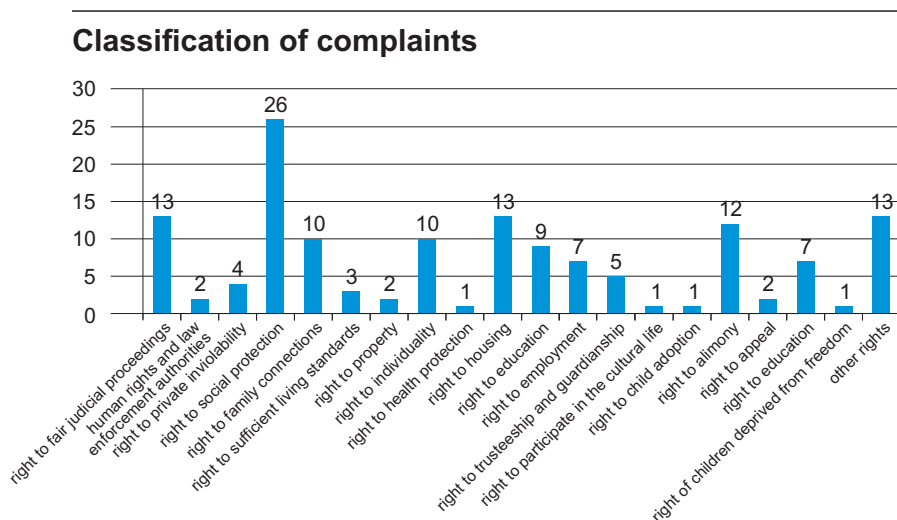
133 oral complaints (men– 54 complaints and women – 79 complaints) (2016-71) were considered by the Department on State Child Rights Protection in 2017.

Oral complaints were received with the following numbering: from citizens of Dushanbe City – 55 complaints, GBAO – 10 complaints, Khatlon Province – 14 complaints, Sughd Province – 25 complaints and CDRS – 29 complaints.

Geography of oral complaints

In terms of classification, oral complaints belong to the following child rights and freedoms:

Oral complaints were submitted over the judgments or actions (inactions) of the following entities:

- against judicial authorities– 12 complaints (2016-13);
- against the Ministry of Justice of the Republic of Tajikistan (judicial executors)– 6 complaints;
- against the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Tajikistan– 8 complaints (2016-3);

- against the Ministry of Education and Science of the Republic of Tajikistan– 5complaints (2016-7);
- against the Ministry of Health and Social Protection of the Population of the Republic of Tajikistan– 2complaints (2016-2);
- against the local state executive government authorities (Khorugh City, I. Somoni District) – 2complaints;
- against “Tojisodirotbonk”– 1 complaint;
- other issues (legal consultations) – 97 complaints (2016-46).

It becomes obvious from the analysis of oral complaints that complaintsfor the right to social protection (26 complaints) (2016-11) and right to fair judicial proceedings (13 complaints) (2016-10) have increased. Citizens primarily complain for rendering financial allowances, obtaining disability pension, placement in residential institutions, disagreement from the judicial judgement and participation in judicial proceedings.

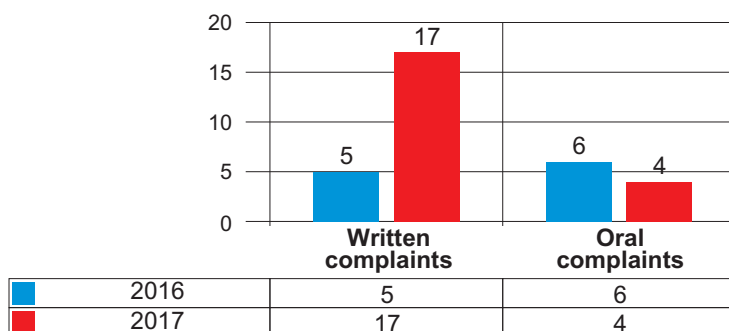
38 complaints were registered during the citizens' reception by the CCR RT and employees of the Department on State Child Rights Protection in GBAO, Sughd Province and Kulob City. Legal consultations were provided to those citizens, who provided complaintsorally.

Analyses and outcomes of meetings with citizens demonstrate that an issue of young families' break-up still remains alarming. In most identical cases, mother and child remain without a shelter, because experiences show that forced co-habitation will not become a way to resolve this issue.

Positively resolved complaints

In cooperation with state authorities, CCR RT assisted in positive resolution of 21 complaints (2016-11), including 17 written appeals (2016-5) and 4 oral complaints (2016-6).

Positively resolved complaints

Out of 21 positively addressed complaints , 3 complaints relate to collecting alimony, 3 complaints relate to obtaining passports and birth certificates, 4 complaints relate to rendering financial support, 1 complaint relates to forcedly taking a minor in the family, 1 complaint relates to a minor's placement in

the State Institution of Mental Diseases for Children and Youth in Dushanbe City, 1 complaint relates to the child rights violation in an educational institution, 1 complaint relates to restoring a minor to his previous place of employment, 2 complaints relate to a child's placement in the boarding school, 1 complaint relates to leaving a child unattended and vagrancy, 1 complaint relates to making the court's judgment available for co-habitation, 1 complaint relates to returning a minor from Russia to Tajikistan, 1 complaint relates to specifying a minor's living condition (Russian citizen) in Tajikistan, 1 complaint relates to participation in the judicial proceedings.

2.2. Enhancing the National Legislation Concerning Children's Rights and Freedoms

Pursuant to Law of the Republic of Tajikistan "On the Human Rights Commissioner in the Republic of Tajikistan", one of the objectives of CCR RT is to support enhancing the legislation related to child rights. This undertaking is performed through developing draft normative legal acts, analyzing and submitting conclusions to the draft normative legal acts and attending working groups assigned for the development of normative legal acts.

In 2017, CCR RT provided conclusions to 12 (2016-20) draft normative legal acts (8 draft laws, 1 resolution, 3 Regulations/Statutes) and 1 Concept. These include:

- draft Constitutional Law of the Republic of Tajikistan “On Referendum in the Republic of Tajikistan”, laws of the Republic of Tajikistan “On the System of Warning and Preventing Juvenile Violations”, “On Introducing Amendments to the Administrative Violations Code of the Republic of Tajikistan”, “On Introducing Amendments to the Law of the Republic of Tajikistan “On Education”, “On Introducing Amendments to the Law of the Republic of Tajikistan “On Pre-school Education and Upbringing”, “On Introducing Amendments to the Law of the Republic of Tajikistan “On the Child Rights Protection”, “On Introducing Amendments to the Law of the Republic of Tajikistan “On Parental Responsibilities for Children’s Education and Upbringing”;
- draft resolution of Government of the Republic of Tajikistan “On Instruction of the Government of the Republic of Tajikistan”;
- draft typical Regulations of “Public Commissions to Implement the Law of the Republic of Tajikistan “On Parental Responsibilities for Children’s Education and Upbringing”, Regulations of “Family and Child Support Center” and typical Regulation of Baby Home “Family and Child Support Center”;

- draft Legal Policy Concept of the Republic of Tajikistan for 2018-2028.

At the same time, CCR RT and its staff participated in the work of 9 (2016 – 11) working groups in 2017 aimed at supporting the development and amelioration of concerned documents.

2.3. Assessment of the Situation of Implementation of Children's Rights and Freedoms

One of the important operational directions pursued by CCR RT is to carry out assessment and monitoring missions to identify the state of compliance with child rights and freedoms in children's institutions. 29 (2016-43) visits, assessments and monitoring missions were commissioned in this direction in 2017 (7 visits, 14 assessments and 8 monitoring missions).

In 2017, CCR RT paid visits to the state institutions of Baby Home No. 1 in Dushanbe, Baby Home No. 2 under the jurisdiction of Dushanbe City Health Administration, Pre-school Aged Children's House No. 1 in Dushanbe, Boarding School No. 1 for orphan children in Dushanbe, Reception and Referral Centre of the Service on Prevention of Delinquencies among Minors and Youth at the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Tajikistan, special republican school

,boy's colony ЯС 3/12 subordinated to the Chief Directorate for Execution of Criminal Penalties of the Ministry of Justice of the Republic of Tajikistan.

Employees of the Department on State Child Rights Protection verified the state of compliance with child rights in Dushanbe-based Special Republican School, Reception and Referral Centre at the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Tajikistan in Dushanbe, Special Vocational Lyceum in Dushanbe, Special Vocational Lyceum for Children with Disabilities in Dushanbe, secondary schools No. 54 in Sino District and No. 21 in Shohmansur District of Dushanbe, No. 115 in Rudaki District, No. 12 in Kurghonteppa city, No. 29 in B. Ghafurov District, State Institution "Dushanbe City AIDS Center", health centers in Kurghonteppa City, Rudaki District, health centers No. 5 in Khujand and No. 14 in Dushanbe.

At the same time, monitoring of activities of 8 boarding institutions was commissioned, including the Republican Boarding School of Special Regime in Hisor City, Specialised Boarding School for Mental Health Children in Khujand, Boarding School for Children with Hearing Impairment in B. Ghafurov District, Republican Boarding School for Children suffering from weak hearing and belated hearing loss in Rudaki District, Republican Boarding School for Orphan Children in Rushon District, Children's Unit of the Boarding School for people suffering mental health in J. Rasulov District, boarding school

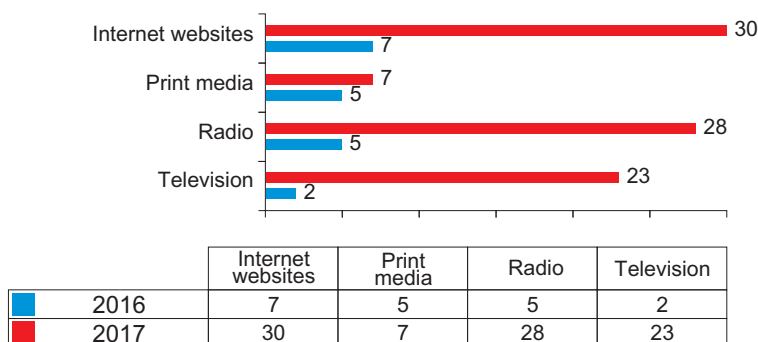
No. 40 in Konibodom City, Specialised Boarding school No. 1 in Kulob City, with a roundtable organised based on the outcome of the monitoring missions.

2.4. Raising Awareness of the Population on Children's Rights and Freedoms

Facilitating and raising awareness of citizens, including children, is one of the primary objectives of CCR RT.

With this purpose in mind and for implementing the guidance and instructions of the Founder of National Peace and Reconciliation, the National Leader, the President of the Republic of Tajikistan, His Excellency, Emomali Rahmon, who expressed extending awareness raising campaigns among population on his statement to the Majlisi Oli of the Republic of Tajikistan on 22 December 2016, CCR RT and employees of the Department on State Child Rights Protection made 88 statements to the mass media in 2017.

Statements delivered to the mass media

Aimed at ensuring access to the information about the activities of CCR RT, Internet webpage of CCR RT was launched in 2017 in Tajik, Russian, and English languages.

Moreover, owing to the support received from the UN Children’s Fund (UNICEF) in Tajikistan, booklet entitled “Protect your own rights” was developed and published in 1,000 copies for children and distributed free-of-charge during assessment and monitoring visits, meetings and conversations as well as events organised by CCR RT.

2.5. Cooperation with State Authorities, Civil Society Organisations and International Organizations in the field of Children's Rights

While pursuing the purpose of rendering support to protect and promote the child rights and implement Tajikistan's international obligations in this direction, carry out joint action plans having programmatic and strategic specifics, discuss the draft normative legal acts, applications from the physical and legal persons as well as participate in the working groups, during the past period CCR RT established cooperation with the state government authorities, non-government entities and international organizations. Cooperation was particularly beneficial with the Presidential Executive Office of the Republic of Tajikistan, Commission on Child Rights under the Government of the Republic of Tajikistan, Ministry of Education and Science, Ministry of Health and Social Protection of the Population, Ministry of Labour, Migration and Employment of the Population, Ministry of Justice, Ministry of Foreign Affairs, General Prosecutor's Office of the Republic of Tajikistan, child right commissions in the provinces, cities and districts.

Effective cooperation between the CCR RT and the UN Children's Fund (UNICEF) is continued. In 2017, the Strategy of CCR RT for 2018-2020 was developed and published in 300 copies and Internet

webpage of CCR RT was designed and launched in cooperation with UNICEF in Tajikistan.

Cooperation of CCR RT with civil society organisations, including with the “Association of Parents of Children with Disabilities”, “Legal Initiative”, “Ishtirok”, “Korvoni Umed”, “Rushdi Inclusia”, “Ranginkamon” and others that operate in the direction of child rights protection, is gradually strengthening.

Aimed at extending support in addressing the challenges of children – citizens of Tajikistan abroad, CCR RT cooperates with concerned authorities and agencies of the other countries.

SITUATION OF COMPLIANCE WITH CHILDREN'S RIGHTS AND FREEDOMS IN THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN

As a member state to the UN Convention of the Rights of the Child, the Republic of Tajikistan strives to implement its principles in action.

The “Child Rights Index” rating is commissioned annually in cooperation between the public organization “Child Rights Foundation” and Erasmus Rotterdam University amongst the member states of the UN Convention on the Rights of the Child to rate key directions of child right to life, healthcare, education, protection and environmental safeguarding. If Tajikistan occupied the 57th rating in 2016, then in 2017 it occupied the 55th place taking the third position amongst the CIS countries following Kazakhstan (22nd place) and Turkmenistan (42nd place).

Combined periodic third to fifth national report of the Republic of Tajikistan concerning the process of implementation of the Convention on the Rights of the Child and Tajikistan's first national reports concerning the implementation of two Optional Protocols of the aforementioned Convention were submitted to the UN Committee on Child Rights in September 2017 and relevant recommendations

were suggested to Tajikistan. Draft national action plans to implement the recommendations of this Committee is currently developed and is being reviewed by the relevant state ministries and agencies.

3.1. Children's Right to Education

The Republic of Tajikistan regularly takes concrete actions to ensure the rights of children, including their right to education.

Free-of-charge and obligatory comprehensive basic education is guaranteed in the Republic of Tajikistan. Presidential quota system functions aiming at attracting more students graduating from the general secondary educational institutions in distant districts and according to which girls and boys may get enrolled in the country's high schools without passing entry examinations and pursue their studies free-of-charge.

As it becomes obvious from the statement of the Founder of National Peace and Reconciliation, the National Leader, the President of the Republic of Tajikistan, His Excellency, Emomali Rahmon to the Majlisi Oli of the Republic of Tajikistan dated 22 December 2017: "According to a survey accomplished by prestigious organizations in the developing countries, in 2017 Tajikistan occupied 54th place from among 101 countries worldwide in

concordance with four indicators: access to education, education quality, human resources and competitive capacity. Pursuant to this analysis, Tajikistan takes one of the first positions in the CIS region”.

According to the information received from the MES RT, 3,870 general educational facilities currently operate nationwide, including 352 general primary educational institutions, 489 general basic educational institutions and 3,029 general secondary educational schools. They cover 1,906,304 schoolchildren with education overall, including 914,498 girls, which is 68,542 schoolchildren more as compared to that of the last year, inclusive of 36,546 girls.

Financing of education sector from the state budget is annually increasing, including in 2017, which represents 16 percent increase as compared with 2016.

Regular efforts of the country's government to modernise and construct new educational institutions are significant. Expenditure of over 400 million somonis was allocated for the construction of new educational institutions in 2017, thus creating 24 thousand seats.

Few challenges remain despite the actions taken in the direction of children's access to education. CCR RT is assisting in the process to address challenges

within the framework of its competencies. Analysis describing the situation of children's access to education and outcomes of assessments of the general educational institutions in the country, carried out by the employees of the Department on State Child Rights Protection, demonstrate that the lack of educational seat places for children still represents one of the primary challenges in education sector.

For example, assessment of educational conditions in the general secondary educational institution No. 115 in Rudaki District demonstrates that this educational institution consists of two-storey building with few separate classrooms, where 1,837 schoolchildren (929 girls and 908 boys) study in 25 classrooms and on average 35 schoolchildren per one classroom.

This case is mostly met within the norm legitimately specified for rural schools (20 schoolchildren) and is observed in other monitored educational institutions as well.

During the academic year of 2016-2017 schoolchildren were covered with education nationwide in 3,865 general educational institution with 3,140 general educational institutions in 2 shifts and 104 educational institutions in 3 shifts.

Strengthening material and technical grounds of the educational institutions is time's requirement.

Assessments carried out by the CCR RT in 2017 demonstrate that equipping the general educational institutions with lingophone classes, electronic boards, specific discipline classrooms and educational laboratories are among the complex problems requiring immediate actions.

Resolution of the Government of the Republic of Tajikistan “State Program for Improving the General Educational Institutions Nationwide with Specific Discipline Classrooms and Equipped Educational Laboratories for 2018-2020” was adopted in this process.

Pre-school education has an important role in children’s comprehensive development. Necessary normative legal grounds are arranged in the country in the sphere of pre-school education and the State Program for the Development of Pre-school Educational Institutions and General Secondary Private Institutions for 2014-2020 is effective.

According to the information received from MES RT, 15 pre-school educational institutions have been operating in 2017 covering 93,053 children (including 41,423 girls) countrywide.

Actions has been taken in respect to setting up alternative forms of pre-school education triggered increased coverage of pre-school aged children and 1,671 identical institutions operate presently. In 2017, 43,666 schoolchildren (16,856 girls) were

covered with education and upbringing in these centers.

Overall, 136,246 children (61,081 girls) are covered with pre-school education and upbringing nationwide in the pre-school institutions and early childhood development centers. Despite annually increasing of identical institutions that are primarily located in the cities and districts, they are not accessible for rural children.

Article 6 of the Law of the Republic of Tajikistan “On Pre-school Education and Upbringing” and provisions of the program stated above allow pre-school educational institutions to be established by physical persons. Nevertheless, only 81 private pre-school facilities operate nationwide covering 10,346 children that make up 18.5% of expected plan.

Analyses suggest that not all families can afford paying their children’s tuition fee in pre-school facilities.

At the same time, children of remote areas have challenges accessing education and they are covered with education in the boarding schools, which are located far from theirhome. From this viewpoint, in the draft Education Code currently under discussion, it is reasonable to foresee a separate article “Multi-grade (class) school” and its implementation mechanism.

During the academic year 2017-2018, 42,304 orphan and unattended children (19,509 girls), including 1,713 children without parents (801 girls), 30,503 children without father (13,905 girls), 9,646 children without mother (4,615 girls), 415 children deprived of parental care (188 girls) have been covered with education in educational institutions.

Access of children with disabilities to education requires improvement. Children with disabilities are presently covered with education in 12 educational institutions: 392 children (144 girls) in pre-school institutions throughout the country, 6,584 children (2,611 girls) in general educational institutions and 595 children (244 girls) at home.

An issue of attracting girls into general (obligatory) basic education in daily educational institutions is being addressed. If in the academic year of 2015-2016, 145 girls moved away from education due to different reasons (sickness, hard economic conditions, labour migration, parents' hindrance, lack of educational institution following graduation from primary education and other reasons), then in the academic year of 2016-2017 only 55 girls and in the academic year of 2017-2018, only 25 school-aged girls have moved away from education.

Aimed at covering adult population with education nationwide and at the same time, target those girls, who abandoned education, the State Institution for General Secondary (Correspondence) Education

for adolescents and adults was established in 2014 under the MES RT. Operation of this institution is arranged in two stages (general basic education – Grades 5-9 and general secondary education – Grades 10-12) within the framework of State General Education Standards in the Republic of Tajikistan.

The following recommendations are provided to improve the state of affairs as it concerns the children's right to access education:

- to take corresponding actions aimed at implementing the State Program for the Development of Pre-school Educational Institutions and General Secondary Private Institutions for 2014-2020;
- to take necessary actions aimed at ensuring children's access to education in underpopulated areas;
- to strengthen material and technical grounds of educational institutions.

3.2. Children in the Juvenile Justice System

Necessary normative legal grounds for the juvenile justice system is arranged in the Republic of Tajikistan considering international principles and norms and is regularly improved.

Reforming the judicial justice system in respect to juveniles is ongoing and in this connection as well as aimed at implementing the basic international standards of judicial justice for children and recommendations of concerned United Nations agencies, the National Programme of Action on Juvenile Justice Reform for 2017-2021 is being currently implemented.

Facilitation to comply with the child rights in judicial juvenile justice system is one of the important directions of CCR RT. In order to get acquainted with the situation of protection of children's rights in closed and semi-closed institutions the CCR RT in 2017 paid visits to boy's colony ЯС 3/12 under the jurisdiction of the Chief Directorate for Execution of Criminal Penalties of the Ministry of Justice of the Republic of Tajikistan, special republican school, Reception and Referral Centre of the Service on Prevention of Delinquencies among Minors and Youth at the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Tajikistan and held meetings with children and staff of these institutions. Rights, freedoms, and obligations of children and young people, prevention of juvenile crimes, attracting them to education and other issues have been discussed during the conversations.

Furthermore, according to the action plan of CCR RT in 2017 assessments were carried out in Dushanbe-based Reception and Referral Centre for Juveniles, special vocational-technical lyceum in

Dushanbe, and Dushanbe-based special republican school.

The outcome of visits and assessments demonstrates that necessary conditions are provided in these institutions as it concerns maintenance, education and upbringing, healthcare services, leisure and rehabilitation of children.

In order to professionally train juveniles in different vocations, short-term courses are organized in the boy's colony ЯС 3/12 during the academic years of 2016-2017, including "Repair master of electric appliances", "Electric welding", "Barber", "Cook", "Lathe Operator", "Programmer" and vocational certificates are issued to them following graduation.

At the same time, it has been determined that social workers and psychologists are lacking in these institutions, who have an important role in preventing violation and rehabilitation of children. Specific needs of girls are not taken into account in the Dushanbe-based Reception and Referral Centre for Juveniles and Youth.

Outcome of monitoring the colony for women ЯС 3/8 under the Chief Directorate for Execution of Criminal Penalties of the Ministry of Justice of the Republic of Tajikistan suggests that the sentenced females and their children have necessary conditions arranged. At the same time, a building foreseen for juvenile girls require major renovation.

The process of assessments and monitoring missions suggests that coordination of actions between the state authorities, public organizations and supporting entities in the sphere of correction and rehabilitation of the sentenced, extending support to juveniles released from imprisonment require improvement.

As the result of assessments and monitoring visits, relevant recommendations were provided to the management of the aforementioned institutions to address the existing issues and shortages.

One of the important issues in the judicial juvenile justice system is the prevention of crimes. As per information provided by MIA RT, the juvenile delinquency level in the country has slightly decreased in 2017 (2016 – 693 crimes, 2017 – 690 crimes). Notwithstanding this, juvenile's committing heavy crimes, like murder (2), intentionally exerting heavy damage to health (9), violent actions having sexual specifics (7), preparing and using narcotics (2), robbery (455) are alarming.

As per information provided by the Supreme Court of the Republic of Tajikistan, 422 criminal cases with juvenile delinquencies were submitted to the courts in 2017 based on different articles of the Criminal Code of the Republic of Tajikistan. Having considered 410 cases, the courts issued accusation judgments against 549 persons within the framework of 387 cases, and assigned 14 cases

with forced actions having educative nature enforced based on Articles 89-90 of the same Code.

With a view to ensure the best child interests in respect to juveniles, applying alternative measures instead of criminal punishment was also recommended by the UN Committee on Child Rights after reviewing the combined third to fifth report of the Republic of Tajikistan.

According to the information submitted by the MIA RT, Reception and Referral Centre of the Service on Prevention of Delinquencies among Minors and Youth that the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Tajikistan placed 953 juveniles in 2017 (2016 – 496), out of which 646 juveniles were accommodated in the Juveniles' Reception and Referral Centre in Dushanbe-based MIA and 307 juveniles were accommodated in Juveniles' Reception and Referral Centre in Khujand-based MIA.

Based on the Cooperation Agreement between CIS countries, 54 unaccompanied juveniles from Moscow, Samara, Ufa, Sankt Petersburg, Chelyabinsk, Krasnoyarsk, Khabarovsk of the Russian Federation and Bishkek City of the Kyrgyz Republic have been returned to Tajikistan and necessary actions were taken to place them in the families and or relevant institutions.

Assessments performed by the Prosecutor General's Office demonstrate that court proceedings hall for children in I. Somoni, Shohmansur and Firdavsi District courts of Dushanbe City, courts of Kulob, Khujand, Bokhtar and Isfara cities foreseen for considering family and civil cases with participation of juveniles are not purposefully used by investigation bodies during the investigation of criminal cases.

The following recommendations are provided to improve the state of the affairs as it concerns the juvenile judicial justice:

- to ensure regular monitoring over implementation of Nartionl Plan of Action on Juvenile Justice Reforming system in respect to children for 2017-2021;
- to adopt the Law of the Republic of Tajikistan "On Juvenile Delinquencies Prevention System" and to specify the mechanism for coordinating the operation of state authorities for preventing juvenile delinquencies in it.

3.3. Rights of Children with Disabilities

Protecting the rights of the children with disabilities in the Republic of Tajikistan is based on the Constitution and is regulated through the Laws of the Republic of Tajikistan "On Social Protection of People with Disabilities", "On Education", "On Child Rights Protection" and other normative legal acts.

Constitution of the Republic of Tajikistan guarantees the protection of children with disabilities, social support and their education and upbringing.

According to the UN Convention on the Rights of the Child, children with disabilities have right to a deserved life, special care, education and training.

MHSP RT informs that in 2017, 26,025 children with disabilities (2016- 25,846) aged up to 18 years old have been registered nationwide, whose disability is caused by the neurotic illnesses (29,3%), psychological disorders (13,2%), locomotor diseases (10,8%), eye diseases (10,6%), ear, nose, and throat diseases (9,4 %), hereditary diseases (5,9%) and surgery (4,3%).

Despite the fact that as an outcome of health promotion, disability of a certain number of children are no longer considered with having disability, increasing number of children with disabilities remains alarming.

According to the information from MHSP RT, all children with disabilities are currently covered under the “National Programme on Rehabilitation of People with Disabilities for 2017-2020”, which is approved with the Decree of the Government of the Republic of Tajikistan dated 28 October 2016. The disability of 1,234 children were determined as the result of early identification and intervention by

social service centers during 11 months of 2017, with 672 of children covered with social and rehabilitation services and 562 children referred to healthcare institutions.

The number of day care centers and social service centers is annually increasing aimed at ensuring the rehabilitation of children with disabilities, prevention of their placement to residential childcare institutions and improvement of parental skills in taking care of one's own children. In 2017, events specific to social rehabilitation, physical health promotion, psychological and mental development, adaptation and inclusion into society were organised for 2,575 needful children in 24 identical centers.

These centers' functioning is arranged based on social state order and in 2017, 3.5 million Somonis were allocated from the state budget for these centers' operation.

While employees of the Department on State Child Rights Protection had meetings with population in regions countrywide, parents of children with disabilities and civil society organisations operating in this direction expressed concern about the existence of certain challenges of formalising disability status, including lack of information about free-of-charge medical services for these children, organisation of mobile medical-social commissions

and children with life-long disabilities' undergoing medical examination every two years.

Few inequalities are presently observed as it concerns the pension paid to children with disabilities. Pursuant to the Law of the Republic of Tajikistan "On Insurance and State Pensions", 65 somonis of extra allowance is paid in addition to the pension of children with disabilities that makes up 130 somonis. However, children, whose pension is assigned in conformity with Law of the Republic of Tajikistan "On Providing Pension to Citizens of the Republic of Tajikistan", do not receive identical allowance.

Relevant actions are taken in the country to ensure the access of children with disabilities to education. It becomes evident out of information received from MHSP RT that 7,571 children with disabilities (2,999 girls) are presently covered with education nationwide. This includes education of 392 children (144 girls) in 12 pre-school institutions countrywide, 6,584 children (2,611 girls) in general educational institutions and 595 children (244 girls) at home. Moreover, 3,463 children (847 girls) educate in 13 special institutions throughout the country for children with visual and hearing impairment, children having weak hearing, suffering from locomotor disorders, feeble-minded, coming from unhealthy families, as well as orphan children and are being rehabilitated.

At the same time, few challenges exist associated with implementation of the right of children with disabilities to education. Inconformity of infrastructure of most educational institutions, pathways and public transports, shortage of teachers to work with children with disabilities, insufficiency of specific textbooks, lack of single database of people with disabilities, insufficient awareness about the priority of inclusive education, high level of labelling by parents, teachers and age mates of children with disabilities and others include few of them.

The aforementioned challenges have also been noted by the UN Committee on Child Rights while reviewing the periodic report of the Republic of Tajikistan concerning the implementation of obligations in compliance with the UN Convention on the Rights of the Child and relevant recommendations were provided to Tajikistan in this regard.

In its Strategy for 2018-2020, CCR RT identified supporting the right of children with disabilities to quality education in inclusive environment as a priority.

The primary goal of this Strategy is to facilitate rendering comprehensive support and establishing versatile cooperation between the public authorities and civil society so as children with disabilities apply

their right to quality education without any discrimination in an inclusive setup.

Monitoring of 9 boarding schools was carried out in 2017 aimed at exploring the state of compliance with the child rights in conformity with the action plan of the Human Rights Commissioner's Office in the Republic of Tajikistan and support rendered by the UN Children's Fund (UNICEF) in Tajikistan.

For the status of today, in majority of these institutions the number of children is basically as per required standards (on number of children and capacity of institutions to place children). This situation is different in the boarding school of Rushon District, where number of schoolchildren is less (327 children) than the capacity of the institution (640 children).

Assessments suggest that, overall, necessary conditions are enabled in monitored institutions for the children's education and care. Sanitary and hygienic conditions are good and children are supplied with hot meal on a daily basis.

Vocational classes are functional in boarding schools and shoemaking, carpentry, weaving, painting, pottery, sewing, cooking and house-painting crafts are taught.

In the Hisor-based Republican Boarding School of Special Regime, a treatment pool was completely

repaired, adapted considering the needs of children with disabilities, bathroom and sports hall underwent complete overhaul owing to the support from its sponsoring institution – Customs Service at the Government of the Republic of Tajikistan. During the first quarter of 2017, 460 meters of new water supply was connected to the kitchen, children's hand and face washing point and lavatories with the support from the International Red Cross Society.

Individual conversations were made during assessments with few teachers, educators, schoolchildren and their parents, who visited their children. It became obvious that they agree with linkage between boarding schools and families as well as the conditions of education and care.

Monitoring of boarding schools demonstrated that these institutions are not free from few challenges. For example, the building of Hisor-based republican boarding school with special regime was not renovated fully since 1983. Electricity transmission network, furniture and equipment inside the classrooms are old and worn-out. Moreover, Boarding School No. 1 for children with late development in Kulob does not have wastewater disposal (canalisation) network.

It becomes evident from interviews and surveys that the lack of textbook is observed in these institutions, including special textbooks for children with

disabilities. At the same time, teachers and schoolchildren requested to instal electronic boards in the classroom and to establish lingophone classes.

Furthermore, it became obvious that in all monitored institutions, teachers and educators do not undergo advanced training courses, which are foreseen for dealing with specific category of children. Working shifts of psychologist and psychiatrist are not available in some boarding schools.

During the monitoring visits, CCR RT and employees of the Department on State Child Rights Protection had individual conversations with teachers and children and provided information about the children's rights, including children with disabilities, state policy in this direction, activities of the office of CCR RT and HRC RT and procedures of putting complaints to the HRC RT.

Outcomes of monitoring held were exposed to discussion in a roundtable meeting organised within the framework of marking the Human Rights Day on 4 December 2017, which was arranged in the Office of the HRC RT with participation of the above-mentioned institutions' directors, officials of relevant ministries and agencies as well as international and non-governmental organizations.

Relevant recommendations were submitted to the MES RT and MHSP RT from this roundtable meeting's results aimed at addressing the existing shortages and improving children's conditions in the institutions mentioned above. The mentioned ministries submitted information about the process of implementation of those recommendations provided by the CCR RT.

The following recommendations are provided to improve the situation of the rights of children with disabilities:

- to sign the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities;
- to take measures aimed at providing equal pension to all children with disabilities;
- to ensure regular assessment of boarding schools for children with disabilities;
- to strengthen awareness raising among population in respect to the rights of the children with disabilities.

3.4. Children's Right to Health Protection

Constitution of the Republic of Tajikistan (Article 38) specifies that every individual person has a right to health protection and shall make free-of-charge use of medical assistance in state healthcare institutions within the legally stipulated framework.

As a member state to the UN Convention on the Rights of the Child, the Republic of Tajikistan regularly takes actions to protect the health of children. Children's health protection and development permanently rests in the central attention of the country's Government and necessary normative legal documents, strategies and programs are being adopted and implemented to ensure the protection of population's health, including that of children.

According to the legislation of the Republic of Tajikistan, citizens are provided with free-of-charge medical and sanitary assistance in the state healthcare institutions following the procedures specified by the Government of the Republic of Tajikistan and free-of-charge medical emergency aid is provided in each health treatment and prevention institutions, regardless of their managerial and territorial subordination as well as ownership form.

Facilitation to apply children's right to health protection is one of the important operational directions of CCR RT. In this direction, CCR RT carried out four assessment visits to city- and district-based health centers nationwide in 2017, including in Dushanbe, Bokhtar and Khujand cities as well as in Rudaki District. Outcomes of assessments demonstrate that generally, medical services for children in the above-mentioned centers are well arranged. At the same time,

assessment process identified existence of few problems in this direction. For example, the workload of family doctors in assessed health centers is over the specified standards. As per required standards, serving up to 1,500 patients is foreseen for each family doctor, however, practically it accounts for up to 2,200 patients.

At the same time, certain doctors do not comply with clinical instructions for using the list of licensed medicines for individual patients.

In these centers, the “Procedures for extending medical and sanitary services to citizens of the Republic of Tajikistan in the state institutions of healthcare system” endorsed with the Decree of Government of the Republic of Tajikistan dated 2 December 2008 under No.600 are hanged in visible places. Citizens do not have sufficient information about the previously mentioned document, which specifies the procedures and conditions of rendering free-of-charge and paid medical and sanitary services to the citizens of the Republic of Tajikistan in the state institutions of healthcare system.

Child Birth and Child Mortality Rate

According to the reference information from MHSP RT, 230,044 infants were born in 2017 nationwide, including 120,964 boys and 109,080 girls.

Infant mortality rate in the country has significantly reduced during the recent years. In 2017, 3,784 babies under one year old died at the national level, which counts for 16.3 from 1,000 live birth and is 177 infants less as compared with that of 2016.

Primary reasons behind mortality of infants under one year old in 2017 are lung inflammation diseases – 22.8%, infectious diseases – 21.2%, hereditary development disorders – 19.5%, premature infants – 12.0% and other reasons (nerve diseases, injuries and etc.) – 17.9%.

Mortality rate of children under five years old in 2017 made up 4,887 children that counts for 20.1 children from 1,000 live births.

Children's Mental Health

One of the issues requiring solution in the sphere of children's health is their mental health. As it becomes evident from the information from MIA RT, in 2017 83 cases of juvenile suicide (71 boys and 42 girls) have been registered at the country level. Out of these cases, 27 persons committed suicide due to suffering from mental issues, 3 persons from heavy living conditions, 9 persons from family conflicts and 43 persons from unspecified reasons.

The indicators mentioned above suggest that one of the main reasons behind juveniles' committing suicide is mental health issues. Furthermore, other

factors certify that mental and psychological conditions of children are not dealt with at the required level.

Assessments carried out by the employees of the Department on State Child Rights Protection demonstrate that the general educational institutions lack psychology specialists and the knowledge level of specialists working with children on psychological health issues requires improvement.

Acquired Immunodeficiency Syndrome (AIDS)

Annually increasing number of citizens' infection with the Acquired Immunodeficiency Syndrome (AIDS) in the country remains alarming.

According to the information from MHSP RT for the status of 1 January 2018, 768 children aged under 18 years old suffered AIDS countrywide, including 185 children were registered in 2017. Until today, 372 children, including 60 children in 2017 were AIDS infected from the moment of birth. Presently, 762 children are covered with antiretroviral therapy.

The national legislation guarantees free-of-charge antiretroviral therapy for children under 16 years old, who suffer from the Human Immunodeficiency Virus (HIV) and AIDS. Moreover, within the framework of the National Program to Counter AIDS

Epidemic in the Republic of Tajikistan for 2017-2020, these children are provided with monthly social allowances in an amount of 7 accounts for settlement (in line with the resolution of Government of the Republic of Tajikistan dated 3 May 2010, No. 232). In conformity with this Program, provision of food to those children, who are born from infected mothers, per capita supply of similar families with artificial baby formula in necessary amount is arranged during recent years.

The following recommendations are provided to improve the state of affairs as it concerns compliance with the children's right to health protection:

- to ensure serious monitoring and to prevent the import of low-quality food, clothes, toys and other children's items from abroad;
- to strengthen monitoring over compliance with treatment standards while rendering medical aid;
- to extend information campaigns to prevent, treat and counter AIDS.

3.5. Children' Rights to grow up in a Family Environment

The children's right to upbringing in the family environment is one of the important child rights requiring child's complete physical, psychological,

mental and moral development. Therefore, the mother and the child rest under special state protection and care pursuant to the Constitution of the Republic of Tajikistan.

Issues associated with child's upbringing in family environment is regulated in the Family Code of the Republic of Tajikistan, Civil Procedure Code of the Republic of Tajikistan, Laws of the Republic of Tajikistan "On Increasing the Parental Responsibility in Education and Upbringing of Children", "On Protection of the Child Rights", Regulations of Child Right Commissions, Regulations of Guardianship and Trusteeship Authorities, Resolution of Plenary Session of the Supreme Court of the Republic of Tajikistan "On Judicial Practice of Considering Adoption Cases".

Relevant actions are taken in the Republic of Tajikistan to implement the state policy on protecting the interests of orphan and children without family care, ensuring their social support, developing alternative forms of care in the family, preventing children's placement in residential childcare institutions.

As it becomes evident from information presented by the MES RT, 42,304 orphan and children without family care (19,509 girls) are covered with education and care in the educational institutions, out of whom 1,713 (801 girls) are without father and mother, 30,503 children (13,905 girls) are without

father, 9,646 children (4615 girls) are without mother, 415 children (188 girls) are deprived of parental care.

One of the prioritised placement forms for those children, who are without family care is adoption. This type of care is for child's interest and taking into account the children's complete physical, spiritual, mental and moral development opportunities. This type of care is used and its procedures are legally specified.

According to the information from SC RT, 1,042 adoption cases were considered by the courts in 2017 and 60 application cases have been declined.

Pursuant to information submitted by the Prosecutor General's Office, 10 criminal cases of child trafficking in respect to 30 children were initiated and investigated in 2017 by the law enforcement authorities (2016 – 6 cases) and were submitted for essential consideration to the courts.

It becomes evident from the information of authorities mentioned above, in major cases child trafficking (basically, newborn infants) are committed by childless persons and parents (mainly single mothers), who don't have an opportunity to sustain and educate their own children.

According to the set procedures, those persons, who want to adopt a child, submit an application to

the guardianship and trusteeship authorities. Guardianship and trusteeship authorities review their applications and enter into a special list. Identical lists are only compiled in Dushanbe, Khujand and Istaravshan cities, because children's houses are located in these cities. Sometimes, it becomes necessary for citizens of distant regions, including GBAO and Khatlon, who wish to adopt a child, to come to Dushanbe and this case creates difficulties for them.

Issue of adopting a child, who is without parental care, by the child's close relatives, who have the nationality of another state and reside beyond the country's territory, is not regulated in the national legislation. Addressing this issue is also emphasised in the recommendations of the UN Committee on Child Rights.

Law of the Republic of Tajikistan "On Child Rights Protection" foresees the foster care as alternative family care for orphan and children without family care. At the same time, the Law stipulates conditions and procedures of handing over orphan and children without family care to foster families, restrictions, requirements for persons, who shoulder the care for orphan and children without family care, their rights and obligations, compulsory compliance with the contractual terms as it concerns handing over the upbringing of orphan and children without family care to foster family according to the legislation of the Republic of Tajikistan. However,

mechanism for implementation of this type of care is not developed yet. Moreover, it is reasonable to explore placing other vulnerable groups of children to foster families other than orphan and children without family care.

In case of lacking possibility to upbringing orphan and children without familycare in the family environment, the effective legislation foresees their placement in educational, care, treatment and other identical institutions.

One of the reasons behind refusing the children's care, is the families' material and financial shortages. According to the information from MHSP RT, only in 2017 51 children were placed in the Baby Home under the same Ministry due to fact that their parents refused to take care of these children. Out of this number, 33 children entered directly from maternity hospitals.

Aimed at ensuring the legal interests of children in early years, who encountered difficult living conditions and facilitating their education and care in adequate family setting, the working groups of MHSP RT developed the draft typical Regulation of "Family and Child Support Center". One of its primary objectives is to prevent parental refusal to upbringing children and assist in soonest return of children to their own families through extending innovative medical and social services and methods oriented towards vulnerable families.

68 institutions of boarding school type operate throughout the country, covering 10,881 schoolchildren, including 2,967 girls.

Children with disabilities are also educated and cared in the boarding schools on a par with orphan and children without family care. Relevant measures are taken to prevent children's placement in residential childcare institutions, including ensuring social support to poor families, facilitating taking care of children with disabilities at home, organizing day care centers and etc.

Notwithstanding this, difficulties remain in this direction. Outcomes of assessments carried out in the boarding schools by the CCR RT in 2017 demonstrate that children from poor families placed in specialised institutions may remain there for extended years. Monitoring of families is not performed by the Child Right Commissions. It is reasonable to strengthen cooperation between boarding school institutions and Child Right Commissions in this direction. Moreover, with the view to ensure the best interests of child it is reasonable to take adequate actions aimed at supporting those families that send their own children to boarding institutions owing to poverty. Informing the population about the essence of children's care in family environment is necessary.

While carrying out assessments of boarding schools and meetings with parents of those children,

whose children are in boarding schools, the Office of CCRRT and its employees held discussions with parents to explain the necessity of children's being taken care in the family environment.

The following recommendations are provided to improve the situation of the right of the child to grow up in the family environment:

- to strengthen awareness raising activities in the society aimed at increasing parents' awareness about child education and upbringing and impact of a child's placement in residential childcare institutions;
- to develop a mechanism for adopting orphan and children without family care by extended families having foreign nationality and placing such children to foster families;
- to increase the number of equipped daycare centres and social service centres for children as an alternative to residential childcare institutions;
- to ensure comprehensive support to families aimed at preventing children's placement in residential childcare institutions.

CONCLUDING REMARKS

Legal and organizational grounds for establishment, operational outcomes of this newly established institution in 2017 as well as analysis of circumstances of compliance with children's rights and freedoms in the country is presented as a separate direction in the first report of the Commissioner for Children's Rights in the Republic of Tajikistan.

It becomes evident from the first chapter that required legal and organizational grounds are arranged in this process for the effective functioning of CCR RT.

Primary goals and objectives of the CCR RT for the next three years are specified in the Strategy of the CCR RT for 2018-2020.

Facilitation to ensure the right of children with disabilities to quality education in inclusive environment is selected as the priority direction of CCR RT in this Strategy.

Legal and organizational, scientific and analytical, data and informational support and other activities of CCR RT are implemented by the Department on State Child Rights Protection at the Office of HRC

RT and other structural units of the Central Office, representations and public receptions of HRC RT.

Internet website of the CCR RT (www.vhk.tj) was launched in three languages aimed at improving citizens' access to activities performed by CCR RT.

The second chapter of this report reflects issues associated with reception and review of complaints submitted by physical and legal persons, improve national legislation in terms of child rights and freedoms, verify the state of compliance with child rights and freedoms, improve citizens' enlightenment concerning the child rights and freedoms, cooperation with state authorities, civil society structures and international organizations in the field of the child rights.

In this process, CCR RT reviewed 182 complaints in 2017 (2016 – 107 complaints), including 49 written complaints (2016-36) and 133 orally expressed complaints (2016-71) with 21 complaints being positively addressed.

In 2017, CCR RT provided conclusions to 12 (2016-20) draft normative legal acts (8draft Laws, 1 resolution, 3 Regulations/Statutes) and 1 Concept.

During the reporting period, CCR RT and employees of the Department on State Child Rights Protection accomplished 29 visits, assessments

and monitoring missions (2016-43) (7 visits, 14 assessments and 8 monitoring missions).

Operation of the Office of CCR RT is significant in enhancing the citizens' awareness about the child rights and freedoms and in 2017, statements delivered to the mass media (88 statements) were two times more as compared with that of 2016.

The third chapter of the report comprehensively analyzes the child rights and freedoms, including the right to education, children in juvenile justice system, right of children with disabilities, children's right to health protection, children's right to grow up in the family environment.

Based on the outcome of analyses and aimed at enhancing the state of compliance with the child rights in the country, relevant recommendations were provided for each direction discussed and overall, 16 recommendations were presented by CCR RT in this report.

Office of the CCR RT is in its development stage and decided to support promoting the child rights and freedoms within the framework of its own possibilities and authorities through ensuring internal capacity building of the office in cooperation with all concerned stakeholders.

CCR RT believes that coordinated action of state authorities, non-government organizations and civil society will help implement those recommendations

reflected in this report to improve the state of compliance with child rights nationwide.

Нашрияти мазкур бо дастгирии молиявии Хазионаи Кӯдакони СММ (ЮНИСЕФ) дар Тоҷикистон ҷоп шудааст. Далелҳо аз тарафи муаллифгон оварда шудаанд ва принсипҳо ё нуқтаи назари Хазионаи кӯдакони СММ-ро инъикос намеkunанд.

Данная публикация опубликована при финансовой поддержке Детского Фонда ООН (ЮНИСЕФ) в Республике Таджикистан. Суждения, изложенные в публикации, принадлежат авторам, и не обязательно отражают принципы или взгляды ЮНИСЕФ.

This publication is printed with financial support of United Nations Children's Fund (UNICEF) in Tajikistan. The opinions expressed in this publication are those of the authors and do not necessarily reflect the policies or views of UNICEF.

